

GENNEP

en zijn voormalige Heerlijkheid

van 950 tot 1894

verzameld door

Deken CH. CREEMERS t te Gennep

GENNEP EN ZIJN HEERLIJKHEID DOOR CHR.CREEMERS

In het Noorden van Limburg, op de linkeroever van de Niers, ongeveer een half uur gaans van de plaats, waar genoemd riviertje zijne wateren in de Maas ontlast, ligt het stadje Gennep. In - oude schriften komt het voor onder de benamingen van: Guenep, Genepe, Genp, Gennip, Gennepium en Gennapium.

Het oudste bescheid - voor zo ver bekend is - waarin van Gennep gewag gemaakt wordt, is een Charter van keizer Otto, gedagtekend: November 950. Daarin wordt het genoemd, pagus Genapis, gelegen nabij het bos Ketela (KesseI) en behorende tot de bezittingen van Graaf Arnoud.

Gennep was een heerlijkheid: zij omvatte het ambt van die naam en de tegenwoordige dorpen Ottersum en Oeffelt. Zijn heren, die tot het einde der dertiende eeuw de titel van graaf voerden, bewoonden aanvankelijk meestal de nabij gelegen burcht: Gennepershuis genaamd.

De Heren van Gennep

In de laatste helft der elfde eeuw, werd het Gennepershuis bezeten en bewoond door de graaf Heribert, een afstammeling uit 't huis Lotharingen en van de Duitse keizers. Zijn echtgenote Hadwigis van Bourgondië, was een nazate van Keizer Karel de Grote.

Het adellijk echtpaar had twee zonen. De oudste, ook Heribert genaamd, legde zich toe op de wapenhandel en diende, evenals zijn vader, in het leger des keizerrijks. De tweede zoon heette Norbertus.

Volgens de overlevering zou deze laatste in het Gennepershuis ontvangen, doch terwijl zijn moeder te Xanten vertoefde, aldaar, omstreeks 't jaar 1080, geboren zijn. Wat hiervan zij, deze Norbertus is de wereldberoemde stichter der Orde van Premonsteit, de kanselier van het Duitse Rijk, de primaat van Germanië, de grote heilige aartsbisschop. van Maagdenburg geworden.

Opmerkelijk mag het heten, dat er te Xanten zo weinig herinneringen van deze beroemde man zijn overgebleven. Wel wees men er, op het einde der zeventiende eeuw, het gebouw aan, waar de Heilige zou geboren zijn; dat gebouw bestond toenma.1s uit 2 woninkjes, door stille burgers betrokken, thans heeft 'n burgerhuis de plaats ingenomen. De geschiedenis meldt, dat Norbertus reeds op jeugdige leeftijd kanunnik van Xanten was en wijst men er nog de cel aan, die hij zou bewoond hebben, vast aan de kapel nabij de dom; maar dat hij' er andere

bezittingen zou gehad hebben, blijkt uit geen enkel der vele handschriften en historische bescheiden dier stad. Zelfs hare ruime en beroemde domkerk mist een altaar aan de nagedachtenis van die grote Heilige toegewijd.

Daarentegen leeft de herinnering van de H. Norbertus te Gennep nog immer voort. De bouwvallen van de burcht, waar onze Heilige zijn kinder- en jongelingsjaren sleet en waar hij; ook vermoedelijk later, bij zijn bloedverwanten, nog menige dag van zijn arbeidzaam leven doorbracht, zijn nog aanwezig. Het .St. Norbertus-pad, dat van het slot naar de kerk en pastorie leidde, is nog bekend. De plaats van het St. Norbertuspoortje in de herbouwde ringmuur, achter de gebouwen der openbare school, wordt nog aangewezen. Het liefdegesticht draagt 'Zijn naam; de parochiekerk prijkt met zijn beeltenis. De nagedachtenis van de Heilige deelt zich mede van geslacht tot geslacht. Hij stierf in 1134.

Volgens Fahne voerde dit adellijk geslacht als wapen: een St. Andreas-kruis van keel bezet met vier schaapsscharen op gouden veld. Ditzelfde blazoen prijkt heden nog boven de ingang van het raadhuis en op het zegel der Gemeente. Aan Balduin, heer van Gennep, gelukte het, in 1227, zeker Frederik van Isenburgh, in het land van Luik, te achterhalen en in handen van de graaf van Gelder over te leveren. Deze Frederik van Isenburgh, was wegens de moord op de Keulse aartsbisschop de H. Engelbertus gepleegd. door de Paus en de keizer in de ban geslagen en leidde een zwervend leven. Oswald, heer van Gennep, huwde met Sibilla, gravin van Catsenellenbogen. Hun kleinzoon Willem van Gennep overkwam een treurig ongeval. De hertog van Kleef had een groots steekspel aangericht en de adel des lands daarop uitgenodigd. Ook graaf Willem behoorde tot de gasten. Hij trad in het strijdperk en had het ongeluk zijn eigen neef, Ludolf van Steenuys, met zijn speer dodelijk te wonden.

Graaf Hendrik, heer van Gennep, mengde zich in de oorlog tegen de keurvorst van Keulen; hij streed in het leger der Gelderse troepen en werd in de slag van Woeringen (1288) gevangen genomen. In 1290 trad hij als getuige op, bij de overgave van een leengoed, door het kapittel van Zutphen aan Graaf Reynaudt van Gelder. Ook was 'hij, in 1319, tegenwoordig bij de verkoop van de Marck, aan de overzijde van de IJssel, door genoemde Reinald aan de stad Zutphen. Op het einde der dertiende eeuw hadden de heren van Gennep hun grafelijke titel neergelegd. Diederik van Brederode, heer van Gennep, was gehuwd met Beatrix, zuster van Jan, heer van Valkenburg, die in 1352 kinderloos overleed en wiens erfenis aan zijn zes zusters verviel. Tevergeefs deed Diederik zijn rechten op de hem toekomende nalatenschap gelden. Hij stierf in 1377. Beatrix was reeds in 1354 overleden.

Hun drie kinderen verkochten hun rechten op Valkenburg, Montjoie, Euskirchen, Heerlen, Aubel, Eisdan enz. aan Wenceslaus en Joanna van Brabant.

Bij open brieven van 20 Juli 1356, veranderde keizer Karel IV de heerlijkheid Gennep in een vrouwelijke rijksleen van edele nature, ten gunste van Jan van Gennep en diens nazaat.

Jan had een broer: Willem van Gennep, die proost van Soest en kanunnik der domkerken van Luik en Keulen was. Deze werd door Paus Clemens VI tot aartsbisschop van Keulen verheven en de 18e December 1349, door hem gewijd. Willem was een voorzichtig en schrander kerkvoogd, die er zich op toeliede de vrede tussen Kerk en Staat te bewaren. Hij stond hoog in aanzien bij de vorsten van het land en in bijzonderheid bij de keizer, van wie hij onderscheidene voorrechten verwierf.

In 1361 hielp hij, op de Rijksdag te Neurenberg, de Gouden Bul, die de keuze van de roomse keizer regelde, uitvaardigen en las zelf die plechtig voor. In hetzelfde jaar doopte hij de jongen Wenceslaus zoon van Keizer Karel IV en later diens opvolger.

Men verhaalt, dat Willem van Gennep overleed tengevolge van de kanker aan de voet, hem veroorzaakt door de beet van 'n aap. Hij stierf te Keulen, de 15e September 1362. Zijn stoffelijk overschot rust in de domkerk in een sierlijk praalgraf, dat hij tijdens zijn leven had doen oprichten. Ook stichtte hij er 'n kostbaar hoogaltaar versierd met zilveren standbeelden.

De nicht van de aartsbisschop. Joanna van Gennep, dochter van Jan, huwde met Reynoudt van Brederode, en bracht dien tengevolge haar titel en erfenis aan haar bruidegom over. Beiden waarborgden de rechten en vrijheden der stad en heerlijkheid Gennep, bij gezegelde brieven van het jaar 1371,.

Reynoudt veroorloofde zich, in 1378, het Gelders grondgebied te verontrusten. De hertog van Gulik, met zijn zoon Willem, trok de 1e October van dat jaar, aan het hoofd van een aanzienlijk leger naar de Maas en sloeg het beleg voor het Gennepershuis. Maar natuur en kunst hadden het slot te zeer versterkt. Intussen was Wouter, heer van Voorst, met zijn leger te Honepel, bij Calcar, verschenen, met het doel om de Gelderse hertog te bestoken; deze brak het beleg van het Gennepershuis dadelijk op, versloeg Wouter, keerde terug en maakte zich van het slot meester.

Reynoudt van Brederode, heer van Gennep en zijn echtgenote Joanna hadden vier kinderen: Jan, Walraven, Willem en Margaretha, welke trouwde met Jan II, graaf van Loon en Heinsberg. Deze kinderen verdeelden hun bezittingen onder elkander en bevestigden - bij gezegelde brieven - van October 1413, alle rechten en vrijheden der stad en der heerlijkheid Gennep.

Jan II van Loon en Heinsberg en zijn gemalin Margaretha van Gennep kregen voor hun erfdeel de helft der heerlijkheid Gennep, onder beding

- a) dat zij het slot Lovenstein, in de stad door haar gebouwd, binnen het jaar zouden slechten, behalve de toren waarop de windmolen stond;
 - b) dat zij de heerlijkheid niet buiten weten der naaste bloedverwanten zouden vervreemden en
 - c) dat de familieleden elkanders toegewezen bezittingen gezamenlijk zouden beschermen.
- Margaretha schonk aan haar gemaal drie zoons en 'n dochter. Zij stierf in 1419. Haar stoffelijk overschot werd bijgezet in de stiftskerk te Heinsberg, onder een prachtige grafsteen, die nog bestaat.

Haar echtgenoot, Jan II van Loon en Heinsberg, heer van Gennep, ondersteunde Willem, hertog van Berg, in de oorlog tegen Adolf, hertog van Kleef. De laatste behaalde, in de veldslag van Cleverham, de overwinning. Jan werd gevangen genomen en moest voor losprijs 10400 oude schilden betalen. Daar hij die som niet te zijner beschikking had, stond hij in de plaats daarvan de helft van Gennep "met alle derselver gerechtigheid" aan de overwinnaar af. Dit geschiedde in 1426.

Adolf van Kleef was alzo heer en meester van de helft der heerlijkheid Gennep. De andere helft behoorde aan de gebroeders Gijsbert proost en later aartsbisschop van Utrecht, en Reynoudt van Brederode. Beiden verkochten, in 1411, met hunne bezitting voor de som van 70.000 gulden. Adolf, nu in het bezit der gehele heerlijkheid Gennep, waarborgde de bevolking haar rechten en vrijheden, door een. gezegelde brief van het jaar 1447, daags na de H. Sacramentsdag.

Het bezit van Gennep door de Hertogen van Kleef veroorzaakte de Gelderse vorsten veel verdriet. Zij zelf hadden zich die heerlijkheid gaarne toegeëigend wegens haar bijzondere gunstige ligging tussen 't rijk van Nijmegen en het Overkwartier. Ook beweerden zij. steeds, dat de heerlijkheid Gennep oorspronkelijk 'n Gelders leen was. Naar de schijn te oordelen had die bewering enige grond: althans Gennep lag door het Gelders gebied rondom ingesloten. Reynoudt, hertog van Gelder, had dan ook reeds in 1437 geëist: dat de nieuwe heer van Gennep, Adolf van Kleef, zijn leenverheffing uit diens handen zou ontvangen. Adolf was daartoe niet genegen en wenste, dat de leenroerigheid van Gennep aan Gelder eerst degelijk zou bewezen worden. Zulks ware zo moeilijk niet geweest, immers Arnoudt van Brederode had, de 7de Juni 1385, de hertog van Gelder als zijn leenheer erkend.

Die bewijzen echter bleven uit en het geschil bleef rusten.

De 7de September 1449 werd Jan I van Kleef, zoon van hertog Adolf, door keizer Frederik IV met de gehele heerlijkheid van Gennep beleend. Hiermede was de strijd over de leenroerigheid van Gennep beslist; want de keizer, opperleenheer en suzerain, erkende de hertog van Kleef onmiddellijk tot zijn leenman, met voorbijgaan van de hertog van Gelder. Het onmiddellijk bezit van Gennep door dezelfde hertog is een bijkomende omstandigheid. Zijn zoon Jan II, hertog van Kleef, veroorloofde zich in 1499 enige strooptochten te houden op het gebied van de Utrechtse aartsbisschop Frederik van Baden. Deze kocht diens benden om overmeesterde Gennep en richtte er grote schade aan. Daarop volgde een verzoening. De aartsbisschop deed, ter herinnering aan dat feit, een gedenkpenning slaan met het randschrift *Beati qui custodiunt iudicium et faciunt justitiam in omnia*.

De 16e Augustus 1522, verzekerde, bij verzegelde brieven, Jan Hertog van Kleef, Gulick en Berg, graaf van der Marck en Ravensberg, en heer van Ravenstein de rechten en vrijheden van de heerlijkheid Gennep, zoals zijn voorvader Adolf die erkend had.

Een zelfde waarborg verleende, de 4e Juli 1598, Johan Willem, hertog van Kleef, Gulick en Berg, graaf van der Marck en Ravenberg en heer van Ravenstein.

Sedert de heerlijkheid Gennep, in 1411, het eigendom werd van Adolf, hertog van Kleef, is zij, tot aan de opheffing van het hertogdom in het begin' dezer eeuw, daarmede verenigd gebleven.

Het Gennepershuis

Op de linkeroever der Niers in de nabijheid van hare vereniging met de Maas ontwaart men een uitgestreken puinhoop, waarvan alle bouwvormen thans vernietigd zijn. Deze bouwval is het overblijfsel van een burcht, die in de geschiedenis der nederlandse krijgsbedrijven niet onbekend is. Oorspronkelijk droeg hij de naam van "Huys' in Genhagen", later is hij meer bekend geworden onder die van Gennepershuis, welke benaming hij - naar men beweert - aan een zijner bezitters zou te danken hebben.

Wie de grondleggers van dit burgslot zijn geweest, ligt in het duister. Het Journael ofte dagelykcz verhaal over de belegering in 1641 houdt in: dat volgens de overlevering, dit "Amp-huys" zou gebouwd zijn, door "seeckere broeders, die malkanderen oorlogghden" en tussen welke, door bemiddeling van de keizer, vrede gesloten werd, ter plaatse waar thans Middelaar ligt, welk dorp aan de keizerlijke bemiddeling zijn naam zou ontleen.

Wijlen de weleerw. Heer Joseph Habets, rijksarchivaris, die in April 1890 de bouwval bezocht, vond, bij het puin, verscheidene overblijfsels van Romeinse daktegels en imbrices; mede ontwaardde hij er een vensterraam, door fraaie profielstenen, uit de vijftiende eeuw, omlijst. De overblijfsels van een achthoekige toren, uit tufsteen gebouwd en met gotisch schietgaten en keldervensters voorzien, waren de werklieden bezig weg te ruimen. Uit een en ander blijkt, dat het gebouw van Romeinse oorsprong was en in de vijftiende eeuw er voornaam en deftig moet uitgezien hebben. Trouwens verscheidene heren van Gennep hielden er meestal hun verblijf.

Uit hoofde van zijn gunstige ligging op de oevers van de Maas en de Niers, beheerste het Gennepershuis de scheepvaart en kon het zijn macht doen gelden over de gehele omtrek tot aan de Moker bergrug. Vooral tijdens de oorlogen tussen de Verenigde Nederlanden en Spanje, was deze burcht met de stad van hoge betekenis.

Bezaten de Verenigde Staten deze stelling, dan konden deze de burcht als magazijn gebruiken voor al de steden van het Overkwartier van Gelderland, en lag het in hun macht zich alle benodigdheden uit de Verenigde Provinciën te verschaffen en ze tot diep in Brabant te verzenden.

Zekere Balderik, die aanzienlijke bezittingen op de linker Rijnsoever had, maakte zich, in 1042, bij verrassing meester van het Genneperhuis, dat aan de zoon van Godfried, bevelhebber van de keizer, toebehoorde.

In 1499 werden de burcht en de stad, door afgedankte soldaten van de hertog van Saxon overvallen en met geweld overmeesterd. Grote schade werd hier aangericht.

Onder aanvoering van de admiraal Mendoza, nam, in 1598, het Spaanse leger Gennepe in en plunderde er geducht. In Wijnmaand van dat jaar, verscheen er de admiraal zelf met het doel, om hier zijn troepen samen te trekken, ten einde in de winter een inval te doen in Holland.

Prins Maurits echter vrijdelde voorlopig dat plan. Mendoza brak met zijn leger op, en toog naar Rees. Dit geschiedde half October. Simon, graaf van Lippe, bevelhebber over de troepen van de Westphalische Kreits, nam, namens het Duitse Rijk onmiddellijk bezit van de stad en het slot. Doch de 3de November, kwam de admiraal met zijn leger terug en maakte zich van Gennepe meester. Twee vendels van het Brunswijkse regiment, die in de stad lagen, toonden zich te dier gelegenheid zo laf, dat zij alle vijandelijkheden staakten "en dank begonnen te zoeken, latende hen in- en uitgaan, en alle gerief en nooddrift in de stad kopen". Daarna plaatste Mendoza zijn geschut tegen het Genneperhuis. Na dertig schoten gelost te hebben, werd hem de burcht bij verdrag overgeleverd. De admiraal bleef er tot de 18de December en hoopte, zodra het vroom, naar Holland te trekken; maar de 29ste daarop volgende begon het te dooien. De admiraal ontbond zijn leger wegens gebrek aan geld. In 1602 bemachtigde prins Maurits, veldoverste der Verenigde Provinciën de burcht en de stad Gennepe vermoedelijk ter gelegenheid, dat hij de stad Grave belegerde. In 1614 nam prins Maurits, onder beleid van de legeraanvoerder Lambert Charles, andermaal bezit van het Genneperhuis en de stad.

Aanleiding daartoe gaf de oorlog, die Johan. Sigismund, keurvorst van Brandenburg, met Wolfgang, paltzgraaf van Neuburg, voerde over de erfenis der hertogdommen Gulik, Kleef en Berg, die in 1610 waren opengevallen. Albert en Isabella van België mengden zich in de strijd ter gunste van de paltzgraaf van Neuburg. Zij zonden de veldoverste Spinola met zijn leger af, die Aken, Duren, Wezel en andere steden bemachtigde. De Verenigde Provinciën traden openlijk op voor de keurvorst van Brandenburg. Hun legerhoofd prins Maurits maakte zich meester van Emmerick, Rees, Goch en Gennepe. Hij versterkte het Genneperhuis, dat - zegt het Journael - tot hieraan eene bekwame gelegentheydt geweest was voor Lordendrijers en een groot roofnest". In 1622 werd de versterking nog voortgezet.

Ten jare 1636 hadden de Spanjaarden het Genneperhuis weer in hun bezit. Zij herstelden de gedeeltelijk geslechte vestingswerken en legden er nieuwe geduchte verdedigingswerken aan. De hoogmogende staten van Nederland, die plan hadden, de steden Gelder, Venlo en Roermond te bemachtigen, zagen zich nu in hun toeleg verhinderd, daar het Genneperhuis hun de weg versperde. Zulks was hun te erg. Zij besloten dan ook, in overeenstemming met Frederik Hendrik, prins van Oranje, het beleg te slaan voor deze vesting en ze de Spanjaarden afhandig te maken.

Dit beleg, hetwelk met de verovering van de burcht eindigde, had plaats in de maanden Juni en, Juli 1641.

Het werd zeer omstandig beschreven door een "Journael ofte dagelykx verhael wat sich heeft toegedragen voor het sterke Huys Gennepe. 1641".

Volgens de tekeningen van Crispijn van der Pas in genoemd .Formeel bestond het Genneperhuis uit onderscheidene trotse gebouwen met een .zware, stompe toren, geheel omringd door een aarden wal met gracht. Het werd beschut door een brede borstwering, in de

vorm van een zeshoekige onregelmatige ster. Die borstwering stond met de voet in een brede gracht, welke door middel van sluizen met water kon gevuld worden.

Rondom die gracht verhief zich een duchtige bewalling met halve manen, vooruitspringende bastions en een horenwerk toegerust. Geheel de vesting werd door de Niers, die zich in de nabijheid in twee takken splitste, als door twee armen omkneed. Nabij de splitsing der rivier oostwaarts was ook een groot kroonwerk aangelegd, mede met water omgeven.

Nog had men een kanaal gegraven van de noordelijke hoek der Genneper stadswallen, recht door de weide naar de Maas. Deze waterleiding werd gevoed door de Niers en oostwaarts beschermd door één aarden en één stenen redoute. De eerste lag nabij de stadsmuur, de tweede midden in de weide.

De verdediging der vesting was opgedragen aan een dappere Ier, de kolonel Thomas Preston, die reeds in 1631 tot gouverneur van de burcht was aangesteld. Zijn garnizoen, ongeveer 3000 man sterk, stond onder bevelen van de majoor Pleur van Posewalt, de kapiteins Matart, Berg, Pet, Steek, Weljer en anderen.

De 4de Juni verliet Frederik Hendrik, prins van Oranje, het dorp Lithoyen en rukte aan het hoofd van zijn leger, sterk 4500 ruiters, 15000 voetgangers en 100 stukken geschut, voort naar het Genneperhuis.

Niet zodra had kolonel Preston zulks vernomen, of hij beval al het geschut op te stellen en drie veldstukken op de dikke toren te plaatsen. Hij zond, de 5e Juni, een bode naar Brussel om versterking te vragen, en voorzag het garnizoen van kruut en lood, alsmede van de nodige mondbehoefden.

Vervolgens ontbood hij de burgemeester van Gennepe met een secretaris en maakte zijn uiterste wilsbeschikking ter gunste van zijn echtgenote en kinderen; want zeide hij: "Ick sa! hier niet mogen uytgaan, of ick moet hier uijt ghedragen worden".

Intussen naderde de vijand met rasse schreden. Reeds de 9de Juni lag zijn leger tussen Cuijk en St. Agatha-klooster. De prins van Oranje vestigde zich met zijn troepen te Oeffelt in het kasteel Plettenburg, en deed tegenover het huis van Middelaar een schip, brug over de Maas werpen. De veldmaarschalk graaf Willem van Nassau sloeg een brug over de Maas boven de stad Gennepe ter hoogte ongeveer waar thans de spoorwegbrug ligt, en legerde met zijn volk op de zandheuveld, welke op de rechter oever der rivier, thans door de spoorweg doorsneden worden.

De veldoverste Wijnbergen had z'n kwartier te Ottersum. Meer noordwaarts, ter plaatse ongeveer waar thans de weg uit Ottersum zich met de provinciale weg verbint, lag de overste Ferens met zijn legerafdeling. Tussen de zandheuveld op de rechter oever der Milsbeek, rechts van de provinciale weg, voorbij 't huis "de Kroon", legerde de graaf van Horn. Verder noordwaarts, op ongeveer gelijke afstand van, de legerplaats van genoemde graaf en het dorp Middelaar, stond de overste Briene met zijn volk, en eindelijk ten zuiden van het huis "Middelaar" had graaf Hendrik van Nassau post gevat.

Terwijl de belegeraars hun verschansingen opwierpen, hun batterijen opstelden en loopgraven maakten, liet kolonel Preston zijn geschut spelen en verwoeste zoveel mogelijk de pas opgerichte werken des vijands. Deze liet zich ook niet onbetuigd en bracht veel schade aan de vesting toe. De 15e, 16e en 17e Juni werd dag en nacht zo vreselijk gevuld, dat de grond dreunde.

Toen men te Brussel vernomen had, dat het Genneperhuis belegerd werd, deed men dadelijk een leger aanrukken tot ontzet, aangevoerd door de graaf van Bocquoy, de markies Van Leden, de markies Van Valado en de overste Fontayne. Het telde 5200 ruiters en 8000 voetgangers en kwam op 17 Juni te Blerick aan.

Op 23 Juni vertoonde het zich te Boxmeer en te Beugen. Zijn aanvoerders vonden echter het Statenleger zo goed verschanst, dat zij, na 'n vruchteloze aanval, de 25e besloten naar Blerick terug te keren, duchtig achtervolgt door de ruiters van de prins van Oranje.

De volgende dag (24 Juni) verscheen ook een legerbende, 2000 man sterk, ten zuidoosten van Middelaar. Zij kwam uit Gelder langs Goch, Asperden en Diesburg, met 't. doel om de vesting te ontzetten. Na een vergeefse aanval op het kamp van de graaf van Horne gewaagd te hebben, moest zij, met verlies van enige doden en gekwetsten afdruipeu.

De 23e Juni namiddag verliet de echtgenote van kolonel, Preston het Gennepershuis. Zij was gezeten in 'n "Koetswaghen" met zes grauwe paarden .bespannen en door trompetters begeleid. De vrouw begaf zich naar Brussel.

De 10e Juli werd de grote zware toren van het kasteel door de ,belegeraars neergeschoten. Ruim één week later, de 1e Juli, veroorloofden de belegerden zich een zonderlinge streek. Zij staakten eensklaps het .vuren, verschenen op de wallen. en wuifden met hun hoofddeksels, alsof zij tot overgave gezind waren. De kolonel Beverweerd die zulks merkte, liet. vragen: wat die vetogen te beduiden hadden. Hij kreeg ten antwoord: dat de belegerden wel enige voorraad tabak wensten te ontvangen. Dit tartend bescheid verbitterde de belegeraars en wekte hun strijd lust nog meer op.

Reeds had de vijand de twee halve manen ingenomen en was het hem gelukt na twee vergeefse pogingen, een losse brug over de Niers te werpen. Vervolgens had hij het horeuwerk aan de Maas, in weerwil van een hagelbui van stenen en granaten, bemachtigd en de meeste buitenwerken, na bloedige tegenstand bezet. Nu kon hij: de mijnwerken onder het bastion nabij de Maas, aanleggen en een algemene bestorming ondernemen.

Kolonel Preston overtuigd, dat alle verdere verdediging onmogelijk was, riep de krijgsraad bijeen. Eenparig werd besloten de vesting over te geven. De 26e Juli werden drie gevolmachtigden naar Oeffelt gezonden, om met de prins van Nassau te onderhandelen over de voorwaarden van overgave.

De Art. dienaangaande luiden als volgt:

Artikel 1: Dat de Gouverneur met alle officieren en de soldaten, van wat conditie en de qualiteit die souden mogen wesen, geene uijtgesondert, selfs de overlopers, onverhindert sonder eenig arrest, onder wat pretext die souden genomen. werden, uijt deselfde sterckte, met volle wapenen ende bagagie, trommelslach, vliegende vaendel, brandende lonten aen beide zijde, koghel in de mondt ende in gelederen, gelyck sy gewoon sijn te marcheren, lijf ende alle hare goederen vry, sullen uijttrecken, tot de stadt van Venlo.

2. Inshelijcx alle Geestelyke persoonen met haer bagage ende kerckelycke ornamenten.

3. Dat van beyder sijden sullen blyven twee Ostagiers, niet alleen tot de dagh des' uijttochts, het welk, sal sijn toekomende maendag, den negen en twintigsten deses, 's morgens; maar oock tot dat de voornoemde Gouverneur ende officiers, met alle haere goederen' ende volck van oorloch te Venlo l3uller.. gekomen sijn, om henluijden tot een vrijgeley te dienen.

4. Dat henluijden twintigh scheepen ende hondert wagens sal gegeven worden, om haar .bagagie ende gekwetsten weg te -brengen.

5. Degeene, die hunne meublen in de stadt van Gennip sullen willen brengen, sullen het mogen doen; ende binnen drie maenden 't selve onder deselfde vrijheid wederom elders mogen transporteren, als oock de ghekwetste in deselfde sladt sullen mogen blyven, om haer selven te laeten cureren, sonder teghen den dienst des lands ijjet te attenderen, ende ghenesen sijnde, sullen met een pascedel van den Gouverneur der voorz. sterckte na haer garnizoen moghen vertrecken, ende de begraven dooden daer se willen, sonder belet, elders moghen transporteren.

6. De koopluijden, winckeliers ende andere, van wat qualiteit die souden moghen wesen, sullen insgelyckcx met alle haere goederen naar Venlo vrij moghen vertrekken alwaer ghekomen, sullen, des noods sijnde, een abollissement moghen eischen.

7. De comys van de artillery sal met d'andere militaire officieren moghen nae Venlo vertrecken, ende indien hij vanwegen sijne afreeckeninge. hem nae Brussel transporteren

moet, sal tot dien eynde van sijne Hoogheldt een paspoort mogen versoecken; maer de Licenten de convoy. meesters sullen hun aan de heeren van den Raedt van State moeten adresseren, om de vrijheldt voor haer selven op 't platte Landt te mogen houden.

8. Dat alle gevangene, sonder distinctie noch limitatie van lijdt, in vrijtheid sullen gesteld worden, sonder rantsoen te betalen, dan alleenlijk hun verteerde kosten.

9. De Gouverneur sal met hem nemen: twee stucken geschudt van twaelf pondt, met een mansfelder, ses tonnekens polver ende koghels naar advenant.

10. 't Geschut ende amunitie van ,oorlogh itemvivres ende provisie, toekomende den koninck van Spagniën, van wat sorte dicsouden moghen wesen, sullen sonder eenigh bedrogh aen sulcke officieren, die sijne Hoogheidt. tot dien eijnde in 't voornoemde fort senden zal, geleverd moeten worden.

11. Voor de verseckering de.r scheepen ende wagens sullen hier twee Ostagiers blyven, tot dat de andere twee met de wagens ende sheepen sullen wedergekeert sijn; alsdan sullen twee hier ghebleven in alle seeckrheidt weder naar Venlo gesonden worden.

Gedaen in 't Leger tot Offel den 27 July 1641.

Was onderteyckent:

Fred. Henry De Nassau Prince D'Orange.

TH. PRESTON.

Ofschoon de Maandag (29 Juli) voor het vertrek bepaald was, werden toch 's Zondags reeds de schepen bevracht met zieken, gewonden, vrouwen en kinderen, ten ge talle van over de driehonderd personen.

Op Maandagmorgen om 8 uur zag men van het Gennepershuis vertrekken: 190 wagens met bagage geladen; daarna kwamen drie compagniën soldaten, gevolgd door drie stukken geschut, vervolgens vijf à zes compagniën krijgslieden met slaande trom; hen volgden zes vendels met Boergondische kruisen; eindelijk verscheen de kolonel Thomas Preston, gezeten op een wit paard en omgeven door vele officieren. Op enige afstand van de burcht verwijderd, keerde de kolonel zijn paard om en riep: "Adieu fort te Gennep." Hij, vertrok naar Venlo. De schepen met gewonden, zieken enz. bevracht, werden mede de Maas opwaarts naar Venlo gesleept.

Van de belegerden waren tijdens het beleg, waarbij 1700 schoten gelost werden, had de Staatse legerbenden, sterk bijna 20.000 man, met 100 stukken geschut, gedurende zes weken, voortdurend bezig gehouden. De vesting was deerlijk gehavend, vele gebouwen lagen in puin. De prins gaf het beheer van het Gennepershuis over aan de heer van Leeuwen, uit het geslacht der Van Boetselaer.

De 7e September 1641 lagen „28 cornetten paerden" nabij Gennep, om het oog te houden op de Maas en de Rijn, daar de Spanjaarden te Roermond waren en de keizerlijke troepen Dorsten hadden overmeesterd.

"Anno 1672 - aldus pastoor Krift werd het Gennepershuis door de Staten schandelijk verlaten by de aankomste der Françoisen, onder de graaf Chamelin; en nae dat deselve het enige maanden occupeert hadden, hebben sy den toorn van Julianus Apostata Rom: Imptor gebrüct en het geheel Casteel ondermint en voorders de geheele treffelijke fortificatie doen slichten en alles demolirt" . Zelfs ingezetenen van Boxmeer en St. Anthonis waren opgevordert om het Huys te helpen slechten.

In welke mate zich de burcht daarna nog uit zijn puin heeft opgericht, valt kwalijk te zeggen. Het vermoeden, dat hij nog herstellingen ondergaan heeft, steunt op het feit, dat hij in 1710 andermaal door de Fransen verwoest werd.

Sedert dien zijn de bouwvallen eigen lot overgelaten geworden. Fransen overeind lieten is door des tijds vernield.

In 1877 en volgende jaren, werd een aan hun wat de de tand aanzienlijk gedeelte van het puin tot versterking aangewend van de Maasoever. Verscheidene ijzeren en stenen mortierkogels uit de puinhoop opgedolven, werden door de eigenaar, Charles Burgraaf van Afferden, naar zijn woning te Roermond vervoerd.

DE STAD GENNEP

De vestingswerken, poorten, straten,
het raadhuis, grenzen der gemeente

"Gennep - aldus M. van, Goch – was in oude tijden een grote bewalde stad, zeer wel voor de koophandel gelegen, maar de vestingswerken werden, 1674, door de Fransen geslecht, als zij het verlieten; en alzo het in alle oorlogen voor de verwoestingen van de Legers van weerskanten bloot lag, heeft het zijn koophandel helemaal verloren en is het niet veel beter, dan een dorp geworden". Het deelde steeds in de lotgevallen van het Gennepershuis. Werd dit slot belegerd, dan zag de stad zich omgeven met vijandelijke troepen; was het in het bezit geraakt van de Spanjaarden, de Staatsen, de Duitsers, of de Fransen, dan behoorde de stad mede aan de overwinnaar en moesten de burgers zich maar schikken naar de bevelen van hun nieuwe meesters.

Op welk tijdstip de stad met verdedigingswerken omgeven is, ligt in het duister. Of zij ooit dermate versterkt is geweest, dat zij aan een ernstige belegering kon weerstand bieden, mag betwijfeld worden. Haar gehele verweermiddelen schijnen bestaan te hebben: in een ringmuur, waarop zich, van afstand tot afstand, vierkante torens met schietgaten verhieven, en een gracht daar om heen, die met water uit de Niers gevuld werd. Die gracht is nagenoeg geheel gedempt en in vruchtbare tuinen herschapen; van één toren bestaan nog drie brokstukken van muren, waarin de schietgaten duidelijk aanwezig zijn; van enkele andere torens vindt men enige fundamenten; van de ringmuur staat nog, ten noordwesten, een gedeelte overeind. Niettegenstaande de vestingswerken - zoals gemeld is - reeds in 1674 geslecht waren, zorgden de magistraat en ook de regering, dat de muur rondom de stad steeds behoorlijk onderhouden werd. Zo vinden wij, dat in 1752, een som van 493 rijksdaler besteed werd, tot opbouw van de muur, die een jaar tevoren, wegens hoge waterstand was omgevallen, en tussen de Maas- en Zandpoort, een opening van 40 passen gaais gevormd had. Ook wegens de watervloed, in 1740, waren herstellingen van de muur nabij de Nierspoort noodzakelijk geworden.

Reeds hebben wij de namen genoemd der drie poorten, welke tot de stad toegang verleenden: de Nierspoort, de Zandpoort en de Maaspoort. De twee eerstgenoemde waren in het begin van de vorige eeuw reeds weggeruimd, de Maaspoort werd omstreeks het jaar 1820 eerst afgebroken. Deze poorten werden bewaakt door een portier, die tevens belast was met de inning der stads-octrooigelden. De goederen, weke aan stedelijke belasting onderworpen waren, werden gewogen in een hoog gebouw, de "Stadswaag" genaamd, gelegen nagenoeg tegenover het kerkhof, aan de overzijde der Kerkstraat.

De tekening van de plattegrond, voorkomende in het Journael van Crispijn van der Pas komt vrijwel overeen met de tegenwoordige indeling der stad.

Het raadhuis, op het marktplein gelegen, met zijn achthoekige traptoren, waarin een klok en uurwerk zijn aangebracht, is een regelmatig en merkwaardig gebouw.

Het werd in de trant van de oud-hollandse renaissance opgetrokken en dagtekent uit het midden der zeventiende eeuw. Op het grondplan van de stad, door Crispijn van der Pas in 1641 uitgegeven, wordt het nog gemist, en in de stads rekening van 1659, wordt een som van 16 gl. 16 stuiv. vermeld voor loodbekleding van de toren van het raadhuis. De herstellingen in

de laatste jaren daaraan gebracht, hebben het veel van zijn sierlijkheid doen verliezen. Boven de ingang is het stadswapen aangebracht.

De stad heeft een R.K. Kerk, in de jaren 1864-1870 vergroot, en met een nieuwe toren voorzien en een protestantse kerk in 1661 gebouwd. Ook de Israëlieten hebben een huis, dat hun tot synagoge dient.

Buiten de veste strekte de stad haar grondgebied uit over de Picardie en het Steendal tot de aan Looyerheide, welke met Ottersum gemeenschappelijk gebruikt werd, vervolgens over de bos- en heidegronden tot aan de Heerlijkheid Heijen, verder tot aan de Maas en de Niers; eindelijk aan de rechterkant van de Niers, tot aan de heerlijkheid Middelaar. Tussen Gennep en Middelaar echter was de grensscheiding niet duidelijk. Een geschil daarover ontstond in 1607. Johan Sohenk, Scholtis van Middelaar, trad in rechten op tegen Johan van Baex, scholtis van Gennep. Hoe dit geschil eindigde, wordt niet gezegd: maar terwijl het nog aanhangig was, dienden de Kruisheren van St. Agatha een klacht in bij het gerecht van Gennep, tegen Jan Donkers, ontvanger van Middelaar die hen dwong belasting te betalen van eigendommen, die door beide heerlijkheden betwist werden.

Tussen het ambt Ottersum en Gennep was geen grenslijn getrokken. De Zelderse heide, het turfveen nabij het Rijkswalt, en de Panovense heide werden door beider ingezetenen gemeenschappelijk in gebruik genomen. In 1770 en volgende jaren werden daarvan enige percelen in erfpacht ter ontginning afgestaan. Eerst in 1793 kwam een afdoende verdeling tot stand. De stad Gennep kreeg een betrekkelijk klein gedeelte van de Zelderse heide, van het turfveen en de Panovense heide in eigendom, alsmede een vergoeding van 1250 rijksdaler van het ambt Ottersum, dat van het Overschot in bezit trad. De laatste grensregeling tussen Gennep en Ottersum had plaats bij koninklijk besluit van 9 Juni 1821.

Op het einde van 1895 had de gemeente Gennep een uitgestrektheid van 713 hectaren en telde 1878 inwoners van welke er 1689 katholiek zijn, 32 tot de Israëlitische godsdienst en 156 tot de evangelische, lutherse en andere belijdenissen behoorden.

Het Bestuur

Volgens ambtelijke opgave uit het jaar

1724, Was de magistraat samengesteld: uit een burgemeester of scholtis, zes schepenen en vier raadsleden. Allen werden door de hoge regering benoemd.

De burgemeester was onafzetbaar. Het gebeurde wel eens, dat hem, wegens ouderdom of om andere redenen, een tweede burgemeester ter zijde werd gesteld. Bij het aanvaarden van zijn ambt legde hij de eed van trouw af in de handen van een gevolmachtigde der "Kriegs und domainen Kammer" te Kleef. De burgemeester was ook meestal schepen.

Naast de burgemeester zaten de schepenen. Hun aanstelling goldde voor het gehele leven. De schepenen waren niet alleen met het bestuur der stad belast, maar ook met de rechtsspraak; hun ambt was blijkbaar van hoog gewicht. Noemen wij enkelen: Hendrik Reiniers 1694-1705. Johan Berghs 1726. Christ Wunder 1730. Deze was ook rechter te Nergena. Tuchscheerder 1772. Schwencke en Helmcke in 1793.

De raadsleden, werden in 1654 benoemd. De secretaris was meestal ook raadslid.

Tot de minst aangename betrekkingen behoorde ongetwijfeld het ambt van stads rentmeester.

Deze was belast met het beheer der stadsgelden en de inning der belastingen, die sedert het einde der 17de eeuw vooral, de ingezetenen zwaar drukten. Begrijpelijk is het dan ook, dat deze beambte maan- en dreigbrieven ontving vanwege de regering, teneinde hem aan te wakkeren de achterstallige belastingen in te zamelen.

Blijkens een ambtelijk bescheid uit het jaar 1765, telde de stad de volgende beambten, die van haar bezoldiging genoten: 1. Gerard Leurs, burgemeester en schepen, jaarlijks 60 thaler; 2. Felderhoff, tweede burgemeester; 3. Haver, schepen en stadssecretaris, jaarlijks 70 thaler; 4. Helmcke, schepen en dijkmeester, 14 thaler; 5. Tuchscheerder, schepen en stadsrentmeester, 30 thaler; 6. Friedericks, latijnse rector, 10 thaler; 7. Straatman, stadsklokker 10 thaler, 8. Roelofs, stadsbode, nachtwachter en poortbewaarder, 17 thaler 44 stuiver; 9. Willem Janssen, veengraaf 6 thaler; 10. Hendel, poortbewaarder, 5 thaler; 11. Van Oven, poortbewaarder, 5 thaler; 12. Wilhelm Janssen, schutter, 5 thaler; 13. Korvers, bedelvoogd, 9 thaler; 14. Hendrik Zahn, grensbode, 1 thaler en een paar schoenen.

De meeste der bedienden hadden daarenboven nog vrije woning en brandstoffen.

Behalve deze vaste bezoldiging genoten, in 1786 de burgemeester en schepenen, secretaris en stadsbode ook nog andere bijvallen, voortkomende uit openbare verkopeningen, uit het verlenen van burgerrecht en toelating tot lidmaatschap van de gilden, uit het afgeven van gezegeld papier en brieven, uit het maken van testamenten en andere ambtelijke stukken, eindelijk uit het gerechtelijk onderzoek en de boeten voor politiovertredingen.

Noemen wij enige burgemeesters of scholtissen, zoals zij toenmaals ook werden genoemd, die in de laatste eeuwen aan het hoofd van onze gemeente gestaan hebben.

Van de burgemeesters Joannes Buthenàiek, die in 1560 stierf, ligt de grafsteen op het kerkhof voor de deur der sacristie. Gerrit van Sambeek 1604. Johan van Baex 1617. Adolf Piel 1629. Wilhelm Gesemans t1636. Johan Schlemans 1649. Johan Dusingh 1656. Werner van Riswick 1668. Johan van der Ahe 1676-1705. Jan Albert Ebben 1705-1721. Johan Engel 1721 -1732. Gerard Leurs 1732-1765. Caspar Frederik Haver 1765. Felderhoff was nog burgemeester op 5 Februari 1795. Reinier Feldman, - maire 1794-1796. Godfried Bindemann, maire 1796-December 1805. Frederik Ter Rehorst, maire, December 1805-Januari 1808. Willem Friderichs, maire, Februari 1808-einde 1812. Frederik Ter Rehorst, andermaal maire, van aanvang 1813-1815. Theodorus Antonius Hermsen, burgemeester 1885-1825. Diderik Berns, burgemeester, Augustus, 1825-1836 Antonius Joseph Gilta November 1836-1849. Ludovicus Muskens, burgemeester Juni 1849-1875. Joannes van den Boogaert burgemeester Februari-Mei 1876. Frans Karel Esser, -burgemeester van Mei 1876-Februari 1891. Th. Peters, burgemeester van 6 April 1891-15 Mei 1913. W. C. M. J. Wolters 19 Juni 1913 -2 December 1937. Mr J. P. n. van Banning, burgemeester van 1 Mei 1938-1 Februari 1947; 1 Juni 1947- dr J. H. Gilissen.

De Rechtspraak

De heerlijkheid van Gennep had al vroeg haar eigen rechtspleging. Reeds in de bevestiging der stadsprivilegiën ten jare 1731, verklaarde Raynoudt van Brederode, heer van Gennep, dat hij, onder meer, de 'beslissing der schepenen in alle rechtszaken erkende, uitgenomen in zes misdrijven, namelijk: verkrachting, diefstal, moord, moord:brand, vredebreuk en vrijwillige doodslag, wier beoordeling en bestraffing hij aan zich behield.

Eenzelfde verklaring gaven: Jan van Loon, heer van Heinsberg en de gebroeders: Johan, Walraven en Willem van Brederode, heren van Gennep in hun bekrachtiging van de privilegiën der stad, in het jaar 1413.

Toen Adolf, hertog van Kleef, door aankoop, in bezit was getreden van de heerlijkheid, het slot en de stad Gennep, werd hem een afschrift getoond van gemelde privilegiën. Ook hij bekrachtigde ze, bij diploma van het jaar 1447. Zijn opvolger Johan deed hetzelfde, hij diploma op Dinsdag na O. L. Vrouw Hemelvaart van het jaar 1522.

Johan Willem, hertog van Kleef besliste, op 6 Mei 1562, betreffende de rechtsgedingen, dat de ingezetenen van de heerlijkheid Gennep, die in hoger beroep traden zich voortaan niet meer, zoals vroeger wel gebeurde, tot het gerecht van Gelder, maar tot dat van Kleef moesten wenden. Hij beloofde, dat bij de beoordeling van hun geschillen, het gerecht van Kleef de privilegiën der heerlijkheid Gennep, alsmede de oude Nierse rechten, in aanmerking nemen en daarnaar vonnissen zou. Hij bepaalde verder: dat alle geschillen binnen een maand of zès weken hun beslag moesten hebben, en alle actestukken geregeld naar Gennep moesten overgebracht worden. De schepenen van Kleef zouden daarvoor genieten twee goudgulden, de stadsschrijver te Gennep een gelderse rijdergulden, de gerechtsbode, die de stukken overbracht en een ander, die ze te Kleef bezegelde; ieder een hornsgulden. Evenals zijn voorzaten bekrachtigde hij de privilegiën van de Gennepse heerlijkheid, bij diploma van de 4de Juni 1598.

Die privilegiën, zoals men ziet, verleenden aan de scholtis en de schepenen, die als rechters optraden, een zeer uitgebreide rechtsmacht. 'n Codex: PRIVILEGIËN UND RECHTEN DER ST ADT GENNEP genaamd, diende hun tot richtsnoer in hun oordeelvellingen en vonnissen. In het begin van de zeventiende eeuw echter schijnt de rechtsmacht van de scholtis en schepenen erg besnoeid te zijn geworden. Althans in de gerechtelijke bescheiden uit de zeventiende en achttiende eeuw, wordt geen gewag gemaakt van criminele zaken. Verpachtingen en verkopen, boedelscheiding en erfenissen, verdelingen, voogdijstelling, schuldvorderingen enz., zijn de gewone onderwerpen, waarover de rechters te Gennep te beslissen hebben.

De scholtis, bijgestaan door minstens 2 schepenen, hield elke maand een openbare gerechtszitting, waarin de aangebrachte geschillen en rechtszaken behandeld en uitgemaakt werden. Bij de veroordeling van een afwezige, luidde de uitspraak als volgt: Dwiel N.N, -bei sittende gericht und klimmende 80nnen nit erschienen ist, das er sein saeck per contumaciam verloren hebben sal, je doch sein beter recht voorbehalten", De drossard of drost was belast met de vervolging en bestraffing der criminele misdrijven, die voor het gerecht te Kleef behandeld werden. - In 1605 was zekere Koelman van Bylandt, heer te Spaltorf, drossard van Gennep. Hij zad zekere Arend Saess, die van moordaanslag beticht was, gevangen doen nemen, en verzocht het gerecht een onderzoek naar diens plichtigheid in te stellen. De vierde November 1686, verleende de keurvorst Frederik Willem een zogenaamde sanctio pragmatiea, Krachtens welke voortaan gemeenschap van goederen zou bestaan tussen de echtgenoten, tenzij vóór het huwelijk het tegenovergestelde bepaald was. Deze maatregel gold niet voor de ridderschap.

De 30ste Juli 1740 werd, namens de koning van Pruisen, aan alle stadsbesturen bekend gemaakt, dat, daar de Leenkanselarij afgeschaft was, de magistraat zich, binnen drie maanden, tot het generaal-bestuur van z'n departementen moest wenden om de bekrachtiging en vernieuwing van z'n stadsprivilegiën en rechten te verkrijgen. Deze bekrachtiging van al de "privilegia et concessionnes," door de koning zijn voorzaten verleend, werd bij koninklijk patent van de 14e September van dat jaar gegeven.

De 15e October 1748 kwam een nieuwe indeling van het rechtswezen tot stand, volgens model van de Condex Fredericianus. Daarbij werd nauwkeurig omschreven, welke personen en zaken tot de burgerlijke rechtbank, en welke tot het domein- en krijgsgerecht behoorden. Tenzelfden tijd had de koning besloten een nieuw landrecht in te voeren.

Een ontwerp daarvan werd, de 11 de Juli 1749, aan onze magistraat ter inzage gezonden, met de last te onderzoeken, in hoever de wetsbepalingen daarin vervat, in strijd waren met de stadsprivilegiën, en zijn aanmerkingen dien aangaande binnen het jaar aan de regering in te zenden.

Diensvolgens schreef de magistraat de 23ste December daarop volgende: dat de stad Gennepe altijd haar eigen privilegiën bezeten had, doch dat de Fransen, in 1702, het raadhuis geplunderd, de archiefkasten verbroken en de schriften deels verstrooid, deels aan de winkeliers verkocht hadden. Weliswaar, was door de regering in 1710 bevolen de stadsprivilegiën te hernieuwen; maar dit was, zover de magistraat wist, niet geschied. De rechtbank alhier had intussen steeds volgens de Gelderse landrechten van 1619, geoordeeld en gevonnisd.

In Januari 1750, verscheen een reglement van 49 artikelen, dat de "landruiters" te volgen hadden, in de uitvoering der vonnissen, welke door de rechtbanken geveld waren.

De 6e April van datzelfde jaar, stelde de regeringsraad te Kleef de volgende vragen, binnen vier weken te beantwoorden: 1. Welke magistratleden met de rechtsbedeling belast waren. 2. Over welke aangelegenheden zij te oordelen hadden. 3. Op welke "privilegia et conceaiones" hun rechtsmacht steunde.

Daarop gaf de magistraat, de 9e Mei 1750, ten antwoord: dat het gerecht alhier rechtstreeks geen jurisdictie, noch in "civilibus noch in criminalibus", had, maar zijn macht zich alleen bepaalde bij huishoudelijke en politieaangelegenheden; dat die rechtsmacht steunde op Koninklijke edicten en oude gebruiken; eindelijk, dat de burgemeester en schepenen alleen, met uitsluiting der overige leden van de magistraat, de rechtspleging uitoefenden. Een koninklijk rescript, van de 19e April 1571, verbood de advocaten zonder mantel en in andere, dan zwarte klederen, in de gerechtszaal te verschijnen of rechtszaken in het openbare te behandelen. Het rescript herinnert tevens aan de vroegere nog immer geldige verordeningen, waarin voor de overtreders straf bepaald was van 50 tot 100 rijksthaler en verlies van hun ambtsbevoegdheid.

Bij edict van de 4e Mei 1752, werd aan alle leden der krijgs- en domeinenkamer, alsmede 'aan alle leden der rechterlijke collegiën verboden, geld in leen te nemen van hun onderhorige beambten, van de stadskamers, van de rendanten der koninklijke of openbare kassen, van kooplieden en joden.

De 14de Mei 1780, verscheen een nieuw ontwerp van wet over de rechtspleging, met bevel, dat de gerechtsdienaars, binnen zes weken, opgave zouden doen van hun gewestelijke rechten, statuten, willekeuren en gewoonterechten. De magistraat antwoordde, dat sedert 1754, alle geschillen van de burgers voor het land gerecht van Kleef waren behandeld; dat de rechtsbedeling in het raadhuis plaats had, en enkel tot onderwerp had: voogdijstelling, huwelijksvoorwaarden, opening van testamen ten, afneming van getuigenis, verlening van volmacht, beslechting van geschillen over bouwrechten en servituten en andere huishoudelijke en politieke aangelegenheden, dat, sedert de stadsprivilegiën verloren waren geraakt, de rechters altijd het Gelders landrecht als leidraad van hun oordeelvelling gevolgd hadden.

Toen, op het einde dier eeuw, de Fransen zich van ons gewest hadden meester gemaakt, ging het oude hertogdom Kleef te niet; het maakte voortaan deel uit van het "departement de la Roër". Gennepe behoorde tot het arrondissement Kleef en tot het kanton Cranenburg.

Daarheen moesten de ingezetenen zich wenden, om rechtsbedeling te verkrijgen.

Tengevolge van het Weener Congres (19 Maart 1815) en de tweede vrede van Parijs (20 November 1815) werd Gennepe met zijn omgeving, bij het nieuw opgerichte koninkrijk der Verenigde Nederlanden toegevoegd en gesteld onder het arrondissement Roermond, kanton Horst.

De omwenteling van 't jaar 1830 bracht onze streken voor een tijd lang onder de regering van Leopold I, koning der Belgen.

Eindelijk door het tractaat, de 19e April 1839 te Londen gesloten, werd ons gewest onherroepelijk bij het koninkrijk der Nederlanden ingelijfd.

Niet lang daarna werd Gennep tot zetel van een kantongerecht verheven. Het kanton Gennep omvatte, behalve de plaats van die naam, de gemeenten Mook waaronder Middelaar, Ottersum en Bergen.

De eerste kantonrechter, die 1842 zijn ambt hier waarnam, heette Johan Hendrik G. Jossens. Hij stierf in die betrekking alhier de 23e Juli 1845.

Door de rechterlijke organisatie van de ge April 1877, verloor Gennep zijn kantongerecht. Dit ging over naar Boxmeer. Zijn laatste kantonrechter, W. H. J. Cambier van Nooten, werd in dezelfde hoedanigheid overgeplaatst naar Roermond. Sedert dien behoort Gennep tot het arrondissement 's Hertogenbosch, kanton Boxmeer.

Koophandel en Nijverheid

Zolang het Gennepershuis voor 't krijgswezen enige betekenis had, is het zeer aannemelijk, dat de stad, die meestal de lotgevallen van het slot delen moest, niet de plaats kon zijn, waar handel en nijverheid, zo beducht voor Kriegsgevaar, gaarne hun intrek nemen. Toen echter, na 1672, de burcht zo zeer ten gronde was gericht, dat aan herstel daarvan niet meer gedacht werd, mocht men verwachten, dat zich hier meer kooplieden en "nijveraars" vestigden, daar de ligging der stad aan de Maas en Niers gunstig moet genoemd worden. Wie zo dacht kende de ware toestanden niet. Wel gaf, een tijd lang, het bedrijf der wolbewerders blikken van vooruitgang. In 1712 werkte hier slechts één meester met twaalf gezellen: twee jaren later was hun getal gestegen tot twee meesters met gezamenlijk één en twintig gezellen, en in 1719 hielden zich reeds drie meesters en zeven en twintig gezellen met de vervaardiging van wollen stoffen bezig. Norbert Schuurkens maakte ook laken en dreef 'handel in fijne en grove wol. Zijn jaarlijks debiet werd berekend op 3000 pond.

De overige bedrijven en ambachten konden tot geen bloei geraken.

Toen in het begin van 1736, de regering een onderzoek deed instellen naar oorzaken van die kwijnende toestand, vergaderden, op uitnodiging van de magistraat, de gildemeesters der bakkers, linnenwevers, smeden, kleermakers, brouwers en schoenmakers, in het stadhuis en verklaarden eenparig: dat de gedruktheid in handel en vertier moest geweten worden:

1. Aan de concurrentie der buitenlieden, die in hun eigen woonplaats vrij van accijnzen, hun waren in de stad aan lage prijs verkochten.
2. Aan de dure geboorte- en leerpatenten, welke de jongelingen zich moesten aanschaffen, die een ambacht aanleerden; weshalve vele ouders hun zoons geen bedrijf lieten leren.
3. Aan de gedwongen algemene krijgsdienst. De fabrikant Johan Meuskens voegde er nog bij, dat, ofschoon de gedwongen werving sedert meer dan tien jaren was afgeschaft en de fabrikanten met hun kinderen vrij van krijgsdienst verklaard waren, hij zelf, nog niet lang geleden, door de wervers gevankelijk naar Wezel gevoerd en daar in de wacht gezet was, en datzelfde lot ook was overkomen aan zijn zoon, wiens in vrijheid stelling hem 10 rijksdaler gekost had. En wat de handel betreft - zo klaagde hij - moest men weten: dat hij vroeger, in zijn hoedenfabriek, twintig knechten aan de arbeid had en thans aan geen acht werk kon geven; dat hij voorheen jaarlijks voor 500 rijksdaler hoeden verkocht en er nu voor geen 50 rijksdaler aan de man kon brengen.

In 1743 traden Louis De Roy en Hendrik Seholtens, beide uit 't hertogdom Berg herkomstig, met onze magistraat in onderhandeling over de vestiging van een wollendekensfabriek in de stad. Zij stelden als voorwaarden: 1. Het gebruik, gedurende tien jaren, van een voor hun bedrijf geschikt huis en van een volmolen. 2. Vrijdom voor zich en hun kinderen van de

krijgsdienst alsmede van inkwartiering en andere burgerlasten. Een ,en ander werd hun bij koninklijk besluit van de 8e April welwillend verleend. De regering bouwde ten hun grieve een walk- en een volmolen op de oever van de Niers. In dat zelfde jaar nog begonnen de fabrikanten te wer-, ken, aanvankelijk met één en kort daarna met drie weefstoelen. Zij leverden 1500 stuks dekens per jaar. In 1748 hadden zij tien weefstoelen in werking. In laatstgenoemd jaar kregen de dekens. fabrikanten moeilijkheden met de pachter van de stadswaag. Zij weigerden weeggeld te betalen en werden daarom veroordeeld. Omdat zij, zich aan dat vonnis niet stoorden, legde de magistraat beslag op hun fabrieksketels. Een andere keer deed hij enige van hun wollen dekens benaderen en ze in het openbaar, voor het raadhuis, verkopen. De fabrikanten beklagden zich bij de regering te Kleef en beweerden tot geen betaling van weeggeld verplicht te zijn. De raadskamer van Kleef verzocht onze magistraat de fabrikanten van het weegaccijns vrij te laten, ten einde de handel niet te benadelen. In 1750 verwierven onze wollendekensfabrikanten koninklijke vergunning, om hun stoffen niet alleen op de jaarmarkten, maar ten allen tijde langs de huizen te mogen veilen, mits hun waren door het stadszegel gewaarmerkt waren. Niettegenstaande die aanmoediging vanwege de regering, geraakte ook dit bedrijf spoedig in verval. Als oorzaak daarvan wezen in 1754, de fabrieken aan: 1. De moeilijkheid om steeds de nodige binnenlandse wol te bekomen, daar de buitenlandse aan hoge inkomende rechten onder. worpen was. 2. De ongunst van het garnizoen te Wezel, dat zijn dekens en lakens uit het hertogdom Berg liet komen. 3. De concurrentie van de buitenlanders. 4. Het verbod van invoer van wollen stoffen in Holland. Hier te lande - zo betoogde een kousenbreier tevens blauwverver - breit ieder zijn kousen zelf; niet zo in Holland. Tot nog toe had hij 18 personen, zowel spinsters als breisters, aan het werk, en vervaardigde somtijds 200 paar kousen per maand; hij zou echter zijn bedrijf moeten inkrimpen, tenzij ook hij, gelijk de dekensfabrikanten vergunning kreeg, om zijn wa. ren langs de deuren te verkopen. In 1757 werkte hier nog één wollendekensfabriek met vier weefstoelen. Het personeel bestond uit één meester, 6 gezellen en 8 leerjongens. De enige lakenfabriek, met één weefstoel, van Schuurkens werd bediend door één meester, 9 gezellen en 3 leerjongens. In 1767 lag de lakenfabriek nagenoeg stil en die der wollendekens weer met drie stoelen. In de verslagen, welke onze magistraat over de jaren 1774 en 1776 aan de regering zand, komt onder anderen voor: De accijnzen waarmede, in 1716, het bier en de "foesel" zijn belast, hebben de nekslag gegeven aan de brouwerijen en branderijen. Twee brouwers en één brander leveren nog, doch hebben weinig aftrek. De laken. en dekensfabrieken zijn nagenoeg verdwenen, en die nog bestaan zijn zieloogend. De jongelingen begeven zich naar het buiten, om aan de krijgsdienst te ontkomen. De enkele gegoede ingezetenen laten zich met geen handel of nijverheid in; zij beleggen hun gelden liever in vaste panden. Door uithuwelijking van hun kinderen, worden hun bezittingen verdeeld en in handen van buitenlanders overgedragen. Dit verslag men zal herkennen is verre van rooskleurig. Dan, redenen daarvoor waren er te over. En toch werden twee oorzaken niet genoeg in het licht gesteld. Namelijk: eerstens de zware belastingen, die de burgers moesten opbrengen ten gevolge van de schulden. door de stad gemaakt in vorige oorlogstijden. Tweedens de dichte nabijheid der rijksgrenzen. De strook grond toch waarop Gennep ligt, grensde ten noorden en ten zuiden aan Gelders grondgebied en ten westen aan dat van de Nederlandse Provinciën.

Daar nu in Pruisen, waar alles "gemaszregelt" wordt, de stelregel geldt: "Niets uit het buitenland aanschaffen, wat in het binnenland te krijgen is", was de invoer van wol, vlas en lompen, vruchten, ijzer, staal, zilver, goud, koffie, thee enz. enz. ófwel volstrekt verboden, óf aan hoge inkomstrecht ten onderworpen. De ingezetenen zagen zich alzo genoodzaakt de

grondstoffen voor hun bedrijf noodzakelijk, enkel uit de oostwaarts liggende en vaak ver af gelegene plaatsen te betrekken, hetgeen hun mededinging met fabrikanten van elders, schier onmogelijk maakte. Was het wonder dat handel en nijverheid zich te Gennepe niet te huis gevoelden?

De Gilden

In de vorige eeuwen telde Gennepe zes gilden: het bakkers-, het brouwers-, het linnenwevers-, het kleermakers-, 't schoenmakers- en smedengild.

1. Het bakkersgild werd, blijkens een afschrift van de stichtingsbrief, de 25e Mei 1616, door de magistraat opgericht.

Twee gildemeesters namen het bestuur waar. Geen vreemdeling mocht het bakkersbedrijf in de stad uitoefenen, tenzij hij eerst het burgerschap en daarna het lidmaatschap van het gild verworven had. De leerjongens moesten twee volle jaren b\i dezelfde meester in dienst blijven; vertrok_ken zij eerder, dan vervielen zij in een boete van één rijksthaler.

Wie tot meester bevorderd werd, "vereerde" te dier gelegenheid aan ieder gildemeester een kan wijn, aan de "manschappen" een ton bier, aan de stad 300 gebrande stenen en drie rijksthaler, waarvan twee aan het gild en één aan de stad ten deel vielen. Geen brood of "weggen" mocht van elders de stad ingevoerd noch daarin verkocht worden. Ieder bakker moest steeds zes malder rogge in voorraad hebben en mocht zijn brood niet duurder verkopen, dan tegen de Kleefse marktprijs. Het gild vierde zijn jaarfeest op St. Lucia (13 December). Op die dag mocht geen lid van het gild 7.ijn bedrijf uitoefenen; dan kwamen alle leden te sa men, de gildebreeders deden rekening van hun beheer, waarna een van beiden aftrad, om dadelijk door een nieuw benoemd lid vervangen te worden. Kwam een gildebreedder of zijn vrouw te overlijden, dan moesten alle leden van het gild bij de begrafenis tegenwoordig zijn. In Mei 1775 werd het bakkersgild opmerkzaam gemaakt op de klachten van de burgers, dat namelijk er niet altijd een voldoende hoeveelheid roggebread in de stad aanwezig was. De magistraat beval Hendrik Nehrings en Peter Hermans te zorgen, dat voortaan dit ongerief niet meer voorkwam, zo niet, dan zou hun bakoven gedurende één jaar gesloten worden.

2. Het Brouwersgild, vertegenwoordigd door de gildemeesters Bockmeulen en Peter van Haeff diende, in 1764, b~i de magistraat een klacht in, tegen zekere Roclof Roelofsen, die zich veroorloofd had, bier te vertappen aan en daarvoor geld aan te nemen van twee personen uit Asperden, niettegenstaande Roelofsen geen lid was van het Brouwersgild. De magistraat, na onderzoek ingesteld te hebben, achtte de beschuldiging niet bewezen en veroordeelde de aanklagers tot de kosten van het geding ten bedrage van 2 thaler 2 stuiver en 4 oort.

3. Het Linnenweversgild dagtekent van de 12e September 1600. Zijn reglement komt in hoofdtrekken met dat der bakkers overeen. Een leerjongen betaalde bij de aanvang van zijn leertijd, 15 stuiver en ieder meesterknecht jaarlijks 2 stuiver aan het gild. Een meesterknecht, die zijn dienst wilde verlaten, moest veertien dagen te voren zijn besluit aan zijn baas bekend maken.

Deze zelfde regel gold ook voor de baas, ten opzichte van de meesterknecht, die hij uit zijn dienst wilde ontslaan. Op de overtreding van die regel stond een boete van 2 thaler.

Slecht werk werd beboet met een ton bier. Het loon voor het weven van slecht garen werd, na onderzoek, vastgesteld door de gildemeesters in overleg met de twee oudste meesters van het ambacht.

Het weefsel mocht niet meer dan "zevendehalf vierdel" en niet minder dan "zes vierdel" breed zijn; wie deze maat met meer dan een duim breedte overschreed, betaalde een Brabantse gulden boete. Ook weduwen mochten, onder zekere voorwaar_ den, het bedrijf van haar

overleden man, met een meesterknecht voortzetten. Het gild vierde zijn patroonfeest op St. Severus-dag (15 Februari).

In 1765 stelden "de baesen": Lindert van Bergen, Antoon Verstegen, Arnoldus Arts, Joannes van de Laer, Berna;:dus Behenck en Joannes Beckers onherroepelijk vast: dat telken jare "soo lange als Gennep staet" op St. Severusdag een H. Mis zou opgedragen worden voor de afgestorvenen van het linnenwevers gild.

4. Het Kleermakersgild ontstond de 20e September 1652. Zijn stichtingsbrief is verloren. Een koninklijke verordening van het jaar 1721, beval onze kleermakers onder ede te beloven, dat zij geen buitenlands laken zouden bewerken. De baesen maakten bezwaar tegen die verordening, omdat hun winkels nog voorzien waren met Hollands laken, dat eerst weg moest.

In 1752 hadden de wollendekensfabrikanten zich veroorloofd een stof: duffel genaamd, te vervaardigen en daarvan handschoenen te maken. Dit laatste deed afbreuk aan het vak der kleermakers, die dan ook ernstig in verzet traden. De 1e Juni van hetzelfde jaar, dienden de gildemeesters Schuirkens en Jan Heesen een klacht in bij de magistraat en beweerden: dat het koninklijk decreet van 24 Juni 1750, inbreuk maakte op de rechten van 't kleelmakersgild. Inderdaad dit decreet hield onder andere in: dat alle vreemde handwerkers die zich op Kleefs gebied vestigden, ontheven zouden zijn van de plicht zekere som te betalen ter gelegenheid van hun erkenning als stadsburger of als mees_ ter in hun vak. De klagers wezen op hun gildebrief van 1652 en op een koninklijk edict van 1731, waarin hun rechten omschreven en gewaarborgd waren. De magistraat zond het klaagschrift naar de regering te Kleef, met de bemerking, dat hij de geopperde bezwaren gegrond achtte. De regering evenwel antwoordde, dat de magistraat van Gennep de enige was, diè tegen de koninklijke verordening, bedenkingen had ingebracht, en dat betreffende algemene edicten geen klachten werden aangenomen.

5. Het Schoenmakersgild. Wanneer dit werd opgericht ligt in het duister; zijn stichtingsbrief is onbekend. In October 1767 verscheen een koninklijk besluit, krachtens hetwelk voortaan geen buitenlands leder mocht verwerkt worden. Ten einde deze verordening de belanghebbenden bekend te maken, ontbood de magistraat, in Januari daaropvolgende, de meesterschoenmakers in het stadhuis. Dertien meesters verschenen. Met uitzondering van één enkele, verklaarden allen, dat zij hun leder betrokken uit de looierij van de meesterschoenmaker Dorus Van Dijk alhier. De 20e April 1779, klaagden de gildemeesters Willem IJsermans en Hendrik Martens bij de magistraat, dat Jan Tönmissen, alhoewel geen lid van het gild, twee paar schoenen had gemaakt. Na onderzoek bleek, dat de man gewerkt had op verzoek en in dienst van een schoenmakersbaas; hij werd dan ook vrijgesproken.

Nog steeds wordt verhaald, dat in het begin 1800, toen de gilden waren afgeschaft, de schoenmakers alhier alle zaken, die aan het gild hadden toebehoord, zelfs de sloten en het ijzerwerk van het kistje, waarin de documenten en papieren waren geborgen, ten gelde maakte en het bedrag daarvan gemeenschappelijk in een feestdag verteerden.

6. Het Smedengild werd door de magistraat alhier opgericht de 26e September 1600. De authentieke gildebrief op perkament geschreven, doch waarvan het zegel is afgevallen, bestaat nog.

Uit de inhoud van dat stuk blijkt: dat tot die vereniging behoorden: "de gold,smeden, ijsersmeden, koeperslagers, tinnegieters, harnissmeckers, glasenmeckers, speermeckers en schwerdtfegers".

Van de twee gildemeesters, die 't bestuur vormden trad telke jare één af, na z'n rekening te hebben afgelegd voor zijn opvolger, die door de leden, bij meerderheid van stemmen gekozen werd. Deze keuze had plaats op St. Eligiusdag (1 December). Die dag

moesten alle leden van het gild de plechtige hoogmis bijwonen en mocht niemand van hun zijn ambacht uitoefenen; dan verteerden zij de daarvoor bestemde gelden en brachten de dag ingezellig samenzijn door. Mede werd op de dag voor het beeld van St. Eloy, een nieuwe kaars geplaatst, welke onder de heilige diensten op de Zon- en Feestdagen werd aangestoken. Om lidmaat der vereniging te worden, moest men schriftelijk toelating hebben van de magistraat. Om als meester in het vak te worden erkend, moest men daarenboven ook een proefstuk leveren. Kwam een lid van het gild te sterven, dan waren de overige leden verplicht de begrafenis bij te wonen.

Het gild had zijn eigen zegel, en voerde in schild - voor zoverre zichtbaar - een gekroond aambeeld met omschrift: Gennep.

Luidens genoemde gildebrief mocht geen vrreemdeling zich als smid, koperslager', tinnegieter, enz. enz. binnen de stad vestigen, of hij moest eerst de "burgerschap" aankopen. Op die bepaling werd door het koninklijk besluit van 24 Juni 1750 inbreuk gemaakt, weshalve de gildemeesters een klacht daarover bij de regering indienden, doch de 1ste October van dat jaar, ontving de magistraat een schrijven uit Kleef waarin verklaard werd, dat krachtens koninklijke edicten, uitheemse meesters en fabrikanten, die zich in steden vestigden, aldaar burgerrecht genoten en als vrije meesters moesten beschouwd worden; en dat diensvolgens de magistraat van Gennep gehouden was, zulke vreemdelingen toe te laten en van hen geen jura te eisen.

De 3e December 1753 schonken de echtelieden Adriaan Hoevenaar en Truij Blesers aan het gild: eerstens een erfpacht van 10 holl. gulden 4 duiten jaarlijks op St. Martinusdag (11 November) te betalen, en stelden daarvoor tot onderpand 'n stuk land buiten de Zand poort gelegen, groot ongeveer twee morgen; tweedens 20 Kleefse thaler. Een en ander moesten strekken tot bekostiging van het licht, dat voor het beeld van St. Eligius op de Zon- en Feestdagen, tijdens de hoogmis, op Allerzielendag en bij de begrafenis van 'n "baas" of diens vrouw moest aangestoken worden.

Op dezelfde dag van hetzelfde jaar, vermaakten de echtgenoten Willem Heesen en Beatrix Herbers aan het gild, jaarlijk³ een spint rogge, oude Gennepse maat, te verhalen uit een tuin, gelegen buiten de Nierspoort, tot onderhoud van het licht voor het beeld van St. Eligius. In beide schenkingen was bepaald: dat in geval het gild te niet ging, de stichtingen ten bate zouden komen der kerk van de H. Martinus alhier. Mede verklaarde het bestuur van het gild, dat in geval de inkomsten dier stichtingen niet toereikend waren, het gild zelf het tekort zou bijleggen.

De 2e December 1789 stelden de smidsbazen als regel vast: dat voortaan geen lid van het gild een paard mocht beslaan of hij moest zich voor ieder nieuw hoefijzer 10 stuiver, en voor het verleggen van ieder oud hoefijzer 5 stuiver doen betalen.

Wie op die regel inbreuk maakte, beliep een boete van een halve ton bier aan het gild te leveren.

Na de afschaffing van het smedengild in het begin dezer eeuw, bleven vele lieden nog jaren lang verenigd en volgden, zoveel doenlijk de voorschriften in de gildebrief vervat. Zo vinden wij, dat de 2de December 1822, de "bazen van St. Eloy", Gerard Cremer.; Hendrik Beekman en Willem Heesen in de pastorie vergaderden en besloten: bet gild, ofschoon wettelijk opgeheven en van alle rechten beroofd, toch te mogen blijven handhaven, althans in zijn betrekking tot de godsdienst, dewijl zij bet plichtmatig achtten de wil van hun voorzaten te eerbiedigen. Uit dien hoofde stelden zij vast, dat ook dat jaar de gebruikelijke hoogmis, waaronder een kaars moest branden voor het beeld van SL Eloy, zou gezongen worden voor de levende en afgestorven leden van het gild.

Blijkens aantekeningen is de hoogmis op St. Eligiusdag geregeld gehouden tot 1870. Het beeld echter is uit de kerk verdwenen en staat - naar men beweert - in een museum te Brussel.

Ook de wolfabrikanten hadden besloten een gild op te richten. Zij stelden in 1752, gezamenlijk een reglement op en zonden het aan de koning ter goedkeuring.

Het kwam echter zonder goedkeuring te rug, met de bemerking, dat - naar het scheen - de oprichters zich geen andere doel voorstelden, dan onder elkander "was., zu verschmaussen". In 1762 werd er ernstig aan gedacht en zelfs een vergadering belegd, om een kramersgild op te richten. Een reglement uit Kleef werd ter inzage gevraagd en ook verkregen, doch daarbij bleef het.

Zeven jaren later drong de koninklijke regering bij onze magistraat er op aan, pogingen aan te wenden, dat de metselaar, leiendekkers, timmerlieden en i:le schrijnwerkers zich tot een gild verenigden. Als grondslag voor hun reglement kon genomen worden de koninklijke "Güldenbrieff" van de 9e Augustus 1735.

De magistraat gaf ten antwoord: dat de ambachtslieden hier hun handen vol hadden aan de zorg voor het dagelijks onderhoud van hun huisgezin, en zij dus geen geld beschikbaar hadden voor de ondersteuning van een gild.

Inderdaad een metselaar verdiende in de zomer bij vier schoften arbeids, slechts 20 Kleefse stuiver en in de winter, bij drie schoften, 15 stuiver. Z'n opperknecht kreeg twee stuiver minder.

Nog bestaat hier een vereniging, welke zich noemt: Broederschap van St. Martinus. Of zij een afstammeling mag genoemd worden van de broederschap, die, in 1493, het beneficium van de H. Martinus stichtte in de parochiekerk, zal bezwaarlijk kunnen bewezen worden, daar beide in aard en strekking zeer verschillen.

De 10e October 1774 vroeg de regering opgave der bestaande broederschappen.

De magistraat moest binnen veertien dagen inleveren: een afschrift der stichtingsbrieven, alsmede het bedrag en de bestemming der jaarlijkse inkomsten. Matheus Janssen, kapitein der broederschap van Sint Martinus, had aanvankelijk geen trek, om de huishoudelijke aangelegenheden der vereniging aan de magistraat' bloot te leggen. Een bedreiging met vijf rijksdaler boete, indien hij binnen acht dagen de nodige bescheiden niet leverde, noopte hem de volgende verklaring te geven: 1. De broederschap heeft het recht, voor de opengevallen vicarie van Sint Martinus, een vicarius te kiezen. 2. Deze vicaris geniet de jaarlijkse inkomsten uit een stuk bouwland, groot 2%, hollandse morgen. Als recognitie geeft de vicarius jaarlijks aan de broederschap een ton bier. Dit wordt betaald met twee rijksdaler en 12 stuiver'. 3. Verder geniet de broederschap nog een rente van 45 stuiver, gevestigd in een stuk grond op de Stamel berg gelegen. Beide sommen werden door de leden gemeenschappelijk verteerd.

De tegenwoordige broederschap bestaat uit ongeveer 40 leden. Zij telt in haar midden: één kapitein, twee luitenants, twee sergeanten, twee gildemeesters en één koning. De kapitein behoudt zijn ambt zolang hij leeft.

Na zijn overlijden volgt hem de oudste der luitenants in die betrekking op. De overige waardigheidsbekleders worden gekozen. Van de gildemeesters treedt telken jaar één af; ook deze hebben inzage in de rekening en verantwoording. Thans is ooit de koning aan een keuze onderworpen; doch zijn verkiezing geldt voor onbepaalde tijd. Vroeger werd die titel alleen verworven, door het afschieten van de vogel bij de wedstrijd, die ieder jaar gehouden werd. De vereniging noemde zich toenmaals ook de schutterij van St. Martinus.

Bij de jaarlijkse processieën volgde de broederschap met haar vaandel het Allerheiligste. De leden houden brandende kaarsen; de koning draagt op de borst een zilveren plaat, waarop het ruitersbeeld van St. Martinus prijkt met een krans van rozen omgeven. Aan die plaat hangen drie zilveren gekroonde schildjes.

Daarop leest men: W. Roosenboom, koning van Sint Martinus-gilde 1879. Hendrik Goossens, koning van Sint Martinusgilde 1864, en J. W. Giesen, koning van het gild van Sint

Martinus 1822. Deze laatste verwierf, naar men beweert, zijn waardigheid nog door het vogelschieten.

Komt een lidmaat te overlijden, dan wonen de overige leden zijn begrafenis bij.

Het jaarfeest der broederschap wordt ieder jaar gevierd op de twee dagen, die de Feestdag van St. Martinus (11 November) onmiddellijk volgen. De leden wonen, op beide morgens, een H. Mis bij, die opgedragen wordt de eerste dag, voor de levende leden en de tweede dag voor de afgestorvenen der broederschap. Dan volgt uitdeling van brood aan de armen en wordt het overige die dagen in vrolijkheid doorgebracht.

Wie lidmaat der broederschap wil worden, moet zich aan 'n keuze der leden onderwerpen en bij aldien hij gekozen wordt. een bijdrage van vijf gulden uitkeren.

HET ARMWEZEN

a) Het burgerlijk Gasthuis.

De algemene Arme

Op welk tijdstip en door wie, het armen-gasthuis gesticht werd is onbekend. Reeds in het jaar 1500 kocht het een welde aan de Niers gelegen. die een eeuw later jaarlijks aan paët 15 Hornse gulden opbracht. Daar de koopacte, waarschijnlijk door de brand van 1597, verloren was geraakt, verleenden de schepenen Herman Ferber en Teunis Boetgens, mede namens de scholtis Johan van Baex, de 8 Maart 1603 een nieuwe gezegelde koopbrief. Het stuk is op perkament geschreven, 't zegel gebroken.

Op dezelfde dag van hetzelfde jaar 1603 schonken Lenberd Verhaag en Willemkens zijn huisvrouw, aan het gasthuis een erfrente van 6 thaler, en stelden daarvoor tot pand hun huis te Gennep gelegen. De akte daarvan werd opgemaakt voor de schepenen: Heinrich von Till en Gerrit van Sonsbeeck en de scholtis Johan van Baex. Aan het perkament hangt een gebroken zegel.

Het gasthuis en de armengoederen werden beheerd door een gasthuismeester. Deze had ten taak de armenrenten te innen en de behoeftigen te bedelen. Hij werd door de magistraat, naar het schijnt, voor onbepaalde tijd benoemd en moest voor hem jaarlijks op St. Martinusdag (11 November) zijn rekening afleggen. In de zeventiende eeuw, betaalde het gasthuis per jaar aan de pastoor van Ottersum 5 stuiver, aan de pastoor van Gennep 3 stuiver en aan diens koster 5 thaler. In 1668 ontstond een twist tussen de magistraat en de R.K. kerkeraad over de benoeming van een koster. Ofschoon de magistraat, door het gerecht te Kleef in het ongelijk gesteld werd, verzuimde hij de jaarlijkse bijdrage aan de koster in het vervolg te voldoen.

De 8e Mei 1735 verscheen een koninklijke edict, waarin bepaald werd: dat de nalatenschap van iemand, die in zijn leven armelastig was geweest, overging in het bezit van de algemene armen; en wel geheel en al, indien de kinderen of nabestaande verwanten van de overledene deze niet hadden ondersteund, ingeval zij zulks konden, hadden zij echter de 'afgestorvene niet kunnen helpen, dan kregen zij de helft van zijn nalatenschap.

Verder werd bevolen, dat het beheer der armengoederen gratis moest geschieden; alleen de noodzakelijke kosten van inningen bedeling mochten in rekening gebracht worden.

In November 1767 werden door de hoe de regering onderscheidene vragen gesteld. betreffende de inrichtingen van liefdadigheid in den lande. Uit de antwoorden daarop ingediend. kan men vernemen, hoedanig de toestand van het armwezen alhier was.

De magistraat verklaart: dat hem noch de naam van de stichter, noch het tijdstip der stichting van het gasthuis bekend is: dat - voor zover hij weet - de bestemming van het gesticht is: de

opname van oude, verarmde burgers en andere noodlijdenden: dat, blijkens de rekeningen, nooit gelet is geworden op de godsdienstbelijdenis der behoeftigen; dat het gasthuis in eigendom heeft: a.) Een weide, gelegen in de Dunek, groot drie Hollandse morgen, rentende jaarlijks 42 rijksthaler. b.) Een bouwland in het Ottersumse veld, groot 1% Hollandse morgen, aan rente opleverend jaarlijks 2% malder rogge. Beide eigendommen worden alle dri~ jaren in het openbaar verpacht. c.) Een kapitaal, groot 573 rijksthaler, 20 stuiver, ten laste der stad Gennep. d.) Verschillende kapitalen te samen 683 rijksthaler, ten laste van enige burgers. Verder genoot het nog enige bijdragen in rogge en boekweit, alsmede enkele oude erfrenten: canones genaamd.

De bedeling geschiedde toenmaals, door de gasthuismeester Cornelis van Erpers, volgens een lijst door de magistraat opgemaakt; zij bestond in geld en brood, zelden in kledingsstukken, en had wekelijks plaats, behalve in buitengewone omstandigheden.

Door die bedeling evenwel, werden de inwoners van het gasthuis niet geheel onderhouden; zij- genoten enkel vrije woning en een toelage; voor het overige moesten zij in hun noodwendigheden zoveel mogelijk voorzien, door arbeid zowel binnenshuis als bij de burgers of op het veld.

Achter het gasthuis lag een tuintje. Het gebouw bevatte: een ruime kamer tot opname van zieken bestemd; verder: twee kamertjes, welke toenmaals bewoond werden, ieder door een weduwe met twee kinderen; eindelijk een kamertje met keuken tot huisvesting van de gasthuisvader.

De 5e November 1765 was Peter Encke. door de magistraat tot gasthuisvader aangesteld. Als zodanig moest hij: 1. het gasthuis rein houden; 2. zorgen dat de toegang daarheen steeds vrij bleef opdat de vreemde. bezoekers onmiddellijk zouden kunnen binnen komen; 3. Hij mocht niemand bij zich laten inwonen, op boete van ontzetting uit zijn ambt: 4. hij mocht geen weefstoel in het gasthuis plaatsen. mede onder bedreiging van zijn betrekking te zullen verliezen; 5. hij moest de zieken behulpzaam zijn en de bezoekers gedienschtig wezen. Met de inwonende armen had hij verder niets uitstaan. Voor die dienstpleging, genoot hij een jaarlijkse bezoldiging van vijf rijksthaler en tot vergoeding van vuur en licht 40 stuiver.

De 26e Januari 1808, vaardigde de souspréfict: L. G. J. de Keverberg een bevelschrift uit, krachtens hetwelk de maire's alle registers van ontvangsten en uitgaven der stichtingen van weldadigheid in beslag moesten nemen, vervolgens van alle titels, documenten en voorwerpen aan die stichtingen toebehorende, een inventaris in duplo moesten opmaken. en die naar de kantonsplaats opzenden. F. ter Rehorst was toen maire van Gennep.

De beheerders dier stichtingen even. wel waren niet genegen al die bescheiden zo maar af te geven. Dien ten gevolge verscheen, de 25e Juli, een waarschuwing, dat wie het waagde akten, titels. rekeningen of wat dan ook van stichtingen achter te houden of te verdonkermanen. een straf zou ondergaan van "dix ans de fer".

De 19e Augustus daaropvolgende. werden hier tot leden van het "bureau de bienfaisall ice" aangesteld: Jan Henprik Schuurltens. rentenier. Peter Willem Geurts pastoor en Gonrad Theodorus Hermsen. predikant. De maire moest hun vergaderingen voorzitten. De leden zelf kozen zich een penningmeester. Een paar jaren later was Jan Derks penningmeester.

Het jaar 1816 staat geboekt als onvruchtbaar; de oogst was mislukt; buitengewone maatregelen moesten genomen worden tot ondersteuning van de behoeftigen. Op uitnodiging der Provinciale Staten van Limburg vergaderden. de 16e December van dat jaar. de gemeenteraad. de pastoor. de leden van het armbestuur en enige voornamen ingezetenen. onder voorzitterschap van de scholtis Hermsen. en beraadslaagden wat voor de armen gedaan kon worden. Besloten werd 'n lijst te openen. waarin eenieder kon optekenen. hoe veel hij,: in geld. etenswaren of kledingstukken, wilde bijdragen.

In 1822 werd het gasthuis bewoond door vijf huisgezinnen; slechts 29 personen waren toen armlastig. Teneinde de bedelarij te keer te gaan besloten omstreeks het jaar 1830. de burgemeester, het gemeente- en burgerlijk armbestuur een wekelijkse collecte in te voeren. Ieder van hen zou op zijn beurt, Vrijdags, aalmoezen inzamelen aan de huizen der ingezetenen. Die aalmoezen werden Zaterdags aan de armen uitgedeeld. Die inzameling geschiedde in de vorige eeuw nog geregeld, doch was in zoverre gewijzigd. dat zij door de nachtwachter werd uitgevoerd.

Aantekeningen uit het jaar 1840 hebben ons de namen bewaard van hen, die zich in dat jaar met de inzameling van de aalmoezen belast hadden. Zij zijn A. J. Gilta, burgemeester; J. Peters, schepen; H. Verzett, schepen; P. G. Kuijper, raadslid; W. van Arensbergen, raadslid; P. J. Jetten. raadslid, J. Meijers, raadslid, P. Goossens, raadslid; H. Noy, raadslid. De leden van het armbestuur: H. van Bergen, president; J. W. Nadelier, lid. en P. de Bruin, lid. Het armengasthuis telde in 1895 elf kamers.

De katholieke arme. Het klooster van de eerwaarde Zusters'.

De 13e Augustus 1682 vaardigde de keurvorst en hertog van Kleef een edict uit, waarvan artikel 4 aldus luidt: "Was abel' die Römisch-Catholischen oder auch Evangelischen so Reformirten als Lutheranen absonderlich, zu ihren Religions Armen Beste. aufbringen, beysteuern oder stiften, selbig soll ihren respectiven Religions Armen privatim gelassen" . "Dientengevolge - aldus pastoor Krift - hebben wij dan in hetzelfde anno 1682, begonnen provisioneel op te richten een private Rooms-catholieke Bursa, Dicta onser rooms-catholieke gemeynthe".

Het reglement. toenmaals vastgesteld St. Spiritus, tot meerdere eer Gods en dynst onder de benaming "Bursarius, armenmeister of te provisor der catholieke ar. men in Gennep" bevat onder andere de volgende bepalingen:

1. De provisor wordt door de pastoor, in de vergadering van de kerkeraad. voorgedragen en met bewilUging van de leden. in zijn bediening aangesteld.
2. Zijn taak omvat: de renten van de armen in te zamelen. Ze te bewaren en daarvan niets uit te geven. zonder voorkennis en verlof van de pastoor.
3. Hij moest op Zon. en Feestdagen, tegelijk met de kerkmeester de collecte houden in de kerk en de opbrengst daarvan in het collecte boek telkenmale optekenen.
4. Mede moest hij de "jura van het doodslaken" en andere giften in ontvangst nemen.
5. Eindelijk op het Allerheiligenfeest, z'n rekening afleggen voor de pastoor en de kerkmeesters.

In latere jaren wilde de magistraat der stad ook inzage nemen van de rekeningen, zowel van de rooms-katholieken als van de protestantse arme. Het bestuur van beide inrichtingen verzette zich daar tegen. En toen in 1750 door de regering uit Kleef nadere inlichtingen dienaangaande gevraagd werden, antwoordde pastoor Ebben: dat de rekeningen van de R.K. arme volgens overoude gewoonte steeds door de pastoor, de kerk_ en armmeesters waren afgedaan geworden. Een soortgelijk antwoord werd ook door de predikant Erpers gegeven. Daarbij bleef het.

Ook tijdens de Franse overheersing in het begin van 1800, bleven de goederen van de katholieke huisvader en protestantse arme ongedeerd. Een decreet van de 11 Juni 1806, verklaarde genoemde goederen tot particuliere eigendom, die niet onder het ,beheer viel van het gouvernement. Toenmaals waren leden van het R.K. armbestuur: Ignatius Schuurkens, Jan van wijlick en Jan Derks. en van de protestantse arme: Jan Karel Hack en Ter Rehorst. In het begin van 1862. kocht het R.K. armbestuur een huis nabij het kerkhof en verruilde dat gebouw weer tegen de oude pastorie.

De Z. E. heer J. Bernardussen. nog niet lang pastoor der parochie, ontruimde zijn' woning ten gunste van de Eerw. Zusters van Liefde uit Tilburg, die er reeds de,1ste Mei haar Intrek namen en de zaal daarvan tot kapel inrichtten. 's Jaars daarna had de kerkeraad een huis aangekocht dicht nabij de intrek, dat door de Z. E. heer deken betrokken werd en nog steeds tot pastorale woning dient. Al spoedig verrezen, in de tuin van de pastorie, flinke schoolgebouwen voor het lager onderwijs van de meisjes en de bewaring der kleine kinderen.

Niet vele jaren daarna, werd ook een klooster met fraaie kapel gebouwd, welke laatste door de Z. E. heer deken Beckers, de 28ste September 1878 werd ingewijd. Twee maanden later, de 13de November betrokken de Eerw. Zusters het nieuwe klooster. Dientengevolge was de oude pastorie nagenoeg nutteloos geworden. Zij viel dan ook spoedig. onder de slagen van de moker, doch om plaats te maken voor een heerlijk gasthuis, dat, dank hoofdz. kelijk aan de onbekrompen milddadigheid der Eerw. Overste Ursula, in de wereld Francisca van de Loo, in hetzelfde jaar werd opgericht tot huisvesting van zieken, ouden van dagen en weesmeisjes, welke daarin door de Eerw. Zusters liefderijk verpleegd worden. Geheel het gesticht met zijn kapel, klooster en scholen behoort aan de R.K. arme van de parochie.

Betreffende het protestants armwezen zijn mij geen bescheiden bekend.

DE PAROCHIE

Onder de bisdommen Keulen, Aken, Roermond. Grenzen. Het district

Van oudsher heeft Gennep steeds tot 't aartsbisdom Keulen behoord. De parochie maakte deel uit van het aartsdiaconaat Xanten en van het dekenaat Gelder of Straelen. Van haar wordt reeds melding gemaakt in een Liber procurationum et petitionum archidiaconi Xantensis, tussen de jaren 1258 en 1291 vervaardigd. Daarin staat opgetekend: dat Gennep voor de reiskosten, door de aartsdiaken en zijn gevolg op zijn kerkvisitatiën gemaakt, had bijgedragen één marck en als toemaat twee stuiver.

In de veertiende eeuw betaalde onze parochie voor hetzelfde doel tien marcken.

Een kerkvisitatie uit het midden der zestiende eeuw meldt: "Ecclesia St. Martini in Gennep habet communicantes 400. Princeps Cliviensis praesentat" en een catalogus: "Capella de Milsbeek in castro cum altari St. Spiritus".

Toen, tengevolge van 't concordaat door Paus Pius VII, de 15e Juli 1801 met Napoleon gesloten, het aartsbisdom Keulen krachtens een pauselijke bul van de 2ge November 1801, was opgeheven, werd Gen_nep met Heijen, Ottersum en Mook bij het nieuwe opgericht bisdom Aken ingelijfd en bij het jeugdige dekenaat Cranenburg gevoegd.

Bij breve van Zijne H. Paus Gregorius VI, gegeven te Rome de 2de Juni 1840, werd onder anderen bepaald en vastgesteld: dat de parochiën van Afferden, Bergen, Gennep, Heijen, Middelaar, Mook en Ottersum, tot dusverre staande onder het geestelijk beheer van de apostolische vicaris-generaal Gerardus Hermans te Grave, van dat kerkressort afgescheiden en aan de geestelijke rechtsmacht van die kerkvoogd onttrokken werden; om verenigd te worden met, en deel uit te maken van het door de Paus nieuw opgerichte Apostolisch Vicariaat in Limburg.

Z. M. de Koning Willem I keurde, bij besluit van de 8ste Juli 1840, n. 83, deze pauselijke regeling goed.

De bisschop van Hirene i. p. i. Joannes Augustinus Paredis werd de eerste apostolische vicarius van Limburg.

Bij de verdeling van het vicariaat in districten of dekenaten, vielen Gennep en bovengenoemde parochiën ten deel aan 't dekenaat Horst.

Voorheen strekte de parochie Gennep zich uit tot op de rechter oever van de Niers en omvatte ongeveer de woningen, welke thans nog tot de burgerlijke gemeenten behoren. Een nauwkeurige grensscheiding tussen de parochiën Gennep en Ottersum bestond echter niet, en twijfels dienaangaande kwamen nog al eens voor. Ten einde die voor de toekomst onmogelijk te maken, verleende Z. D. H. de bisschop de volgende beslissing:

Gelezen hebbende de bij ons ingekomen berichten, betreffende de zich dikwerf voor_ doende moeilijkheden, welke ontstaan uit de dusverre onbepaalde grensscheiding der parochiën Gennep en Ottersum;

Gelet op het deswege ingewonnen rapport van den Z. Eerw. Heer P. Verheggen, pastoor en deken te Venray:

Gelet op de natuurlijke ligging der opgemelde gemeenten;

Gelet op het gebruik, dat sedert een reeks van jaren ten aanzien der geestelijk bedieningen, bij de tijdelijke Heeren pastoors dier gemeente bestaan heeft;

Ter voorkoming van verdere moeilijkheden, welke de voortdurende dezer onzekere afbakening nog zou kunnen ten gevolge hebben;

Bepaalt bij deze:

1. De rivier de Niers zal tot regeling of

aanwijzing der bepaalde afscheiding van beide parochiën gehouden worden.

2. De woningen, thans staande en later zullende gebouwd worden, aan den rechter oever der Niers, zullen voortaan tot het geestelijk gebied van Ottersum, en die thans staande. of later zullende gebouwd worden, aan den linker oever dezelfde rivier, tot het geestelijk gebied van Gennep behoren.

get. De Bisschop van Hirene, Apostolisch Administrator van Limburg,

J. A. PAREDIS.

Gedaan te Roermond, den 16 Januari 1852.

Verloor Gennep alzo een zeker aantal parochianen van de overkant der Niers, 't ltreeg in hun plaats de bewoners van Risenbroek, de Looij, den IJsheuvel en den Veedijk, die tot de burgerlijke gemeente Ottersum behoren, doch aan deze zijde der Niers gehuisvest zijn. Thans wordt de parochie begrensd: ten noorden door de rivier de Niers, ten oosten door de Munsterse parochie Hommersum, ten zuiden door de parochie Heijen en ten westen door de Maas.

Zij telde, in het jaar 1840, ruim 800 communicanten, nu in 1896, heeft zij er ongeveer 1300. Daar het district Horst al te uitgebreid was, en een geregeld verkeer van den Z. Eerw. deken aldaar, met zijn onderhorige heren pastoors, moeilijk kon worden onderhouden, besloot Z. D. H. Joannes Augustinus, sedert 1853 bisschop van Roermond geworden, het dekenaat te splitsen en aan de rechter Maasoever een nieuw district op te richten, onder de benaming van het: Dekenaat Gennep.

Dit geschiedde ten jare 1862. De Z. E. heer Joannes Bernardussen, pastoor van onze parochie, werd de eerste deken van Gennep.

Het dekenaat omvat de parochiën: Mook, Middelaar, Ottersum, Gennep, Heijen, Afferden, Siebengewald, Bergen, Well en Wellerlooi.

De katholieke kerk.

Blijkens een afbeelding der veste, voorkomende in "Lè théâtre des cités du monde, door George de Bruin, lag in 1574, de R.K. kerk te zelfder plaatse, waar de tegenwoordige gebouwd is. Zij was, even als de huidige, aan de H. Martinus toegewijd. Het recht tot de benoeming van de pastoor behoorde aan de hertog van Kleef.

"Anno 1648 - aldus pastoor Krift den 20 Augusti, naermiddags, tusschen 4 en 5 uijre, is onse kerck alhier, door mangel der fÜndamentenen principa<◇.l een seer verswackt en gekrenckt pil ar, aan O. L. Vrouwe choor aenschietende, subietelijl, ingestort. Het geheele dack en gewulfsel, en de eene laterale syde en choor St. Martini en Antonii is blieven staen.

En hebben, sedert dien tyd tot Anno 1655, ons beholpen en de goddelycke diensten verricht onder een strooydack. Anno 1655, hebben wij, met Godts sonderlinghe medewerckinge ende grooten vlijt en iever onses kerckmeesters Rudolf Vogelvangers, ende vroeme assistentie van ons catholiekc gemeijnde, den opbouw begonnen en voleyndt".

Den 17 October 1663 had de consecratie der drie altaren plaats, door den suffragaan-bisschop van Keulen.

Aan wie het hoofdaltaar werd toegewijd en door wie het geschonken was vermeldden twee opschriften aan weerskanten vanb het tabernakel aangebracht.

Zij luiden:

1. ChrIsto saLVatorI MUnDI.

SS. Martino et Noberto. Adrianus Epis copus Adrianopolitanus, suffraganeus Col. consecravit 17 Octobris.

2. PeLICano JesU DO'MIno.

D. Sibilla Baixen vid. prae nobilis et generosi D. Joannis de Pleuren, vivens et moriens hanc aram exstrui, aere suo, voluit.

Het zijaltaar aan de Epistelkant werd gewijd:

in honorem St. Martini, Antonii et Judoci; dat aan de Evangelie-zijde: in honorem divae Virginis, St. Josephi et Annae.

De drie authentieke akten daarvan opgemaakt en met het bisschoppelijk wapen gewaarmerkt zijn mutatis mutandis, eensmïdend.

Anno 1663 dië 17 Octobris, Ego Adrianus Episcopus Adrianopolitanus consecravi hoc altare in honorem (Christi etc., vel St Margarethae, Christinae et Balduinea (in de altaren dezelfde) in eo inclasi. et singulis Christi fidelibus hodie unum annum, et in die anniversario consecrationis hujusmodi, ipsum visitantibus quadraginta dies de vera indulgentia in forma Ecclesiae consueta concessi.

Signatum Adr. Ep. Adrianop. suff. Colon (L.S.)

Wegens de steeds in aantal toenemende bevolking was het kerkgebouw voor de parochianen allengs te klein geworden. In het jaar 1864 werd besloten de bouw te vergroten. Daartoe ging men des te gereeder over, omdat de zware vierkante toren dreigde - zo werd beweerd - in te storten. Deze werd dan ook tot op de grond afgebroken.

De kerk werd met twee paar losse pijlers verlengd en vormt thans een eenvoudig regelmatige gotisch gebouw, waartegen westwaarts een flinke nieuwe toren leunt.

Toen op het laatste van Juni 1883, het oude hoofdaltaar werd weggeruimd, om plaats te maken voor het nieuwe vond men in de altaarsteen de reliquiën terug, die bij de consecratie daarin gelegd waren geworden. Zij waren tamelijk groot en ge.. sloten in een glas; doch het zegel was geschonden, het perkament onleesbaar en de sluiting verbroken. In niet minder ongunstige toestand werden de reliquiën der beide zij-altaren gevonden. De Z. E. heer deken Beckers verklaart: al die overblijfsels onder een vloersteen, nabij het altaar van O. L. Vrouw geborgen te hebben.

De 21ste September 1883 werd onze grotendeels nieuwe tempel, door Z.D.H. Johannes Augustinus Paredis, bisschop van Roermond, een grijsaard van ruim acht en tachtig jaren, plechtig ingewijd, en zijn de reliquiën der H.H. Martelaren: Modestus, Crescentia en Martialis in de steen van het hoogaltaar gesloten geworden.

Het volgende chronicum herinnert aan deze voor de parochie zo heugelijke gebeurtenis: ECCLESIA DEO DICATA A IOANNE AVGVSTINO ANTISTITE AVGVSTO ANNI ET PLETATE VENERANDO. Thans is de kerk in bezit van 'n prachtig, eikenhouten, rijk geprolychomeerd hoofdaltaar met vier beeldengroepen; van twee idem zijlaren, ieder met twee beelden groepen; van een goed gebeeldhouwde communiebank; van twee passende biecht. stoelen; van een goed onderhouden preekstoel; van een heerlijk orgel; van 'n waardevolle granieten doopvont; van vijf gebrandschilderde vensters; van een rijkbewerkte kruisweg en verscheidene fraaie Heiligenbeelden. Het meerendeel der voorwerpen werd door milddadige personen geschonken.

Gelijk elders, zo hadden ook hier de geestelijken en voorname familiën hunne grafsteden binnen de kerk. Een keizerlijk besluit van 12 Juli 1804. legde verbod op het begraven van lijken binnen de kerken.

De nog aanwezige zerken dragen de volgende inschriften:

1. Midden voor het hoogaltaar. Op een grote zerk. links: Anno MDCCXLVII 18 Octobris, sepultus est Ad. R Dominus Hubertus Emericus Schirkens, pastor in Genep. Requiescat in pace. Rechts: Anno MDCCXLVIII, 11 Martii, sepultus est adm. rās. Dominus Adolphus Franciscus Schuirkens, sacellanus et vicarius St. Martini in Genep. Requiescat in pace. Midden tussen beide inschriften: het familiemerk : 'n staande pijl rustende op een schraag: daaronder: Quomodo in vita sua dilexerunt se, ita et in morte non sunt separati.
2. Aan de Evangeliekant langs de muur op het koor. Als randschrift voor zover leesbaar:... er Uдемиensis pastoris Gen... Het ontbrekende kan dus aangevuld worden: Joannis Beyer Uдемиensis pastoris Gennapiensis. Obiit in festo St. Mathaei 1554. In het midden van de zerk: Een kelk met hostie als wapenschild. Daaronder: Obiit 30 Januarii Anno 1701 Joës van den Boom, pastor in Genep, QVI eXeMpLo atqVe VlrVtlbs LaVDabILIter praef. VI.
3. Aan de muur van de Epistelkant op het koor: R. Dom. Henricus Ebben, Pastoro Genep, obiit Gochiae.
Iets lager: R. .D. Petrus W. Geurts, pastor Genep, obiit Clivis, vervolgens 't zinnebeeld der priesterschap: de kelk met hostie.
Daaronder: R. D. Emericus Krift Boxmeranus, ecclesiae hujus annis XLVI pastor, sacerdos emeritus et jubilarus, obiit anno MDCXCV.. IV. Novembris aet. 84.
Eindelijk R. D. Theod. van Alphen, natus 30 November 1778, presbyter Colon. ab anno 1802. Pastor hujus ecclesiae Ao. 1812, obiit in Domino 15 September Ao 1860.
4. Op het kerkhof voor de deur van de sacristie: Een fraaie zerk, op de vier hoeken versierd met de zinnebeelden der Evan. gelisten. Het schild in het midden draagt - voor zover zichtbaar - half een St. Andreaskruis, half een hangende eikentak, waaraan bladeren en eikels.
Randschrift: Hir rust da.t licham des aichtberer.. Joannes Buehtendick, bur. mer. te Genp. storf Ao 1560.
5. Een zerk buiten de achterdeur der pastorie. Randschrift: Hier ligt begraven... Tri niken Fririx, heft den Hemel verworven der... isfrow gewis, die den 12 Februarius anno 1619 ontschlapen is.

Verder bevinden zich in de kerk, naast het O. L. Vrouw altaar onder tegen de muur aangebracht, enige gedenkstenen, wier inschriften -- Voor zover leesbaar luiden: .Ao 1473. R. D. Theodorns Dimer pastor
 1.0 1569 R. D. Antonii vic. Gennep. - Ao. 1573 R. D. Hermanus Bleickmans - Ao 1598 R. D. Balduwinus obiit. Gennep
 Ao 1616 R. D. Mathias Rutten, vic. - Ao 1624 R. D. Joannes Vorstius, vic. - Ao 1647. R. D. Henricus Gualterus, prior St. Agathae. - Ao 1695. R. D. Emericus Krift pastor et vic. - R. D. Joannes Van den Boom. Wilhelmus Cluith. R. D. Adolphus Schuirkens. - R. D. Joannes Beyer Uдемиensis - R. D. Herm. Ger. Michels, vic. jubilarius. - Ao 1812 Th. van Alphen, Her. man Michels sa.cel. Ook aan onderscheidende kruisheren uit het klooster "St. Agatha" werd hier een laatste rustplaats verleend. Anno 1589 aldus de Annalen dier Orde - Jacobus Pufflyk procurator, et anno 1595 'Wilhelmus Dirvant, procurator, Gennepii sepulti sunt. Cornelius ab Ooy, prior ad St. Agatham, e varlo exilio voeatus est, 7 Maji 1605, ad unicam patriae requiem at sepultus Gennep. Anno 1657 Laurentius Biel, magister Rhetoricae in Gennep sepultus est.

De ongeveer 50 m hoge toren meldt, boven de ingang tot het portaal, het jaartal 1869 en bergt drie merkwaardige klokken.

Op de zwaarste klok staat in gothische letter~: t een blazoen waarop een gekroonde, klimmende leeuw - Maria Vocor. Anno 1434 MCCCCXXXIII, - vervolgens weer 'tzelfde blazoen, doch de leeuw staat met het hoofd naar beneden. Vermoedelijk net wapen van Gelder. Klanktoon: ra..

Op de middelste klok leest men in latijnse hoofdletters MartinUS voeDT et cives Gennepienses ad Ecclesiam Martini, tempore suo, voeo. Petrus Hemony, M. Fec. 1646... Klanktoon sol.

De kleinste klok draagt in latijnse hoofd. letters het opschrift: Laudate Dominum in Cymbalis jubilationis. P. Hemony, M. Fec 1652. Klanktoon : ut.

Stichtingen en haar bedienaars

Wij volgen hier de aantekeningen van pastoor Krift.

1. Vicaria St. Antonii. Collatio seu praesentatio hujus vicariae ets penes Magistratum Gennepiensem, qui proinde vicariam hanc, Anno 1615, die 24 Maji, ad instantiam regiminsis Clivensis, contulit Praedicanti, COJ1Jtra omnem aequitatem et in gran_ de praepjudicium communitates cat:holicae. Vicaria enim haec obUgata erat, diebus Dominicis et Festivis, ad primum matutinale sacrum in parochiall nostra Ecclesia.legendum.

De drossard van Gennep: Otto baron de Gent, stelde de 7e November 1634, de korenrenten dezer vicarie ter beschikking van 1e "predicant, kerkmeester en seniores der reformirte gemeente van Qennep."

Haar goederen brachten, in 1724, ne. gentien malder rogge en 20 rijksthaler op. Deze renten - aldus verklaart 'n stuk door D. Ruttinck ondertekend - werden vroeger aan de algemene arme uitgedeeld.

Huic vicariae St. AntonU, quoque annexa erat altera adhuc Vicaria dicta civica., vulgo Stadtsvicarle, quae obligata erat die bus Veneris in quavis septimana, ad primum sacrum. Hanc vicariam et St. Antonli possidet quoque Praedican.s Gennepiensis.

Slecht 5 bedienaren dier beide stichtingen zijn ons bekend.

Remboldus Visser komt voor in 1515, als primissarius. Godefridus Smits, alias Faber, uit Merwijk in 1588.

Deze vicarius St. Antonii schrijft: " Henrick van Blitterwyck, heer tot Afferden, drossard van het Land van Cuijk, und Heinrich van Baex, Schottis, hebben oer segelen gehangen aan St. Antonius SchUtbrief in het jaar 1450". Lambertus Bothaelen, vicarius St. Antonii.

Godefridus Heien die bedankte bedankte en de 10de november 1615, opgevolgd werd door Jacobus Oilmann.

Deze schijnt de laatste beneficianti der vicarie geweest te zijn.

2. Vicaria St. Crucis olim in. Ecclesia Gennepiensi erecta. Oollatio hujus vicariae est pene.s principem nostrum Electorem qui, illam mma 1622 contulit cuidam Julio Hirt_ manno et post obitum illius, rursum filio secretarii Wijllrich, lutherani. Anno 1650 collata est praeili.canti Gennepiensi, quieam etiamnum possidet, Reóitus illius sunt Mnoatim 11 malderi rogh et 18 hoorns gulde.

Altare St. Crucis, anna 1648 post ruinam P- D. Episcopi, anno 1663, amotum. est et Ecclesiae destructum, postmodum ad Ecclesiae decorem, -cum licentia et benepla.cito officim ejusdem tra;nslatum est in sum mum altare.

Als bedienaars dezer vicarie worden genoemd: Joannes Schut, investitus 24 november 1457. Joannes de Hommersum, innstitw 11 Januari 1458. Albertus de Loman. qui resignavit in favorem Godefridi Thamery, investiti anno 1467, en Joamies Heien. diaconus officians anno 1515.

3.. Vicaria. St. Spiritus in castro, dicto Ga:&eperbuys, quondam erecta fuit, et stetit altare in majori aula. Collatio hujus vicaria est penes principem nostrum, qui eandem anno 1613 contulit praenobili D.Christophoro a Broickhuysen.

Toen de Hollanders in 1624 't Genneperhuis hadden bemachtigd, wees de commandant van de burcht de inkomsten der vicarie toe, aan de Gennepse predik8Jlt. Tien jaren later waren de Spanjaarden weer meester van het slot; zij gaven de vicarie met haar renten en tienden aan van Broickhuysen terug. Deze was inmiddels kanunnik geworden van St. Pauluskerk te Munster en liet de vicarie bedienen door de kapelaans van 't leger. Hij stierf in 1666. Na verovering van het Genneperhuys, door de Hollanders in 1641, kwamen de inkomsten der vicarie weer aan de predicant die ze voortaan in bezit hield.

De vicarie van de H. Geest genoot enige tienden ten laste van het gehucht "de Milsbeek".

"Wat aanbelangt die capelle op de Milsbeek - aldus vervolgt pastoor Krift - die aefgebrocken is van de Hollanders oft de Staten "als sy Genneperhuys fortificeerden sy heeft oock hare bysondere renten; edoch dese ende de tiende besit tegenwoorig de predicant van Gennep."

4. Vicaria St. Malltini." Anno 1493 heb ben de gildebroederen van St. Martini gilde ofte confraterniteit in Gennep, tot meerder eere Godts ende haerer patroni St. Martini Ep. et Conf. deese vicarie opgericht ende fondeert, in de parochiale kercke alhier ende op St. Martini altar, met last van vier missen, alle en iegelycke weecken; en hebben daartoe ut haere eijge of broederschapsmddelen gegeven; jaerlix twintich malder rogge deeser Genneper maete, met vaste en seeckere onderpanden.

Hiebij hebben anno 1518 Gerard Stein ende Elsken sync buysvrouwe, oock gildebroeders en susters, noch gestijffft eene weeckelykse erfmissie ende daartoe gegeven: -vijf ma]der roggem oock deeser Gennepse mate meckende alsoo te saeme 25 malder rogge.

De voors. broederschap St. Martini ofte dersvelver gildtbroeders gelyek sy dan sijn gewest de stijfters deser vicarye, zyn oock vergifters derselve.

Áltare Diva.e Virginis et Matris Mariae.

Nota 1. Ultare D. V. et Matris Mariae ab hominum memoriä, Vicariae St. Martini semper annexum fuit et quasi incO'rporatum, ae proinde vicarius St. Martini quoque

est ejusdum deservitor et rector. 2. Deservitor Obligatur ad unum sacrum in septimana, diebus sabbathinis legendumad intentionem fundatorum.

Dit beneficium echter bestond reeds, toen de vicarie van St. Martinus werd opgericht, althans in 1481 deed zekere heer Joannes de Wimario afstand van zijn bediening aan het O. L. Vrouwe altaar, ter gunste van Walfried de Dehlen, cantor van den hertog van Kleef.

Officium St. Annae. Missa hebdomadalis, vulgo Melismisse seu potius St. Annae officium nuncupata, ante lapsum ecclesiae, legi sO'lebat in altari St. Annae, diebus Martis, qui dies fuit O'bitus St. Annae. Sed postquam ecclesia nostra, anno 1648 collapsa, rursus reparata fuit et altare St. Annae, cum consensu et approbatione superiorum amotum, voluit ordinavitque R. D. Suffraganeus coloniensis Adrianus a Walenburgh, anno 1663, die 17 octobris, cum tria nostra altaria consecrasset, ut in PO'Ste.rum sacrum praefatum St. Annae legeretl' in altari D. Virginis, quod proinde in istum quoque finem consecravit.. Patrones seu Provisor hujus Officii seu Missae est senior de familia Ciceram.

Afzonderlijke bedienaren van dit officie zijn, zover wij weten, niet bekend.

Als beneficianten der vicarie van St. Martinus. cum annexis, worden genoemd: Arnoldus Reyn. Hij komt voor, kort na de oprichting der vicarie. Heer Adolffius. Deze stierf in 1526 en werd opgevolgd door Hermanus Loeff. - Anno 1599 Joannes Antonil, Gennepiensis, vulgarius St. Martini et altaris divae Virginis deservitor, provisor de pastO'ratu in Oij, in duootu Geldriensi, resignavit anno 1564 praefatam suam vicariam et annexum D. Virginis officium, in Mathiam Rutten, Gennepiensem.

Anno 1616 O'biit R. D. Mathias Rutten. Fuit 51 annos vicarius eique successit Philipus Stalbergh, qui Anno 1618 vicariam resignavit in:

JO'annem VO'rstius. Hic Obiit Anno 1624 in fille anni. De 28ste maart 1625 volgde hem op heer Marcellus Busserius, die in 1627 overleed.

Confraternitas neglexit intra statutum tempus vicariam alteri conferre, ac proinde a principi hujus regiones, jure devoluto, collata est vicaria cuidam Duckwijler haeretico, qui anno 1635 obüt. Post hujus O'bitum, regni Princeps vicariam conferre voluit scholae Cleviensi; ast confraternitates, statim a notitia obitus Duckwijler contulerunt vicariam Emerico Krift.

Deze, nauwelijks zes jaren priester, betwiste aan de school te Kleef het recht op het bezit van de St. Martinus-vicarie en betoogde: dat de hertogelijke wegschenking daarvan onwettig was. Een geschil daar over werd aanhangig gemaakt; voor het gerecht te Kleef. Dit geschil duurde twee jaren en, kostte aan de heer Krift, volgens eigen verklaring, honderd rijksdaalders en veertig maal een reis naar Emmerik, waar tonmaals de leden van het gerechtshof vertoefden. Het gevolg echter was, dat heer Krift in het gelijk werd gesteld en zijn recht door een hertogelijk schrijven, van de 24ste November 1642, werd erkend en bevestigd. Intussen hadden de Kruisheren van St. Agatha, die in 1636 hier vertoefden, de kerkelijke diensten, aan de vicarie van Ist. Martinus verbonden, trouw waargenomen.

De vicarie van St. Martinus kwam alzoo in het bezit der katholieken van Gennep terug.

Pastoor Krift behield de beschikking over de vicarie van St. Martinus, tot aan zijn dood.

Ten einde in de geregelde waarneming der kerkelijke diensten te voor zien, stelde hij, onder hogere goedkeuring den Eerw. heer Wilhelmus van der Straaten als zijn coadjutor aan, die op de Zonen feestdagen de vroegmis 18.3, het orgel speelde en de pastoor in de kerkelijke bediening terzijde stond. Hij genoot tot onderhoud de inkomsten der vicarie de collecte onder de vroegmis en andere tegemoetkomingen. Van der Straten bleef slechts twee jaren; hij werd daarna pastoor van Wanssum.

In 1677 was de heer Jan Martens coadjutor van pastoor Krift. Zijn naam wordt genoemd in een akte van geldlening.

Na de dood van pastoor Krift komen als beneficiant der vicarie van St. Martinus voor:

Johannes Bossen, priester gewijd in 1672. Hij was vicarius en rector van het Sint Nicolaas-altaar in de kerk van Heijen, en bediende tegelijk de vicarie van St. Martinus in Gennep gedurende dertien jaren.

De 24ste Juli, deed hij, vrijwillig afstand van zijn bediening ter gunste van:
Adolphus Franciscus Schuirkiens "borgers zoon in Gennepe, oud 21 jaren, clericus en tweejarig theologus in alma Universitate Coloniensi."

De proost van Xanten, Adolf Bemaerd, baron van Merveldt, op voordracht der "gildt;broederen", begiftigde hem., de 1ge Augustus 1709, met de vicarie van St. Martinus en de kapelanie.

De taak van de toekomstige priester zou wezen: 1. In hoedanigheid van vicaris, elke week: tweemaal aan het altaar van St. Martinus, en iedere Zaterdag aan het al altaar van O. L. Vrouw de H. Mis te lezen volgens de bedoelingen der stichters, - in hoedanigheid van kapelaan: op Zon- en Feestdagen de vroegmis te houden. Bij ontstentenis moest hij voor een plaatsvervanger zorgen. 2. Op de Hoogtijden en andere dagen van devotie, de pastoor te helpen biechthoren. 3. Op verzoek van de pastoor, te preken, catechismus te houden en de H. Sacramenten toe te dienen. In geval er smettende ziekten heersten behoefde de kapelaan de zieken niet te bedienen, tenzij de pastoor zelf ziek was, of wegens het grote getal zieken, zijn taak niet alleen af kon. 4. Op Zon- en Feestdagen tijdens de hoogmis in het koor te zitten en een oog op alles houden, en des namiddags de Vespers of Completen te helpen zingen. De vicarie en kapelanie van Gennepe zouden voortaan onafscheidelijk met elkander verenigd blijven.

De Eerw. Heer Schuirkens nam zijn dubbele bediening, gedurende 36 jaren, ijverig waar en overleed alhier, de 11e Maart 1748.

Zijn grafschrift staat op de zerk voor het hoogaltaar. Hem volgde Herman Gerardus Michels. Hij bediende zijn ambt gedurende 56 jaren en stierf alhier in de ouderdom van 83 jaren, de 18e Januari 1808.

De goederen der vicarie werden In 1796 door de Fransen aangeslagen, doch gelukkig niet allen ontvreemd. Krachtens besluit van den 28e Frimaire XII (20 Dec. 1803) moesten zij aan de kerk gegeven worden. De renten daarvan dienen thans tot onderhoud van den Eerw. heer Kapelaan.

De pastorie en kapelanie

"De weem oft pastorienhuys - aldus pastoor Krift - is anno 1597 de 17e April, bij de grote brandt alhier verbrandt. Het resteerende muerwerck is mit lankheyt van tijt afgebroken en de steen verkomen, principael in anno 1635, als Genneperhuys door de Spaenschen wierde sterek ghemaect, hebben sij de steen wechgebaelt en verbruyckt tot de reduyt, staende tusschen de stadt en het veer; ende is also het gruijs der steen blijven liggen. De plaetse met struijcke van flier en brommen bewassen ende woest liggende tot den jaere Anno 1647.

Als iek pastoir bin genomd, bin iek die voorplaetse en huijsstede doen suiijveren dat gruijs in den grondt doen delven, en alle tot hoff gemaect, ende met jonge boom beplant en rondom hegge doen sette en also wederom in staat gebracht; en sedert dien tijd heb iek het vorige deyll selfs gebruijckt en dat achterste en grootste gedeelte, heb iek verpacht iaerlix aen verseheyden borgeren.

Alsoo bij omgraven van de pastorieplaetse syn gevonden ende ontbloot eenige stuck van gebroclten clock, groote en klyne stuck op een hooph, onder de -aerde liggende; sonder dat men wiste oft eenige nariichtt coste vijnden, wie deselve toebehoorden. So heb ick die tot Nimwegen doen vercopen, mit goedvijnden van de kerkmeesters ende andereborgeren, en heb daarvoor gecocllt, tot dijnst en provisioneele woninge eens tijtlicben pastoirs, een klijn huijs in de Kerckstraet van de erfenisse van vrouw Loeffs.

N. B. Het waren stuck van gevluchte cloeke, die uytte omliggende kercke in de stadt waeren gebracht, ende stonden op de voorplaetse van de weem, die dan door die gemelcten grooten en de fellen brandt, eenige syn gesmolten ende in stuck gebrocken, als genoegzaam aen die stud: bleek. Ieder dan heeft datgenige, dat kennelyck was, wederom en de reste was onkennelyck was is, naer mijn gevoelen, verbleven; ende omdat die niet verbrocht ofte wechgenomen souden worden, door den pastoor in der aarde geleyt ofte met aerde bedeckt, ende also aldaer gelaeten, appaarentelyck uyt compassie tot dijnst en wederopbouwinge der pastorie. Ende alsoo op den selvigen tijt, een groote strefte ende peste grassierde, ist die pastoir, als my bericht is, mede komen te sterven, en sijn dese begraven stuck voors. in vergeet geraeckt".

Waar die "weem oft pastorienhuys" gelegen heeft, kan met zekerheid niet gezegd worden; toch mag men aannemen, dat het in de nabijheid der kerk stond.

Eene teekening van de stad vóór den brand van 1597, in bezit van den Ed. Acht. heer burgemeester Peters, geeft op kleinen afstand ten zuiden der kerk, een aanzienlijk gebouw te aanschouwen; zou dat misschien de pastorie geweest zijn? Wat daarvan zijn moge, pastoor Krift vergenoegde zich met het "adijn huijs" dat hij in de Kerkstraat gekouht had. Een van zijn opvolgers, Wilhelmus Henricus Cluith, die in 1701 pastoor van Gennep werd, bewoonde zijn eigen huis, en schonk, bij uiterste wilsbeschikking van de ge Juli 1726 een nieuw huis met schuur aan de kerk tot woning van zijn opvolgers.

Dit huis heeft waarschijnlijk tot verblijf gestrekt van al de heeren pastoors, die nadien de parochie van Gennep bebediend hebben, tot in 1862. Toen werd het voorlopig tot verblijf der Eerw. Zusters ingericht en enige tijd later afgebroken.

De kerk kwam in bezit van een nieuw huis, dicht bij de toren, dat doelmatig in gericht, in 1863 door de Z. Eerw. deken Bernardussen betrokken werd en nog steeds tot pastorie dient.

Wat de kapelanie aanbelangt, blijkens een kerkvisitatie bestond er in 1722 nog geen. Aan wie de bouw te danken was, waarin de heren kapelaans in deze eeuw woonden, ligt in het duister. De bouw werd in 1888 afgebroken en door een nieuwe kapelanie vervangen.

De pastoors

De pastoor werd - mits goedkeuring van de aartsbisschop van Keulen benoemd oudtijds door de heren van Gennep, later door de hertogen van Kleef en eindelijk door de koning van Pruisen in hoedanigheid van hertog van Kleef.

Hij genoot, voor levensonderhoud, enkele geldrenten, onder andere: vier goud gulden 's jaars van de hertog van Kleef vervolgens de tiende van enige grondstukken buiten de Nierspoort gelegen; eindelijk de smalle tienden van de lammeren, (varkens), vlas, hennep, koolzaad en de bijen. Betreffende de laatstgenoemde tiende wordt de opmerking gemaakt: de bijkers, op het tijdstip van de vertiending hun bijenkorven naar de tempelkuil brachten, een nog bekende plaats de zij vrij van tiendeheffing te zijn.

De eerste pastoor van wie de bescheiden melding maken, heette:

1. Arnoldus Geeren. Hij stichtte een jaargetijde in de kerk, waarvan de inkomsten ten tijde van Pastoor Krift (1647 – 1695), reeds verloren waren. Wanneer hij aan 't hoofd van onze parochie stond is niet bekend.
2. Theodorus Diemer stierf de 17^e Februari 1743, na een jaargetijde alhier gesticht te hebben.
3. Arnodus Hoefden overleed in vigillia St. Martini (de 10^e november) 1543.
4. Joannes Lauberg, pastoor aangesteld de 28te Maart 1544.

5. Joannes Beyer uit Uedem, ingeleid de 29ste Maart 1552, stierf in Festo St. Mathaei (de 21ste September) 1564, en werd in de kerk begraven, blijkens zijn grafscript in het koor.
 6. Hermanus Bleiokmans overleed in 1573.
 7. Balthasar de Weeze stierf alhier vermoedelijk aan de pest in 1598. Hij schijnt zijn pastorele bediening reeds voor het jaar 1597 te hebben neergelegd.
 8. Joannes ab Ellen. Tijdens zijn beheer had in 1597 de grote brand plaats, die het grootste gedeelte der stad, het raadhuis alsmede de pastorele woning, met de sahriften en bescheiden daarin geborgen, inas legde. De pastoor oud en zwak geworden, verliet Gennep en ging te Kleef sterven in, 1602.
 9. Tilmanus Brabant aanvaardde het pastorele ambt, de 9e Januari 1602.
 10. Joannes Trecanus alias Pulemberg, overleed in het klooster van Sint Agatha in 1635. Hij wordt genoemd: vice-curatus.
 11. Joannes Ebbe, uit Best, alias Joannes de Basten, ook kannunik te Wissel, was reeds in 1620 pastoor alhier. Hij overleed in 1636.
 12. Henricus WaJterus Verheijen was prior der Kruisheren in het klooster St. Agatha van 1618 tot aan zijn dood. De 23ste Maart 1638 deed hij zijn intrede in de parochie. Hij overleed de 18de Februari 1647 in de ouderdom van 63 jaren en werd in de kerk van zijn klooster begraven. Zijn portret in olieverf hangt in de gastenltamer van Sint Agatha. Daar de prior de pastorele bediening te Gennep niet zelf geregeld kon waarnemen, stelde hij tot zijn plaatsvervanger aan de kruisheer:
 13. Joannes Georgius. Een aantekening van diens hand luidt aldus: Het is hier in het ambt van Gennep van oudsher onder houden en gebruikelijk, dat, wanneer een misdadiger door de heer van het land wordt gerecht, noch de pastoor van Gennep, noch die van Ottersum, noch die van Heijen gehouden is, de veroordeelde "tot het gerecht uit te leiden en uit te lichten"; de pastoor van Oeffelt moet dat doen. Georgius overleed de 17e October 1658 en werd te Gennep begraven.
 14. Emericus Krift werd geboren te Boxmeer, de 15de Augustus 1612 en priester gewijd te Keulen, de 17e September 1639. De 2de October deed hij aldaar zijn eerste H. Mis in de kerk der Jesuïten en keerde naar zijn geboorteplaats -terug. Gedurende de drie volgende jaren, woonde hij in bij de Hoog Eerw. Heer Antonius Peelen, medecinal doctor, deken van het bistrict Cuyk, officiaal van het bisdom Roermond en pastoor van Boxmeer. Pastoor benoemd te Heijen in 1642 verwierf Krift in hetzelfde jaar de vicarie van St. Martinus te Gennep. De 24ste Juni 1647 aanvaardde hij het pastorele ambt te Gennep. De 29ste Januari 1651 voerde hij in zijn parochie de broederschap in van de H. Rozenkrans; deze werd opgericht door Antonius a Campo, prior der Dominicanen te Calcar. Ter gelegenheid van z'n zilveren jubelfeest als pastoor van Gennep, vierde zijn koster, Arnold ten Haef, de chronicons, onder anderen ook dit: IVbeLJaer onses eerWeerDlghen Heere EMerlCI Krift pastorIs. In 1682 bracht hij het R. C. armwezen genaamd: Bursa Sti Spiritus tot stand. Krift sohreef ook een Codex pastorales Ecclesiae parochialis St. Martini in Gennep, die nog in de pastorie bewaard wordt.
- Krachtens uiterste wilsbeschikking, van de 20ste Februari 1694, stichtte hij onderscheidene H. Diensten in de parochiekerken van Gennep en Ottersum, alsmede 'n studiebeurs, te benuttigen, eerst door de leden van zijn familie en daarna door de R. K. jongelingen van Gennep, Ottersum, Oeffelt, Heijen en Boxmeer.
- Pastoor Krift overleed alhier de 4de November 1695 en werd in het koor der kerk begraven. Zijn grafzerk is nog aanwezig. Hij was oom van Kornelis Krift. pastoor van Oeffelt en van Petrus Krift, pastoor van Ottersum.

Zijn portret in olieverf is nog in de pastorie te zien. De pastoor wordt voorgesteld ten halve lijve, in levensgrootte, gekleed met superpellicium en rode stola, met gevouwen handen, voor een kruisbeeld. Zijn hoofd is bedekt met golvende grijze baren, die nagenoeg tot op de schouders afdalen; van de punt van de kin hangt mede een haarlok naar beneden. Zijn gelaat is zeer ernstig, enigermate mager, met tamelijk grote neus en diepliggende zwarte ogen. Boven zijn rechterschouder prijkt als blazoen: een rode kreeft op een veld van sabel, omgeven door een lauwerkrans.

15. Joannes van den Boom was in de laatste jaren van pastoor Krift diens assistent, en volgde hem in 1695 onmiddellijk als pastoor op. Hij schreef de Codex pastoralis van zijn voorzaat grotendeels over en vulde aan wat daaraan ontbrak.

Ook dat handschrift wordt in het kerkelijk archief bewaard. Bij uiterste wilsbeschikking van de 24ste Januari 1701, schonk hij al zijn schilderijen, uitgenomen één, die de H. Moeder Gods voorstelde, aan de kerk en stichtte een jaargetijde op zijn sterfdag, die zeer nabij was. Hij overleed de 31ste Januari in hetzelfde jaar, en werd blijkens zijn grafzerk in het koor der kerk begraven. Pastoor van den Boom, had een broeder, Petrus genaamd, die procurator was in het klooster van St. Agatha.

16. Wilhelmus Henricus Cluith studeerde te Leuven en werd priester gewijd "titulo St. Crucis in Cranenburg". Pastoor van Gennep gewerden in de eerste maanden van 1701, trad hij, de 26ste April, met zijn vicarius Johannes Bossen als getuige op bij een schenkingsacte van een stuk land, te Heijen gelegen, aan de RK. arme te Gennep.

Pastoor Cluith stichtte, bij testament van de ge Juli 1726, onder andere een jaargetijde op zijn sterfdag, waarvoor hij een nieuwe woning met schuur ten gebruike van de pastoor, aan de kerk schonk, en overleed alhier 12 Juli 1725, in de ouderdom van 53 jaren. Hem volgde:

17. Hubertus Emericus Schuirkens, Gennepenaar van geboorte.

Pastoor Schuirkens overleed alhier 18 Oct. ober 1747. Zijn grafzerk ligt in de kerk aan de voet van het hoogaltaar. Na zijn dood werd de parochie enige maanden bediend door pater Theooricus Sprick.

18. Henricus Ebben aanvaardde z'n ambt op St. Jansdag 1748. Op 2 November richtte hij in de parochie de broederschap op van de Christelijke Lering sub titulo: Jesus Maria Joseph el. Patrocinio Sti Francisci Xaverii. Na 47 jaren de parochie bediend te hebben, vertrok hij naar Goch, alwaar hij 11 Januari 1800 overleed. Hij stichtte in onze kerk een jaargetijde op zijn sterfdag. Zijn naam wordt vermeld op een grafsteen in het koor van de kerk.

19. Petrus Wilhelmus Geurtz, geboren te St. Agatha in 1767, studeerde in 1790 de godgeleerdheid in het seminarie van Roermond, en verdedigde met twee andere theologanten enige theses, die in druk verschenen. Priester gewijd in 1793, bracht hij de 2 volgende jaren, vermoedelijk als assistent van de bejaarde pastoor Ebben, te Gennep door en werd diens opvolger in 1795. Het Frans gouvernement benoemde hem, 19 Augustus 1808, tot lid van het burgerlijk armbestuur alhier. Op het einde van 1811 vertrok hij naar Niel, bij Cranenburg, en oefende aldaar de pastorele bediening uit tot 1836. Ouderdom en zwakke gezondheid noopten hem zijn ambt neer te leggen. Hij, stierf te Kleef, 1 December 1841. Zijn naam staat gegrift op een der grafzerken in het koor.

20. Theodorus van Alphen, zoon van Gerardus en Maria Anna De Wit, werd te Gennep geboren, 30 November 1778, priester gewijd: d te Keulen in 1802, kapelaan aangesteld te Oeffelt en pastoor benoemd van zijn geboorteplaats, in Januari 1812. Nog steeds wordt hij geroemd als een volijverige zieleherder, die alle gelegenheden benuttigde, om door onderricht in de godsdienst en opluistering der kerkelijke plechtigheden, zijn paroc:hianen in het geloof en de godsvrucht te vestigen. Met dat doel droeg hij aan enige jonge dochters de versiering op van !het O. L. Vrouwebeeld, en richtte hij in 1818 de kerkelijke Harmonie op.

Bekend is het ook, dat terwijl aan zijn parochianen, door de paters Redemptoristen, een H. Missie gegeven werd, hij tegen de avond te voet alleen naar Kevelaer - vijf uren gaans van Gennep gelegen - ter bedevaart toog en de andere dag 's morgens vijf uur zelf te Gennep de morgenklok luidde. Na gedurende 48 jaren zijn parochie met veel vrucht bestuurd te hebben, en intussen zijn aanzienlijk vermogen nagenoeg geheel tot godsdienstige doeleinden besteed te hebben, overleed hij alhier, als priester-jubilaris, 15 September 1860. Hij stichtte mede een jaargetijde voor zich zelf en voor zijn ouders. Zijn lichaam werd op het kerkhof onder het Missiekruis ter aarde besteld. Zijn naam staat gegrift op een grafsteen binnen de kerk.

21. Joannes Bernardussen, geboren te Escharen, 19 April 1807, priester gewijd te Munster, 20 Augustus 1830, werd kapelaan benoemd te Margraten in 1833, vervolgens pastoor te Eckelrade, Oirlo, Helden en eindelijk te Gennep, op het einde van 1860. In het volgende jaar riep hij de Zusters van Liefde uit Til:burg naar hier, om het onderwijs der vrouwelijke jeugd op zich te nemen. In April 1862 werd hij door de Bisschop, tot deken aangesteld van het nieuw opgericht district Gennep. Op 25 Mei 1864 voerde hij in zijn parochie de Broederschap der Gedurige Aanbidding van het Heilig Sacrament, en in 1869 die der H. Fam. in. Mede werd onder zijn bestuur de kerk vergroot en in 1869 een nieuwe toren gebouwd. Zijn liefdadigheid jegens de noodlijdenden e nongelukkigigen wordt nog zeer geroemd. Hij overleed alhier, 2 October 1875 en werd begraven ten zuiden naast de toren. Op een sierlijk grafmonument, dat te dier gelegenheid geplaatst werd, leest men in gouden letters: Ioanni Bernardussen Dilecto Gennepensi Pastori DeCano grati sVI pos Vere ParoOhlanl.

22. Gerardus Wilhelmus Theodorus Beckers, geboren te Well, 11 Juni 1822, priester gewijd te Roermond, 20 December 1845, werd kort daarna kapelaan benoemd te Afferden en in 1850 te Velden alwaar hij de Wel Eerw. heer pastoor ijverig ondersteunde, in het bouwen van een nieuwe kerk; vervolgens kapelaan te Gennep, in 1859, daarna tot pastoor aangesteld der pas opgerichte parochie te Ohe en Laak in 1862, na hier een nieuwe kerk gebouwd te hebben, werd hij in 1865 pastoor van Tegelen en eindelijk in het najaar van 1875 pastoordeken van Gennep. Dank zijn ijver werd onze kerk met onderscheiden nieuwe meubelen verrijkt; ook mocht hij getuigen zijn van de plechtige kerkwijding, op 2 September 1883. Sedert October 1887 geniet hij 'n welverdiende rust in zijn geboorteplaats.

23. Joannes Theodorus Petrus Hubertus Janssen, geboren te Beesel op 5 December 1828, professor benoemd aan het bisschoppelijk college te Roermond in 1853, priester gewijd aldaar op 3 September 1854 werd in ditzelfde jaar als professor overgeplaatst naar Rolduc. Pastoor benoemd te Sevenum in 1877, gelukte het hem het merkwaardig kerkgebouw aldaar tot volle luister te brengen. Eindelijk in 1887 tot pastoor-deken van Gennep aangesteld werd hij aldaar 4 October 1887, door de hoogw. vicarisgeneraal P. J. Hoefnagels plechtig ingeleid. Terwijl de ijvervolle deken, in de winter een inzameling hield, aan de huizen der parochianen, voor versiering van de kerk, werd hij door een ziekte aangetast, die hem binnen enkele dagen ten grave voerde. Hij stichtte een jaargetijde en overleed de 13e Februari 1888. Z'n stoffelijk overschot werd zuidwaarts naast de toren ter aarde besteld.

24. Andreas van Soest, geboren te Lottum op 5 Mei 1829, priester gewijd te Roermond door Mgr Petrus Maria Vrancken, bisschop van Colophon en Apostolisch Vicarius van Batavia, 24 Maart 1855, kapelaan te Reuver, 1 Juli daarop volgende en te Venlo, 1 Januari 1856; professor te Rolduc 1 October 1856; kapelaan aan O. L. Vrouwe-kerk te Maastricht 1 Juli 1858; pastoor te Well 1 October 1877 en eindelijk pastoor-deken van Gennep 1 April 1888. Tijdens zijn nauwelijks drie-jarig bestuur richtte hij 1 Juni 1889, de Broederschap op van het H. Hart van Jezus en voerde hij de Congregatie in van O. L. Vrouwe Onbevleete Ontvangenis voor de jonge dochters. Een slepende ziekte maakte een einde aan zijn werkzaam en verdienstvol leven, 16 Januari 1891. Hij stichtte een jaargetijde en werd naast zijn voorzaten begraven.

25. Ochristianus Creemers, geboren te Stramproy, 9 Mei 1834, priester gewijd te Roermond op 28 Augustus 1859, kapelaan te Baexem 1 Juli 1860, kapelaan aan de kathedraal te Roermond 1 Juli 1861, rector aan O. L. Vrouwe Munsterkerk aldaar de 1ste October 1869, pastoor te Heel, 15 April 1881, pastoor-deken benoemd van Gennep, 1 Februari 1891 en de 8ste Maart daarop volgende door de vicaris generaal, Mgr. Hoefnagels, ingeleid.

De kapelaans

Zoals reeds gezegd is, werd de vicarie van St. Martinus tijdens de Franse overheersing op het einde der vorige eeuw, opgeheven, en de goederen daarvan aangeslagen; later kwamen deze krachtens besluit van 28 Frimaire an XII (20 December 1803), in het bezit der kerk en strekken sedertdien tot onderhoud van de Eerw. heer kapelaan.

De laatste vicarius van St. Martinus, de Eerw. Heer Herman Gerardus Michels, stierf alhier 18 januari 1808.

Na zijn dood werd de bediening van kapelaan waargenomen door een, door de Fransen uitgejaagde Capucijn: Le Lièvre genaamd. Deze vertrok op Zondag na Pasen in 1812 en werd kapelaan te Gelder. De kapelanie bleef toen enige jaren onbezet.

Gedurende het jaar 1817 verrichte de Eerw. Heer Martinus Janssen hier de kerkelijke diensten. Deze, te Oefielt geboren, was de 2de Februari van dat jaar priester gewijd. In Maart 1818 werd hij kapelaan te Well en stierf als pastoor te Vlodrop, de 20ste Juli 1852, in zijn zestigste levensjaar.

In Juni 1818 was hier kapelaan de Eerwaarde Heer Rudolf Henricus Berns zoon van de toenmaals Gennepse burgemeester Diederik Berns. Hij stierf als pastoor van Kessel aan de Maas, de 27ste Maart 1857, in de ouderdom van 64 jaren.

Hermanus Gerardus Michels, geboren te Goch, de 21ste Maart 1804, en priester gewijd te Munster, de 25ste September 1827, aanvaardde de kapelanie van Gennep in laatst genoemd jaar en bediende ze tot 1838. Toen trad hij in de Congregatie des Allerheiligsten Verlossers en legde daarin zijn professie af, de 8ste December 1839.

Hij stichtte een jaargetijde in de kerk van Gennep en maakte een beschikking ter gunste der Missie-prediking in de parochiën Gennep en Ottersurn. De dood riep hem in het klooster der Eerw. Paters Redemptoristen aan O. L. Vrouw in het Zand te Roermand, de 30ste December 1883.

Lambertus Baudewijns, gebaren te Mill, in 1796, was eerst kapelaan te Mook en daarna te Gennep, van 1838 tot 1859. Op jaren gekamen, nam hij zijn antslag en ging te Heijen wanen, alwaar hij 7 Juni 1872 averleed. Zijn staffelijk overschat werd te Gennep ter aarde besteld.

Gerardus Wilhelmus Theodorus Beckers bediende de kapelanie alhier, van 1859 tot 1862, en vertrok als eerste pastoor der nieuw opgerichte parochie Ohe en Laak.

Gerardus Billekens, gebaren te Sevenum in 1833, priester gewijd in 1858 en in datzelfde jaar benoemd aan het bisschoppelijk college te Raermand, werd kapelaan te Gennep in 1862.

Onder zijn leiding verhief de kerkelijke harmonie zich tot hoge bloei. Sedert 1882 staat hij aan het hoofd der parochie van Heijen.

Bernardus Janssen geboren te Horst in 1843, priester gewijd in 1870, werd kapelaan in Well, kwam in 1882, in die hoedanigheid te Gennep en vertrok in 1886 naar het rectaraat Wellerlooi. In October 1894 tot pastoor van Melick benoemd, overleed hij aldaar 28 October 1895.

Petrus Jacobus Hubertus Antonius Caris, geboren te Weert in 1852, priester gewijd te Mechelen, 15 Juni 1878, kapelaan te Richmand (Noord-America) tot November 1880, kapelaan benoemd in Juli 1881 te Herkenbasch, kapelaan te Gennep sedert 1886.

De Kerkeraad

"Wat aanbelangt d'instellinge van den kerckenraedt, so dient te weten: dat nae den val anser kercke (1648) anse gemeijnte dickmaels was genaotsaeckt bijeen te kamen, ende te beraetslaegen, wegens den wederopbouw en andere dergelycke saecken anser kercke, armen en verdere cathalieke gemeynte betreffende; ende omdat het moijelijk was de menichte daer tot te beroepen, sa is daenmaels gaetgevanden eenige principaelen alleen te erwelen (kiezen), die welcke de cathaUeke gemeijnte als een carpus souden representeeren. Ende met dewelcken de heer Pastaar in alle voarvallende kercke- en armen saecken aengaende, saude kannen en magen raetplegen, ende alles tat meerder eere Godts ende anser ghemeynte beste beschickn; daertoe op dien tyt oack aen denselven gegeven is volcammen macht van allen". Ten tijde van pastoor Krift, wiens bescheid wij hier aanhaalden, bestond de kerke raad uit vier leden: 1. Pastaar tamquam annium primus et supremus; 2. Rudolph Vogelvangens; 3. Jan Martens, pravisar (penningmeester); 4. Theodarus Gasemans, dactar juris en burgemeester der stad.

De kerkmeesters waren de opperhoofden en de magistraet" van de katholieke gemeente; zij moesten alles wat de kerk en de arme aanging beheren. En hun bijstand was wel nodig - schrijft de pastaar - daar zander hun hulp, zijn taak moeilijk en verdrietelijk was, te meer "nu wij alhier onder een reformeerden magistraat ende sadaenige regenten ressorteerende syn".

Hun reglement bevat ander andere de volgende punten:

1. De pastoor heeft van oudsher het recht van benoeming en voorstelling (jus nominandi et praesentandi) van drie borgeren of personen aan den kerkeraad, die uit dat drietal één kiest en aanstelt.
2. De bediening van kerkmeester duurt twee jaren; zij begint en eindigt op het feest van Allerheiligen. Nachtans met toestemming van de pastaar en overige leden van. de kerkeraad, mag het aftredend lid langer aanblijven.
3. Een der leden moet met de provisor, op de Zon- en Feestdagen, ander de hoe dienst, de collecte houden.
4. De provisor moet, na verloop van 2 jaren, na de verjaardag van zijn aanstelling, nauwkeurige berekening doen van zijn beheer, voor de pastoor en overige leden van de kerkeraad.

Hierbij maakt pastaar Krift de opmerking: dat voor het jaar 1609 de kerkrekening werd afgelegd aak ten overstaan van de drossard en de stadsmagistraat, doch toenmaals - za vervolgt hij - waren deze "de principaelste apperhaofden anser catholicke gemeynte; maer sedert dat, na afsterven van de hertog Jaannes, de landen verdeylt en ans vorstendom is kammen te vervallen ander de regering ende passessie van den Churfürst van Brandenburg, doenmaals de afficiën en magistraturen meerendeels verandert en met reformirten beset warden, sijn van dien tyt tot desen dach tae, geen reckeninge.. van de kerk meer voor de drassard en de magistraat gedaen afte gevardert".

De kerkrekening was sedert 1609 onververantwoord blijven liggen totdat eindelijk, in 1643, de deservitar Jaannes Geargius, van de regering te Kleef machtiging verkreeg, om de vorige en toekomstige rekeningen na te zien en, na in arde bevinding, goed te keuren, hetgeen dan ook sedert dien weer geregeld gebeurde.

Leden van de kerkeraad waren – voor zoverre bekend - Paul Embricks in 1607. Hendrik Jacobs in 1608. Jan Ebben in 1611. Rudolf Vogelvangens, Jan Martens en Theodorus Gasemans in 1648. Jan Meyers en Gerard Clabbers in 1698. Norbertus Schuurkens in 1701. Ignatius Schuurkens en Gerard Zeller in 1724. Willem Heesen in 1763. J. J. Schuurkens en Jan van Berg in 1783.

In deze eeuw: Diderik Bernts in 1809-1818. Jan Derks 1809-1821 en Jan Geenc in 1809. Jacabus van Bergen en Gerard Cremers in 1810. Gabriel Raedschelder en Reinier Geene in 1819. Daniel Wollenberg in 1821. Hendrik Haerkens in 1831. Toen ten gevolge der pauselijke breve, van 2 Juni 1840, en het kaninklijk :besluit, van 12 Juli 1840, de parochiën Afferden, Bergen, Gennep, Heijen, Middelaar, Moak en Ottersum bij het apastalisch vicariaat van Limburg waren ingelijfd, was het nodig geworden, dat de kerkfabrieken aldaar opnieuw opgericht en de leden daarvan wettig aangesteld werden. Zulks geschiedde te Gennep /in 1842. Werden benoemd, door Z.. D. H. Mgr J. A. 29 October: Joannes Laurentius Otten, Antonius van Dyck en Christiaan Heesen - en door de gouverneur van Limburg op 4 November: Joannes Denissen en Peter de Bruin, tot leden van de kerkeraad van de H. Martinus. De pastoor Theodorus van Alphen en de burgemeester Antoon Joseph Gilta hadden van rechtswege zitting in de raad. Hun installatie had plaats 29 November, door de Zeer Eerw. heer Petrus Verheggen, deken van Horst. Onder "diens voorzitterschap werden dadelijk gekozen: J. L. Otten tot voorzitter, A. van Dyck tot penningmeester en J. Denissen tot secretaris. Als kerkmeesters komen later nog voor Willem van Arensbergen en Ignatius Hoenselaar. Thans zijn met het beheer der kerkelijke goederen belast: Piet van Bergen, Joannes Ambrosius, Herman Otten en Joseph van Meijel.

De koster en onderwijzers

Hier, gelijk ook elders, werden gedurende eeuwen, de "betrekkingen van onderwijzer en koster door éézelfde persoon waargenomen.

Pastoor EM. Krift, in zijn aantekeningen begint met te zeggen: dat het recht van benoeming tot beide betrekkingen van oudsher steeds behoort heeft aan de pastoor en de kerkeraad. Die benoeming evenwel werd, blijkens aanwezige bescheiden, telken male door de keurvorst van Brandenburg bekrachtigd.

De eerste schoolmeester-koster, van wie in ons archief sprake is, heette meester Simon Porre. Deze verliet in 1634 Gennep, om zich te Boxmeer met de kosterij en het schoolonderwijs te belasten. In datzelfde jaar, 24 Juni, volgde hem in beide bedieningen op:

Hermanus Ambrosius. Op jaren gekomen verzocht hij pastoor Krift, om ontslagen te worden uit de bediening van schoolmeester, daar de waarneming van beide betrekkingen, hem wegens vergevorderden ouderdom te lastig werd; hij zou de kosterij nog blijven bedienen. Er moest dus uitgezien worden naar een nieuwe onderwijzer. Deze werd gevonden in de persoon van de Maastrichtenaar Johan Schiepers. Als voorwaar de werdgesteld: dat Schiepers de oude koster in de kerkdienst behulpzaam was en na zijn aflijvigheid hem als koster opvolgen zou. Het schijnt dat Herman Ambrosius in 1667 overleden is. Johan Schiepers echter bleef niet lang in zijn dubbele betrekking, hij verliet omstreek Pasen 1668, de parochie en vertrok naar AnhoIt. Nu wilde de zoon van Ambrosius~ ofschoon daartoe ongeschikt, als koster en schoolmeester worden aangesteld. Hij beweerde, dat hem deze dubbele betrekking beloofd was, en wendde zich. tot het stadsbestuur, dat hem steunde, en tot de keurvorst. Veel geschrijf was hiervan het gevolg. Intussen benoemde de pastoor, in overleg met de kerkeraad, 24 .Juni 1668, tot schoolmeester en koster Arnold tert Haeff, geboortig uit Cranenburg. De bekrachtiging der benoeming vanwege de keurvorst volgde eerst 8 Maart 1669.

Ziehier het reglement, waaraan de nieuwbenoemde zich te houden had, en dat ook, behalve een wijziging in de schooluren, voor zijn opvolgers geldig bleef.

"Eerstelijk so veel de school aanbelangt, sal hy gehalden wesen de kinderen in goede manieren en godtvreesendheid te onderwysen en deselve leeren: lesen, schrijven, cijferen, alles naer behooren op sulcken tijt en uijren, als den Heer Pastoor, als inspector scholarum, tot gemeenten besten sal geraedsaemst vinden; gelyck nu gestelIt is worden: dat de school na

Paschen sal beginnen 's morgens van 6 tot 8 en 9 tot 11, en 's naenmiddags van 1 tot 5 uijren, en sal also duijren. tot Augusti inclus.

Oock sal hy schuldig wesen die kinderen, die bequam syn, twee mael in der weecke nae de schoole, een half uijre in den choorsanck te onderwysen, en voorders te doen het geen. so van den schoolmeyster in onse agenda vereyscht wordt.

Wat aengaet het ambt der custerije, sal hy wel en promptlyck achtervolgen, 't geene oock sa in de kerckelijke constituten ofte agenda van de custerije vereyscht wordt, de kercke en de altaeren rein ende suyver bewaeren, gelyck mede den kerckhof als een heilige plaetse; en niet toelaeten, dat de kinderen op denselven speelen, of beesten daerop weijden, of de luyden bleycken, of asschen en diergelycke vuyligheid daerop geworpen worden; ende voorders in beyden de voorseyde diensten sal hy zich stichtelyck en vlytig presteren; ende den Heer pastoor sohuldige gehoorsaemheydt leisten; tot meerdere cere Godts en onsen. gemeynen besten de reglementen van luyden en andere kerckelijke diensten promptlyck achtervolgen. Voor welcke voors. diensten en lasten, sal hy genieten eerstelyck: de Paasch- en Christmis brooden, enz. enz. enz. Noch sal hy op de vier Hochtijden den wijn schenken buyten de Communiebanek, op de plaats, war den pastoor ordinirt, mogen een tafeltjen setten en de oblaten aldaer ontvangen.

Gedaen den 24 Juni 1668.

E. Krift. Rudolph Vogelvangers, enz.

De magistraat der stad, die Aart ten Haef niet als koster wilde erkennen, verbood in 1673 het bestuur van het gasthuis, de jaarlijkse bijdrage aan de kosterij uit te keren. Aart steunende op het voorrecht aan het kostersambt verbonden, beweerde tot de voldoening van de stadsbelasting, groot 24 gl. 15 st. niet verplicht te zijn en weigerde te betalen. Diensvolgens werd hem, 12 December van dat jaar, een soldaat ter executie in huis bezorgd.

Tijdens de bediening van deze koster, vierde zijn pastoor Ent. Krift het vijf en twintigste jaar zijner intrede als pastoor der parochie. De koster leverde ter die gelegenheid enige jaarschriften, waarvan er een bij de levensschets van genoemde priester vermeld wordt.

Arnold verkocht later een tuin aan de kerk, die gelegen was zo staat er -- ten noorden van het kerkhof en ten oosten van het erf der Kruisheren van St. Agatha. Hij stierf in 1707. Hem volgde op: Mathias Jaannes Scheepers. Deze werd aangesteld door pastoor Cluith, 4 April 1707. Zijn benoeming viel niet in de smaak van de stedelijke regering, die op haar beart zekere Jan Baptist Barbeck benoemde, doch tevergeefs. Ten blijke van haar wrevel weigerde zij voortaan jaarlijks vijf daalders vanwege het gasthuds aan de koster-schoolmeester te betalen. Klachten deswege werden ingediend aan de regeringsraad te Kleef. Deze beval, ander dagtekening van 1 Juli 1709, dat de magistraat van Gennep gemelde sam zou betalen af, binnen veertien dagen, redenen maest opgeven, waaram hij de betaling weigerde. Mathias Jaannes Scheepers overleed 7 October 1750. Zijn opvalger werd benoemd, door pastoor Henricus Ebben op 16 October van hetzelfde jaar, en heette: Christianus Bodenstaff. Deze zag zich genoodzaakt een klacht in te dienen over de nalatigheid der ingezetenen, die verzuimden geregeld het Paasbraod te leveren, dat een gedeelte van zijn jaarlijkse bezaldiging uitmaakte. Een anderzaak werd in gesteld. De Eerw. kapelaan Herman Gerard Michels, in gezelschap van de kerkmeester Willem Heesen, bracht een bezoek aan alle huizen der katholieke inwoners. Zijn bevindingen waren: dat slechts twee huisgezinnen hun bijdragen bepaald weigerden; dat enkele andere zich mag niet verplicht achtten, wijl zij pas metterwoon in de parochie gevestigd waren en dat enigen hun bijdragen hadden uitgesteld, wegens tijdelijke behoefte. Verder blijkt uit dat huiselijk bezoek mag, dat toenmaals de parochie 191 katholieke huisgezinnen telde, waarvan er 36 onvermogend waren en 16 op kosten van de liefdadigheidsinstellingen leefden. Christianus Bodenstaff overleed 29 Juli 1763.

Hem volgde op: Petrus Marchand. Zijn aanstelling, die 24 Augustus plaats had, werd ondertekend, door pastoor Henricus Ebben, Herman Gerard Michels vicarius, Willem Heesen, N. T. Schuirkens, armmeester en Johan Michels, gewezen armmeester. Het schijnt dat Petrus Marchand voor 1790 gestorven is, althans in genoemd jaar vinden wij zekere Raymaekers uit Heijen. Reijnders was tevens organist. Hij overleed alhier, 11 October 1825, in de ouderdam van 70 Jaren en was de laatste, die de betrekkingen van koster en onderwijzer verenigd heeft uitgeoefend.

Na hem bleef het ambt van koster jaren lang onaangevuld. Pastoor van Alphen bediende de kosterij zelf. Zekere Heesen stand bij hem als noodhulp. Eindelijk in 1860 werd Joannes Evarodus Verzett tot koster en organist aangesteld. De vrome man oefende zijn bediening met ijver en nauwgezetheid uit tot aan zijn dood die plaats greep 8 April 1889.

In datzelfde jaar werd hij opgevolgd in beide betrekkingen door Willem Trienekens. Deze in 1937 door de zoon Adrianus opgevolgd. Na de dood van Petrus Reijnders in October 1825, bleven de betrekkingen van schoolmeester en koster Van elkander gescheiden. Het gebouw, waarin sedert onheugelijke tijden van de kinderen de katholieke kinderen van Gennep hun letterkundige opleiding genaten hadden, werd niet meer tot school gebruikt; het was overigens ook andaelmatig ingericht en geheel versleten. Voortaan zou de Gennep schooljeugd haar geleerdheid in het raadhuis. gaan halen.

Die school was toegankelijk voor de kinderen van alle godsdienstige gezindten.

De laatste onderwijzer, die in het raadhuis onderricht gegeven heeft, is Antanius Hubertus Langenhaff uit Roermond. Hij macht evenwel ook het genoegsmaken, de in 1870 nieuw gebouwde, ruime school met zijn scholieren te betrekken. Langenhaff stand aan het hoofd van het onderwijs alhier van 1842 tot 1878, en geniet sedert dien een welverdiende rust. Zijn opvolger A. H. Hilgers uit Tharn maakt zich door zijn degelijk onderwijs verdienstelijk voor de gemeente.

De organisten

In de vorige eeuwen was de betrekking van organist niet met die van koster in een persoon verenigd. Zij werd daar de pastoor, in overleg met de kerkeraad, vergeven. De eerste organist, van wie in het kerkarchief wardt gewag gemaakt, heette Jahan Wassenbergh. Zijn aanstelling luidt als volgt:

"Kennelijk en te weten. sij mit desen: dat den eerbaren Jahan Wassenbergh op huijden, den 16 October 1697, aangenamen heeft de bediening des orgels in anse parochiale kerk Van Sint Martinus alhier in Gennep; om naestkamenden Paschen 1698 deselve aen te vangen; maar indien hy dan nach niet genachsam daertae gequalificeert weer, sal hy gehauden sijn sa lang bij een gaet priester te leeren, tot dat hy ten valle bequaem is, en alsdan vaar goet aen te vangen, en den orgel in vaars. kercke op gewahnlicke daegen en tyden, in laudibus sacris, vesperis et completaria trauwelijck volgens ardanantie des heeren pastaris te spelen, en mede als den orgel vaciert ofte niet gespeeld wardt, het choor met singen te assistieren.

Item belaaft Jahan Wassenbergh sich stiptelyck en anstraffelyck, als eenen kerckedienaer betaemt, te campartieren en oock niemandt, 't sij vremdt afte vriendt, vrouwafte mansvolck te permittieren afte laten komen op den orgel, als met voorweten en cansent van heer pastaris.

Daarvoor sal den organist genieten een huijs met tarfschap, gelegen in de Kerckstraet en een hoofken op den Stamelberg, gelyck den lesten organist zaliger toegeleyt was"; verder eenige malder ragge. Hij zelf maest voor den orgeltrapper zorgen.

Wassenbergh echter hield zich niet al te stipt aan die voorschriften. Daaram werd hem in November 1698, het valgende stuk ter ondertekening voorgelegd "Dewijll vorenstaende conditiën, van den kandt van den organist, in veel deelen niet observiert syn en deswegen klachten sijn voorgevallen, en overmits naer het gemeyn recht, men sijn woord niet behoeft naer te komen, als van den anderen kandt geen parool ofte woordt gehalden wordt; dit niettegenstaende heeft den eerw. heer pastoor aan voors. Johan Wassenbergh (omdatteer noch goede vrienden voor denselven intercediert hebben) een half jaer toegestaen en vergunt, om in syne bedieningh des orgels te continueeren, met bedingh, dat hy vooFgemelte conditiën promptlyck zal onderhouden. Is ook wijders geconditioniert; dat hij volgens Goots gebod syne moeder in alles sal gehoorsamen, te 's avonts, insonderheijt in wintertijdt, predes te negen uijren sal te hujs sijn, ten ware ietwas wettelyck voorviel. Hij sal sich wachten van op de straet te smoocken, schandaleuse woorden te spreken ofte ietwas argelycks te doen; maar in alles, so op de straet, off in andere vergaderinge ofte samenkomste, als in de kercke, so op den orgel als daeraff, sich stichtelijck en gootvruchtelyck te comporteren en te dragen. Dat belove en versprecke ick in alles te observieren en naar te komen. In waerheydts oorkonde heb ick dit eygenhandig onderschreven, in presentie des kerckmeesters Johan Weijers en provisoris' Gerhard Clabbers. Getekend Johan Wassenbergh. Gennep de 9de November 1698.

Op 10 November 1724, werd Bernardus Alberti tot organist aangesteld, onder nagenoeg dezelfde voorwaarden als de vorige. Een bepaling werd er echter bijgevoegd: "En sal nae het eynde van de vespers ofte completen, van hem gespeeld worden één ofte meer geestelycke liedekens, die volgens out gebruyck alhier in de kerck door de vrouwspersonen gesongen worden, en door den orgel (so veel het mogelyck is) haar in het singenbehulpsaam wesen, gelyck ook sal geschieden ten tyde van de Kerstnacht. En indien ietwas soude ontbreken aen den orgel, so sal den organist, volgens zyn beste wetenschap of kennisse, denselvigen wederom herstellen ofte stemmen". Geteekend Cluyth pastoor. A. T. Schuerkens sacellanus. Gerard Zeller provisor. Joan Ignatius Schuerkens kerkmeester. Bernardus Alberti organist. Gerardus Holten komt als organist voor in 1750. Hij bewoonde een huis, dat aan de kerk toebehoorde.

In 1783, 10. November, werd Jan Hendrik Van de Roer tot organist benoemd onder nagenoeg dezelfde bepalingen. Het stuk is ondertekend door pastoor Ebben, Michels, vicarius Schuurkens, armmeester, Johan Van den Bergh, kerkmeester en Van Roer, organist. Hij overleed alhier 13 Juli 1809.

Hem volgde Henricus Rudolphus Berns, zoon van de latere burgemeester, Diederik Berns. Deze organist stierf 12 October 1828 zijnde de eerste kermisdag, geheel onverwachts, nadat hij nog onder de hoogmis 't orgel bespeeld en de harmonie tijdens de pr~s!i!le bestierd had, Zijn opvolger was Mathias Noij, die te Boxmeer overleed.

Na hem nam Jan Arnold Michels gedurende geruime tijd de bediening van organist waar. Deze uitstekende man ontzag noch moeiten noch kosten, om de kerkelijke diensten zo luisterrijk mogelijk te maken. Zang en toonkunst vonden bij hem steeds krachtige aanmoediging en bescherming. Door zyn invloed bloeide de kerkelijke harmonie in hoge mate, en aan zyn christelijke milddadigheid heeft onze Kerk haar prachtig orgel te danken. Hij overleed alhier op 17 April 1871, in de ouderdom van 62 jaren.

In 1860 was Joannes Everardus Verzett als koster en organist opgetreden, die de 8ste April 1889 overleed.

Wilhelmus Trienekens volgde hem in beide betrekkingen op. De bisschoppelijke goedkeuring van diens benoeming draagt de dagtekening van 16 April 1889. In 1937 opgevolgd door de

zoon A. Trienekens.

DE PROTESTANTSE GEMEENTE

Op welk tijdstip de Calvinisten voor het eerst hun intrek in onze veste genomen hebben, is niet met zekerheid te zeggen. Wel is bekend, dat vrijheer van Reyd, die in 1596, drost van Gennepe was en het Genneperhuis bewoonde, de hervormden zeer genegen was. Indien wij daarenboven letten op de toestanden, waarin de katholieken, in de naburige heerlijkheid Cuijk en in de stad en het ambt Nijmegen, op het einde van de 16de eeuw verkeerden en daarbij in aanmerking nemen, dat de keurvorst en hertog van Kleef, Johan Sigismond, der protestantse belijdenis was toegedaan, dan kunnen wij de aanwezigheid der Calvinisten alhier veilig stellen in het begin van de 17de eeuw.

Hun kerkboeken echter zijn van jongere dagtekening. Hun doopregister begint de 21ste Februari 1649, hun trouwregister op 11 Mei 1664, en hun sterfregister op 14 Juni 1663.

Volgens van der Aa heette hun eerste predikant Stulenius en stond van 1604 tot 1631, aan het hoofd der gemeente. Het R.K. kerkarchief houdt in: dat Stulenius een stuk grond had gekocht, waarvan de grensregeling de tiendeheffingen van de pastoor benadeelde; deze had de predikant daarop gewezen, doch zonder gevolg.

In 1661 en volgende jaren bouwde predikant Antoon Herting de protestantse kerk alhier, door middel van gelden, die hij in Holland verzameld had. De magistraat betaalde, in 1663, uit de stadskas: 138 gulden 17 stuiver voor het gestoelte en 50 gulden voor de vensterruiten van het gebouw.

In 1673 verschijnt de predikant Johan Engel als getuige bij een akte van schuldbekentenis van Jenneke Cape "sieck te bedde liggende". Hij werd na 38-jarige diensttijd opgevolgd door zijn zoon, insgelijks Johan Engel geheten. Deze bestierde zijn gemeente gedurende 30 jaren en stierf in de ouderdom van 75 jaren in 1732. Een zoon van diens broer was predikant te Borgharen.

Hem volgde Theodorus Erpers, die in 1673, van de stad een jaarlijkse toelage genoot van 6 thaler 42 stuiver en een half malder rogge, alsmede vrijdom van belastingen.

Op 26 Februari 1737 verbood de magistraat het openbaar te koop aanbieden van vruchten en versnaperingen op de protestantse bede- en boetedagen.

Onder het bestuur van de predikant J. M. Hopp ontstond, in 1749, "en geschil tussen de gereformeerde kerkeraad en de magistraat van de stad. Deze laatste beweerde recht te hebben op de twee voorste vrouwenbanken in de protestantse kerk ten gebuike van de echtgenoten van burgemeester, schepenen en raadsleden. Op 2 October 1755, wees het consistorie aan de zuster van dominé Hopp een zitplaats aan in de voorste vrouwenbank. De magistraat protesteerde, doch toonde zich bereid die in bezitneming voorlopig toe te laten, wijl de schepen Reiniers ongehuwd was. Het consistorie evenwel besliste, dat gemelde plaats van rechtswege aan de predikantsvrouw toekwam en dat de magistraat zijn recht op de banken te bewijzen had. Weinige jaren daarna verpachtte de kerkeraad genoemde zitplaats aan juffrouw Marhoff, voor de som van 15 thaler jaarlijks. De magistraat liet dit enkele jaren oogluikend toe, zonder echter voornemens te zijn van zijn vermeend recht af te zien. Intussen had, sedert 1761, de predikant T. J. Hermsen zich met het bestuur der protestantse gemeente belast.

In 1722 verpachtte de magistraat de zitplaats van juffrouw Marhoff aan de vrouw van de rentmeester Mottman, die het Genneper huis bewoonde. Ook de schepen Tuchscheerder, een lutheraan, nam voor zijn dochter de plaats in bezit, waarop de predikant aanspraak maakte. Het consistorie trad onmiddellijk in verzet.

Het beklagde zich bij de koninklijke regering te Kleef, dat de magistraat wederrechtelijk wilde heersen in de kerk, en zitplaatsen in beslag nam, die volgens opgeroepen getuigen, sedert jaren door de vrouw van de predikant waren in gebruik genomen; het verzocht mitsdien, dat daar te Gennep geen koninklijk rechter aanwezig was, de regering een landrechter zou afvaardigen om het recht te handhaven. Op 19 Juli machtigde de zittende kerkeraad, mede namens de brede kerkeraad, de regeringsadvocaat Hopman, om voor zijn rechten op te treden. Deze volmacht werd ondertekend door: T. S. Hermsen, predikant, L. van Eijdsen, Johan Reiniers, D. van WyHek, ouderlingen; Conrard van Wylick, Johan Van Bruggen en Frederik Scholten, diakenen.

De landrechter Settman kwam naar Gen nep en bracht een vergelijk tot stand. Welke de strekking daarvan was, wordt niet gemeld.

Intussen had de magistraat de oude papieren nagepluisd en gevonden: dat in het jaar 1663, toen de kerk was gebouwd, uit de gelden der stad betaald was geworden: 138 gulden en 17 stuiver voor het gestoelte in de kerk en 50 gulden voor de glasruiten, waarvan hij de rekening vertoonde. Hij betoogde mitsdien, dat geheel het gestoelte, zowel van de mannen als van de vrouwen te zijner beschikking moesten wezen en dus alle vergelijk overbodig was. Dit niet tegenstaande verklaarde hij zich bereid te gedogen, dat de predikantsvrouw haar plaats hield, mits het consistorie verklaarde te erkennen dat dit verlof herroepelijk was. ,

Eindelijk verscheen, 4 Augustus 1773, vanwege de koning, de beslissing, dat het vergelijk van Settman niet mocht worden te niet gedaan, en het niet bewezen was, dat de betaling van de magistraat aan de kerk geschied was uitsluitend voor het gestoelte. En hiermede was het geschil de wereld uit.

Op Witte Donderdag van het jaar 1763 preekte zekere pater Breij, uit het Franciscanenklooster te Kleef, alhier in de katholieke kerk. Overeenkomstig de plechtigheid van de dag, koos hij tot onderwerp van zijn rede: het leerstuk van de wezenlijke tegenwoordigheid van Jesus-Christus in het H. Sacrament des Altaars. In zijn betoog had hij de protestanten de vraag gesteld: "Of zij dan niet geloofden aan God", en gezegd: dat zij ongeloviger dan Thomas waren en wegens hun ongeloof zouden "verdoemd gaan". Daardoor achten zich de protestanten diep gegriefd. Na enigen hunner geloofsgenoten, die de preek van de pater hadden bijgewoond, in verhoor te hebben genomen, stelden zij 'n klaagschrift op, ondertekend door twee diakenen en vier getuigen, en zonden dat, op 19 April, naar de koninklijke regering van Kleef. Eerst 28 Januari 1765 kwam bescheid: dat de regering de handelwijze van de pater afkeurde, en verbood voortaan in de kerken of kapellen tegen de protestantse belijdenis te preken.

De 14de Augustus van datzelfde jaar 1763, kwam een klacht in bij de magistraat over het volgende feit: Terwijl op Zondag de godsdienstoefening in de protestantse kerk gehouden werd, kwam tussen acht en negen ure, een grote menigte volks uit Malden, Heumen en Nederbosch, die ter bedevaart naar Kevelaar toog, de stad binnen en trok, onder het gelui der klokken, al zingend en luid biddend, processiesgewijze over de markt langs de kerk. De predikant, die daar binnen onderricht gaf, was genooddaakt zijn rede te' staken, wegens het gejoel op de markt. De magistraat werd dringend verzocht de nodige maatregelen te nemen, ten eind... te verhoeden, dat zulks zich nog herhaalde.

Op de predikant T. S. Hermsen volgde diens zoon Caspar Theodorus Hermsen, die gedurende 56 jaren aan het hoofd van zijn gemeente stond. Op 19 Augustus 1808 was hij door het Frans gouvernement tot lid van het armbestuur benoemd.

Caspar Theodorus Hermsen stierf alhier in de ouderdom van 78 jaren op 5 November 1835. Hem volgde Hendrik Ruttinck, die de 16de Februari 1867, oud 49 jaren, alhier overleed. Zijn

opvolger: Gerrit, Michaël, Cornelis Loeff stierf 1 October 1884. Sedert 1885 staat hier als predikant de heer F. H. Moorrees. Z'n bediening strekte zich uit over de buurten Ottersum, Mook, Heijen, Afferden en Bergen.

Het onderwijs der jeugd werd, althans in de vorige eeuw, door afzonderlijke leermeesters gegeven. De protestantse kinderen gingen ter school in een lokaal van het raadhuis; daar ook woonden de onderwijzers. In die hoedanigheid komen voor: Jan Casper Straatman, Duits schoolmeester' en voorzanger, 1734-1748. Van de Werth, rector der protestantse school in 1734. Peter Lebleu, rector en bediende bij de fiscus in 1739. Johan Frederiohs, latijnse rector 1748-1765, G. Straatman, schoolmeester in 1772. Böhm, latijnse rector en König, Duitse schoolmeester in 1794.

In 1783 had de hervormde gemeente 70 leden, die de belijdenis hadden gedaan. Op het einde van 1893 telde zij ruim 150 zielen. De gemeente behoort tot de ring Venlo en de classis Maastricht.

LASTEN

Belastingen in de zeventiende eeuw

In de eerste helft van de 17de eeuw, betaalden de burgers hun belastingen in de vorm van accijnsen. De rekening door de stadsrentmeester Gisbert Neirioks in 1628 afgelegd, noemt als bronnen van de stedelijke inkomsten: de belastingen op het gemaal, op de tapperijen, op de veldvruchten, op de wijn, op het vlees, op de winkels (.kramers accijns), op de stads waag, op de wegen en straten; verder de overvaart over de Niers, de visserij, de tiende penning uit de verkoping van vaste goederen, eindelijk het verwerven der burgerschap en de toelating tot lidmaat van een gild. De gehele opbrengst in genoemd jaar beliep de som van. 2370 Kleefse gulden en 14 stuiver.

Tengevolge der herhaalde aanwezigheid van vijandelijke legerbenden, die elkander het bezit van het Gennepershuis betwistten, vooral sedert het beleg en de verovering van de burcht, in 1641, door de staten van Holland, waren de stedelijke belastingen buitenmate gestegen. Ten einde de inning daarvan te verscherpen en de taak aan de rentmeester niet al te moeilijk te maken, had de magistraat in 1669 besloten de accijnsen in het openbaar te verpachten. Een beknopt overzicht dier inkomsten en der verpachting daarvan in 1671, moge hier een plaats vinden:

1. De maal-accijns. a.) De brouwer betaalde voor ieder malder mout aan belasting 20 stuiver. De accijns werd aangepacht voor 625 goud gulden;
b.) De bakker moest voor ieder malder tarwe of rogge betalen 32 stuiver. Aangepacht voor 58 goud gulden.
2. De "tap-accijns". Voor elke ton bier alvorens de kraan in het vat werd geslagen: 20 stuiver. Aangepacht voor 78 goud gulden.
3. De wijn-accijns. Voor een aam rhijnse of franse wijn: 6 gulden; voor een aam spaanse wijn, 2 stuiver; voor een kan brandewijn, "romani, malrnasi, wac:hholter anijs caniel of dergelijke wateren": een halve stuiver. Voor een kan wijn bij de slijter gehaald of in de herberg getapt: één stuiver. Aangepacht voor 28 goud gulden.
4. De vlees-accijns. De slachter betaalde aan accijns voor een os: twee gulden, voor een koe of "smaalbeest" 15 stuiver, voor een "eenwinter" : 10 stuiver, voor een Italf: 4 stuiver, voor een varken: 6 stuiver voor een schaap: 4 stuiver, voor een lam: 3 stuiver. Vreemde vleesverkopers betaalden dubbelen accijns. Aangepacht voor 24 goud gulden.
5. Weg-geld en 's heren landstoel. De pachter mocht slechts één stuiver nemen van ieder persoon, behalve gedurende de acht dagen vóór en ná de jaarmarkten, dan kon hij het dubbele eisen. Aangepacht Voor 139 goud gulden.
6. Weeg- en schepel-geld. Voor ieder honderd pond werd 2 stuiver betaald. Aangepacht voor 21 goud gulden.
7. De doorvaart. De opbrengst was bepaald op één stuiver voor elk malder koren, weit, gerst of boekweit, en op een halve stuiver voor een malder haver. Aangepacht voor 21 goud gulden.
8. Het veer en de visserij boven de brug. Als voorwaarden waren gesteld: dat de pachter de aken en verdere benodigdheden zich zelf aanschaffen en de mensen goed en spoedig bedienen moest. Hij kreeg, bij klein water van ieder persoon één halve stuiver, van een kar 3 stuiver; van een paard 2 stuiver; van een koe 1 stuiver; van een schaap een halve stuiver. Bij hoog water kon hij het dubbele eisen. Hoog water werd geacht, als men alleen aan de Molenberg kon lossen of laden. De burgers betaalden persoonlijk geen veergeld. Aangepacht voor 16 goud gulden.

Wie deze belastingen ontdukte, werd meestal met een boete van 10 goud gulden gestraft. Kort daarna brak een oorlog uit tussen de Fransen en Engelsen enerzijds en de Verenigde Nederlanden anderzijds.

Bij deze laatsten hadden zich de keurvorst en hertog van Kleef aangesloten. Al spoedig verschenen er vijandelijke legerscharen in het land. Een afdeling Franse cavalerie nam haar intrek te Genneep.

Ten einde de vermeerderde uitgaven te dekken, schreef onze magistraat in 1672, een belasting uit van één gulden op iedere morgen land of weide. Daar ook die inkomsten ontoereikend bleken, nam hij, 1 December van genoemd jaar, het volgend besluit: "Alzo door overkomst der koninklijke Franse legers, het gehele land beschadigd en geruïneerd is en bijzonder deze stad, op de passage gelegen, door de dagelijkse doortochten ten uiterste geruïneerd is, en in grote onkosten gevallen en bovendien door de koninklijke hoge commandanten getaxeerd en belast is geworden, met een extraordinaire hoge leverantie van palissaden, hooi, stro, haver, rogge en gerst; en het mogelijk is, in deze tijd, al deze onkosten, door de schatting van de overvallen zijn geweest en nog dagelijks gemene burgers te bekomen, dat wij daarom, met goedvinden der gezamenlijke ingezetenen der stad, tot vermindering der militaire executie, waarmede wij al reeds bedreigd worden, (besloten hebben) enige sommen kapitaal op te nemen."

Met het oog op het gevaar, dat er tussen burgers en ruiters onenigheid kon ontstaan, deed de burgemeester, in overleg met de kapitein-majoor Quatrieu op 27 Februarie 1673 de verordening afkondigen: "Dat- geen tappers met kleine maten, hetzij aan burgers hetzij aan ruiters, brandewijn zullen mogen tappen en dat 's avonds na negen uur, geen herbergier iemand, ruiter of burger in zijn huis zal mogen ophouden, om hem enig bier of wijn te verschaffen" .

Op 26 April daaropvolgende moest de magistraat 936 ellen doek aan de ruiters leveren, die daarvan tenten zouden maken.

Op 23 Mei van datzelfde jaar, kwamen weer nieuwe troepen aan. Deze eisten hooi, stro, haver, enz., op rekening der stad. De magistraat weigerde.

Drie dagen later, op Ons Heren Hemelvaart, brak een brand uit, die in de Pottenhoek en de Zandstraat twintig gebouwen verteerde. Of het vermoeden gegrond was, hetwelk deze brand aan de moedwil der soldaten weet, blijkt niet.

Daar de burgers klaagden over de duurte der levensmiddelen, deed de magistraat, op 3 Juni van dat jaar, een verordening, bij horengeschaap, afkondigen, luidens welke aan de wederverkopers, verboden werd:

iets, hetzij boter, melk, eieren, vis, schapen, lammeren, kalveren of wat dan ook te kopen, dat niet eerst op de markt geveild was. Ook op de markt zelf mochten de wederverkopers hun inkopen niet doen vóór klokslag tien uur in de morgen.

Tengevolge der veelvuldige uitkeringen in de jaren 1672 en 1673 gedaan, tot aankoop van voedingsmiddelen voor de ruiters en hun paarden, tot vergoeding van weggeroofd rundvee en gestolen geld bij de ingezetenen en vreemden, tot betaling van daggeld en beloningen aan kapiteins, kornets, luitenants, gerechtsboden, commissarissen, sauve-garides, enz., enz., zat de stad op het einde van laatstgenoemd jaar in een schuldenlast van 4400 Kleefse gulden.

Nieuwe belastingen konden dus niet uitblijven. In 1675 werd de tiende-penning op de verkoop van vaste goederen wéér ingevoerd en in 1677, het maalaccijns merkkelijk verhoogd. De ingezetenen toonden zich ontevreden en klaagden luide.

De werving

Onder de regering van de Brandenburgse keurvorst Frederik- Willem, later - sedert 1701 - koning van Pruisen, waren de steden en dorpen van zijn gebied verplicht een 'bepaald getal jongens jaarlijks aan het leger te leveren. Wie zelf niet manschappen genoeg had, moest maar zorgen ze van elders te verkrijgen.

In 1709 kwam Gennep een recruit te kort. De magistraat deed aanvraag aan enige officieren. Deze waren bereid een manschap te leveren voor de som van 85 rijksthaler en een dukaat. Die som was de magistraat te groot. Hij wendde zich tot de koning, met verzoek om kwijtslag van de plicht tot levering van nog een recruit, op grond: dat de stad onvermogend was en sedert 1702 met een talrijk garnizoen was 'bezwaard geweest. Dat verzoekschrift evenwel haalde niets uit. Daarna gelukte het van een "waldbedienter" een recruit, Gerrit Janssen genaamd, te kopen. Deze werd onmiddellijk naar Wesel gezonden, om onder de- hoofdman Blankenberg, als dragonder te dienen. De officieren echter oordeelden dien jongen niet groot genoeg en maakten bezwaar. ofschoon er meerderen van die maat in het leger waren opgenomen. De koning besliste, dat voor ditmaal de officiers zich zouden tevreden stellen.

Het is overigens bekend, dat de koning Frederik Willem I er op gesteld was, een leger te hebben van grote en flinke soldaten. Uit dien hoofde had hij overal, bijzonder in Pruisisch Gelderland en omstreken, werfburelen doen oprichten, om goed gebouwde jongelingen van hoge gestalte tot de soldatenstand over te halen. De gelden daarvoor benodigd werden verkregen door een algemeen belasting "werbesteuer" genaamd.

De ambten dezer werfburelen, door 't volk "zielen 'Verkopers" geheten, waren niet zeer kieskeurig in hun middelen; zij bepaalden zich niet altijd bij aanbod van geld en bij. schone beloften, maar gebruikten ook dikwijls list, bedrog en geweld om de jongens tot de krijgsdienst te dwingen.

Was het wonder dat vele jongelingen uit onze omstreken de grenzen overtrokken en in andere gewesten een goed heenkomen zochten?

Ten einde zulks te verhoeden, vaardigde Frederik Willem, op 13 October 1713, een hevelschrift uit, krachtens hetwelk alle jongelingen, die zich buitenslands begeven hadden, om zich aan de krijgsdienst te onttrekken, binnen drie maanden moesten terugkeren; zo niet, dan zouden zij eerloos verklaard, hun naam aan de galg geslagen en hun vermogen voor eeuwig verbeurd worden. De ouders en oversten werd, onder bedreiging, met boete en lijfswang, op het hart gedrukt te zorgen, dat hun zoons en ondergeschikten spoedig terug kwamen. Dit koninklijk edict zou ook van kracht wezen voor de toekomst.

Mede werd de magistraat bevolen, binnen 14 dagen aan de regering de l'lamE'n op te zenden der jongelingen, die buitenslands vertoefden. Toen woonden vier Gennepse jongens te Amsterdam.

Op 19 Februari 1718 verscheen 'n soortgelijk edict met dezelfde strafbepalingen; wie echter binnen de twee volgende maanden in het land terugkeerde, zou geen straf ondergaan.

Middelertijd zetten de wervers hun eerloos bedrijf ongehinderd voort. Zij bezorgden de jongelingen, die zij voor de wapenhandel geschikt achtten, ongevraagd 'n krijgspas te huis en voerden hen onmiddellijk daarna gevankelijk naar het leer. Misnoegdheid en verbittering breidden zich allerwegen onder de ,bevolking uit en hevige klachten daarover deden zich steeds luider horen. In 1720, op 11 Januari, beval de regering onze magistraat opgave te doen van de namen van diegenen, die door de wervers weggehaald en tot de krijgsdienst gedwongen waren. Twee jongens Johan Blesers en Adam Meuskens werden genoemd. Op 11 Maart daaropvolgende, verscheen een koninklijk besluit, inhoudende: dat alle gewelddadige werving moest ophouden, en dat alle door dwang geworven recruten, die zich te huis met akkerbouw, handel of enige nering hadden bezig gehouden, onverwijld naar hun haardsteden moesten teruggezonden worden. Verder werd pardon beloofd aan alle uitgewekenen, die binnen drie maanden in 't land zouden terugkomen. De magistraat moest opgave doen van de namen van degenen, die in het buitenland verblijf hielden. Gennep telde er 14. Het merendeel van hen woonde in Holland, ook waren er te Antwerpen, en één, Jacob Hoenselaar, was naar Oost-Indië vertrokken.

Eindelijk werd die hatelijke werving binnenslands afgeschaft, door koninklijk edict van 26 Februari 1721.

In Juli 1744 hadden twee Gennepse jongens, Mathias Art en Antoon Kempkens, die te Wesel in het leger dienden, de vlucht genomen. Art was daarna nog even bij z'n ouders geweest en had daar sabel en schede achtergelaten. Men zocht hem tevergeefs. Ook Kempkens was niet te vinden. Niet lang daarna viel aan deze laatste een kleine erfenis ten deel. Daar hij echter als deserteur te boek stond, trok de fiscus de erfenis tot zich.

Ofschoon de werving wettelijk was afgeschaft, hield zij echter feitelijk niet overal op. Zo werd, nog in het voorjaar van 1746, Hendrik Kempers, knecht van de linnenwever Willem Beckers, door een onderofficier Huberich, met geweld van de weefstoel gehaald en naar Wesel gevoerd. Zo moest de magistraat van Gennep, de 12de Januari 1750 nog, een klacht indienen bij de krijgsraad te Kleef over het volgende feit: Een burgerszoon, Hoenselaar genaamd, die reeds onderscheidene jaren, als kanonnier in het Hollandse leger diende, en met verlof bij zijn ouders vertoefde, was 's avonds te voren door twee onderofficieren gevangen genomen en naar Wesel gebracht. De magistraat had zulks willen be-

letten, maar een der onderofficieren had een afschrift van het bevel van zijn kapitein genoemd. Daartegen had hij niet durven handelen. Daags daarna kwam vanwege de krijgsraad bescheid: dat de magistraat verkeerd gedaan had; dat hij de onderofficieren met hun bevelschrift in hechtenis had moeten nemen en hij, bij voorkomende gelegenheden, daartoe verplicht was.

Dientengevolge deed de magistraat op 31 Januari deze bekendmaking afkondigen: Daar wij vernomen hebben, dat enige jongelingen, uit vrees voor de werving, zich buitenslands begeven hebben, zo wordt hiermede ter kennis van allen gebracht, dat wie het wagen durft pogingen te doen om iemand met geweld weg te voeren, onmiddellijk gevangen zal genomen worden.

Intussen bleef Hoenselaar steeds in hechtenis te Wesel. Na herhaalde aanvraag om inlichtingen, kwam op 24 Maart de tijding, dat over de jongeling weldra zou beslist worden. Hoenselaar, die later in Hollandse dienst was teruggekeerd, kreeg eerst in 1780 van de Pruisische regering verlof, om in zijn vaderstad te mogen wonen.

De zevenjarige oorlog

Nieuwe en zware lasten kwamen de ingezetenen van Gennep drukken, toen de zevenjarige oorlog (1756-1763) uitbrak tussen Engeland, waarbij Pruisen zich had aangesloten, enerzijds en Frankrijk met Oostenrijk anderzijds.

Al spoedig verschenen de Fransen in 't land van Kleef. De 16e April 1757, rukten twee bataillons van het regiment de Picardie onze stad binnen. Zij werden aangevoerd door de luitenant-kolonel de markies de Maugiron, 24 kapiteins, 36 luitenants, de „brigadier du roi“, de Brehant, enz., enz., en waren ongeveer 1000 man sterk. Daar Gennep slechts 180 woonsteden had, laat het zich denken, hoe opgepropt met soldaten de huizen waren. Onderscheidene woningen hadden tien, twaalf zestien, twintig - het gasthuis had zelfs twee en dertig manschappen te bergen.

Deze troepen vertrokken op 30 April en kregen het volgende getuigschrift mede: "Burgemeister und Scheffen der Stadt Gennep bezeugen hiemit, dass das hier in quartier' gelegen 1ste und 3te bataillon von Regiment de Picardie gute discipline gehalten habe." (Getekend) Gerard Leurs, Reiniers, Helmcke, Haver."

In diezelfde lente had het Franse leger een groot lazareth te Wesel opgericht. De benodigdheden voor de ziekenverpleging moesten door de steden en dorpen der omstreken verschaft worden.

Daar de verzorging van de troepen zeer vele uitgaven eisten, zag onze magistraat, reeds in het begin van Mei, zich genoodzaakt een zware belasting uit te schrijven.

Na nauwkeurige schatting van huizen en tuinen, akkers en weiden, werden de bezitters van huizen en tuinen aangeslagen voor 'n som van 809 rijksthaler en moesten de eigenaars van landerijen en weiden: 4107 rijksthaler opbrengen. Groot misbaar deswege ontstond bij het volk. De rentmeester Reiniers ondervond de grootste onaangenaamheden bij de inning der belastingen. Zij die weigerden werden met militaire executie bedreigd en van twee ingezetenen werd het gras uit hun weide openbaar verkocht.

Op 11 Juni 1757, kwam vanwege baron Von Glasenap tijding, dat de stad zich gereed moest houden op de kornuit van ongeveer 70 recruten met even zoveel paarden, die twee dagen later te Gennep zouden overnachten. De stad had 74 stallen of schuren ter beschikking.

De 16^e september daarop volgende, zond de "commissaire des vivres" Fumeron bericht: dat enige escadrons ruiters hier zouden komen overwinteren. Uit dien hoofde nodigde hij het stadsbestuur uit, tijdig te zorgen voor een magazijn tot berging van haver, hooi, stro enz. en voor de aankoop van hout en steenkolen. Vertrouwde personen moesten als opzichters daarover worden aangesteld.

De magistraat opperde bezwaren. Hij wist geen geschikt gebouw tot magazijn aan te wijzen, daar de stad in de winter dikwijls voor twee derde onder water stond. Hij kon geen hout noch steenkolen kopen, omdat de brandstoffen, voor de soldaten van het regiment de Picardie besteed, nog niet betaald waren. Ook de burgers hadden nog veel rekeningen te vereffenen. Daar op dit vertoog geen acht werd geslagen, en hulp moest geschapt worden, vergaderden, op 13 November 1757, de voornaamste ingezetenen in het raadhuis en -besloten, in overleg met de magistraat: de stad te machtigen gelden in leen te nemen. Allen verklaarden schriftelijk borg te blijven voor de teruggave daarvan.

Op 16 November trok de markies de Maugiron, aan het hoofd van vijf compagniën van het regiment de Picardie, de stad binnen. Hij was in gezelschap van één majoor, één luitenant-kolonel, één garde-magasin, één ohirurgijn-majoor, één aalmoezenier, vijf maréchaux de 10gis, vijf kapiteins, vijf luitenants, één merketenster, honderd zes en tachtig ruiters en twee honderd en zes en twintig paarden. - De kerk der protestanten was tot magazijn ingericht; hun godsdienstoefeningen konden geschieden in de woning van de predikant J. M. Hopp, die deswege van inkwartiering verschoond bleef. - Maugiron vertrok met zijn volk op 1 December. Hij ruimde plaats voor enige compagniën van het regiment du prince de Bourbon, die op 7 December aankwamen en tot de 23ste Maart 1758 hier bleven.

Vijf dagen daarna verschenen enige compagniën ruiters van het regiment du Roy. Zij vertrokken op 5 April en werden diezelfde dag hier opgevolgd door enige afdelingen voetvolk van het regiment de Bretagne. De stad lag zo vol soldaten, dat men zich bijna niet helpen kon. Een bakoven werd door enige manschappen op de Molenberg gebouwd; het getimmerte echter was zo weinig hecht, dat het in het najaar in puin viel. Het raadhuis was deels tot gevangenis, deels tot hospitaal ingericht. Voor dit laatste moesten de burgers 20 bedlakens, 20 dekens en het nodige stro verschaffen. De magistraat klaagde steen en been over de brutaliteit van de soldaten.

Er moest verandering komen "sonst – zo schreef hij - ist es uns pur unmöglich es angel' aus zu halten, sondern werden wir gezwungen urn Uns mit der Flucht zu salviren".

Er kwam verandering. Op de eerste Juni men de troepen van het regiment de Bretagne ijlings de vlucht en lieten te Gennep achter: 199 zakken meel, 361 broden, 1 ledige zakken, een schip met 1200 zakken meel, vier grote hopen stro en anderhalve scheepslading hooi. Dat alles werd, op 9 Juni, door de Kriegs- und Domainen Kammerl' te Kleef opgeëist. Men berekende, dat voor het vervoer van deze goederen 1600 karren nodig zouden zijn.

Nauwelijks waren de Fransen vertrokken, of een twintigtal pruisische dragonders en huzaren nam Gennep in bezit.

Daar de Franse legerbenden echter ieder ogenblik konden terugkomen, was het van belang steeds te weten, waar zij zich ophielden en wat zij uitrichtten. Dienaangaande hielden de steden en voornaamste dorpen elkander op de hoogte, door middel van boodschappers. Omstreeks half Juli hadden de Fransen een schermutseling gehad met de Gelderse soldaten te Straelen. De laatstgenoemden hadden de aftocht moeten blazen en telden verscheidene gewonden. De tijding van dit wapenfeit werd herwaarts gebracht door de negentienjarige Comelia Bemst, dienstmeid van mevrouw de Laure te Straelen. De boodschapster was vergezeld van zes boerenschutters. Het gezantschap kwam bij het vallen van de avond te Gennep aan. De ambtsbode Verhulsdonk die - ouder gewoonte - dronken was, hield de vreemdelingen aan en wilde ze met geweld in hechtenis nemen. De burgers echter kwamen tussen beide. Het gezantschap werd met passende achting door de magistraat ontvangen. Op 18 October 1758 kwam bericht, dat de burgers zich weer op een winterinkwartiering moesten voorbereiden. De 22ste November trokken 521 voetgangers van het regiment de Picardie de stad binnen. Hoelang zij hier vertoefden blijkt niet.

Op de zesde Mei 1759 verschenen hier twee compagniën van 't regiment Joigny. Ofschoon slechts 90 man sterk, verwekte deze soldaten de burgers veel last. Een hunne verloorloofde zich, in Juli, het huis te betrekken van de schepen Helmcke, en er de beste woonvertrekken van in gebruik te nemen. Zijne kinderen - zo klaagde de schepen - moesten de nacht op stro doorbrengen.

Ook gedurende de eerst volgende jaren, werd onze stad door de franse leger afdelingen sterk bezocht. Noemen wij slechts de troepen van het regiment de Touraine, aangevoerd door de hoofdman d'Harmville; troepen van het regiment de Nancy onder kapitein Vautrin; troepen van het regiment de Talarve; ruiters met hun paarden van het regiment d'Enghien, onder aanvoering van de chevalier de la Hay, de chevalier de Mont en luitenant Piot, enz.

De vrede, op 15 Februari te Hubertsburg gesloten, had een einde gemaakt aan de zevenjarige oorlog. De tijding daarvan verspreidde zich alras en wekte alom rechtmatige vreugde.

Op 10, 11 en 12 Maart daaropvolgend, namen de overste Bauer en de directeur der "Kriegs und Domainenkammer" Meyer krachtens koninklijke opdracht, de heerlijkheden Kleef, Moers en Gelder weer in bezit. Op de 13de Maart, 'n Zondag, moest overal een vredes- en dankfeest gevierd worden. Te Kleef richtte men, 's avonds, een heerlijk vismaal aan, waarop' tussen de 60 à 70 gasten genodigd waren. De magistraat van Gennep was belast geworden met de ,levering van 200 stuks kreeften; nog andere vis soorten werden van hieruit naar Kleef gezonden.

Ook Gennep liet zich op dien dag niet onbetuigd, Zestien erebogen met passende zinnebeelden versierden de straten. In de voormiddag hielden de geestelijken in de kerken een stichtende redevoermg, waarvoor hun de tekst was opgegeven; vervolgens lazen zij de inhoud der vredesafkondiging van de kansel plechtig voor, en hieven ten slotte het danklied: "Te Deum" aan. Zo althans luidde het koninklijk voorschrift. Des middags en des avonds werden alle klokken telken male een heel uur geluid. Nauwelijks was de duisternis ingetreden, of alle woningen schitterden met een oogverblindend licht. De burgers hadden gewedijverd, wie de sierlijkste verlichting kon leveren. 's Maandags trokken de beide burger- en jonggezellenverenigingen mit oben und unter gewehr, fliegende Fahnen und klingende Spiel" naar 'n daar toe geëigende plaats buiten de stad, en vermaakten zich kostelijk met het ontsteken van vreugdevuren en het doen losbranden van kanonnen en geweren. Toen zij later in de stad terug waren, weerklonk en de herbergen voortdurend: met "vivat"geroep en jubelgezang. Een verslag van de feestelijkheid werd naar Kleef opgezonden en tegelijk met de verslagen uit andere plaatsen in druk uitgegeven.

De zevenjarige oorlog was ten einde; 't leed door de burgers al die tijd verduurd was voorbij gegaan, maar de schulden? Waren die ook vereffend.?

Luidens de rekeningen betaalde de stad, van half April 1757 tot einde Januari 1758, aan de troepen, zo in natura als in geld, de som van 5779 rijsthaler 13 stuiver 2 oort; op het einde van Januari 1759, de som van 4295 rijksdaalders 29 stuiver 4 oort en zo vervolgens. Men berekende, dat van het voorjaar 1757 tot Maart 1763, één man met paard 1752 dagen in dienst van het leger was geweest. De schade aan de woningen toegebracht werd op 555 rijsthaler begroot en de herstellingen aan de protestantse kerk zouden, volgens opgave van de predikant Hermsen, een som eisen van 213 rijsthaler 7 stuiver en 4 oort. De schade en uitgaven werden evenwel voor en na door de Staat, doch niet zonder veel geschrijf, allerlei opmerkingen en vitterij, vereffend.

De omwenteling op het einde der 18e eeuw

De leerstellingen der franse filosofen van die tijd hadden, ook buiten de grenzen van dat rijk, aanhangers gevonden. De begrippen omtrent maatschappelijke verhoudingen en rechten van onderdanen tot haar overheden waren bij het volk niet meer dezelfde van voorheen.

Ontevredenheid over het bestaande, zucht naar andere toestanden smeulden in de boezem van zeer velen, en wachtten slechts gelegenheid af om zich te doen gelden.

In 1780 en volgende jaren, geraakten de Noord-Nederlanden: in gisting. Hun stadhouder, prins Willem V, had het hard te verantwoorden tegen over de Staten-Generaal en het volk. De burgers der grote steden hadden zich tot keurenbinden verenigd, ten einde hun gewaande rechten, desnoods met wapengeweld, te handhaven. Zij droegen de naam van patriotten. De Staten-Generaal waren zo onhandelbaar geworden, dat de stadhouder besloot Den Haag te verlaten en: de 15de September 1785, de wijk nam eerst naar Breda en later naar Nijmegen. Toen zijn gemalin, Caroline - een zuster van de koning van Pruisen - de 28ste Juni 1787, op de Nederlandse grens, nabij Schoonhoven, door de patriotten werd aangehouden, kregen de toestanden een keer.

De koning van Pruisen, gebelgd over de belediging door "de Hollandse boeren" z'n zuster aangedaan, eiste voldoening. Daar' de patriotten niet genegen schenen hem voldoening te schenken, -beval hij onmiddellijk een leger samen te trekken op de grenzen van Gelderland. De 8ste Juli reeds ontving de magistraat van Gennep 'n ambtelijk schrijven, waarin opgave gevraagd werd, van het getal stallen tot plaatsing der legerpaarden, alsmede van de hoeveelheid hooi, stro, haver, rogge en gerst in de stad aanwezig. Verder werd bevolen dat de heirweg in orde gebracht werd en de aanbesteding van de vervoermiddelen: - duizend één en zeventig rations per dag - onverwijld zou geschieden.

Op 27 Juli werd opgave gevraagd van 't getal stookplaatsen binnen de stad. Gennep kon zich gereedhouden op de inkwartiering van een bataillon en twee compagniën soldaten.

Op 11 Augustus kwam bevel, dat al het koren, zodra het in de schuur verzameld was, onmiddellijk moest uitgedorst worden, ten einde leverbaar te zijn bij de eerste opeising. Tevens moest aangegeven worden, hoedanig de veestapel was en hoeveel bewerkte wol men had.

Weldra lagen twintig duizend soldaten te Kleef en in de omstreken. Aan het hoofd van deze troepen, trok de hertog van Brunswijk, de 13de September, Nijmegen binnen. De moed der patriotten was gebroken en zeven dagen later keerde prins Willem V naar Den Haag terug. In 1788 geraakten de zuidelijke Nederlanden in opstand tegen Joseph II, wegens diens onwillekeurige hervormingen op kerkelijk gebied.

In Juni 1789 brak de franse omwenteling uit. De wettige regering werd omver geworpen en de koning, Lodewijk XVI, op 't schavot onthoofd (21 Januari 1793). De mannen, die zich van het bewind hadden meester gemaakt, zonden hun krijgsbenden, door dezelfde revolutionaire geest doortrokken, de grenzen over, ter overweldiging der naburige landen. Dat konden de Mogendheden niet dulden.

Ook zij togen ten strijde en verbonden zich onderling, om de jonge republiek, die elke monarchistische Staat vijandig was, door wapengeweld tot reden te brengen. Wederkerig wantrouwen en afgunst verlamden echter hunne strijdkrachten en de republikeinen breidden hun veroveringen steeds verder uit. .

In 1792 verscheen de franse generaal La Marlière met zijn troepen te Gelder en liet zich voor deze kennismaking flink betalen. Deze visite française kostte, aan Afferden alleen, de bagatel van 6000 Kleefse gulden. 18 December bracht een compagnie franse jagers, honderd man sterk, uit Goch een bezoek aan Gennepe. Of dit kosteloos geschiedde wordt niet gezegd.

Na de veldslag van Jemappe (6 November 1793), waardoor de fransen meester waren geworden van België, konden onze streken zich ook op de komst van deze republikeinen verwachten. Wel hadden de Engels-Hannoverse troepen gepoogd het onophoudelijk vooruit dringen der franse legers te stuiten, doch te vergeefs; zij zelf werden terug gedreven zo ver, dat zij, in September 1794, ten getale van ongeveer 14 duizend man, in het Gennepeveld stonden, waar zij zich aan velerlei strooptochten overgaven.

Op 7 October verzocht de magistraat van Gennepe aan de regering te Kleef om bijstand. Hij kon onmogelijk de hoeveelheid haver en hooi verschaffen, welke vereist werd- voor de troepen, die of de stad doortrokken of er hun nachtverblijf hielden, of aan de Maas allerlei 'benodigdheden kwamen halen. Gisteren, zo schreef de magistraat, hebben wij 162 en vandaag nog 154 rations moeten uitgeven.

Reeds in de zomer van 1794 sloeg de generaal Moreau, aanvoerder der avantgarde van het franse noorderleger, zijn hoofdkwartier te Gelder op en voor het einde van de herfst, was geheel het land van Kleef in de macht der Fransen. In October trok generaal Ney, later maarschalk en vorst van Moskowa, aan het hoofd van 300 rijdende jagers, over Goch naar Kleef, en rukte de 19de van die maand de stad binnen. Hij bleef er slechts één nacht met zijn volk, doch weldra volgden hem andere troepen, die onder aanvoering van de generaals Van Damme, Lefèvre, Marlot, Montaigne, enz., hun tocht naar Holland voortzetten.

Hadden velen in den lande de komst van de Fransen met welgevallen tegemoet gezien; hun voldoening duurde niet lang. Wel beweerden de republikeinen, dat zij niet als vijanden, maar als vrienden gekomen waren, om ook de bewoners onzer streken de zegeningen der "vrijheid, -broederschap en gelijkheid" te brengen, maar die vrienden zagen er erg gehavend uit; de klederen hingen hun bij flarden om het lijf en hun schoeisel was allerellendigst; daarbij waren zij zeer dwingerig en inhalig en de zegeningen, die zij mede brachten, -bleken hoofdzakelijk te bestaan in uiterst drukkende belastingen.

Met de franse troepen was ook de krijgscommissaris Renout te Kleef aangekomen. De leden der hogere pruisische regering hadden de wijk naar elders genomen. De magistraat der stad -bleek de commissaris niet doortastend genoeg, weshalve hij de leden daarvan in hun woningen deed op. lichten en onder voorwendsel, dat zij te pruisisch gezind waren, op 'n wagen naar Wachtendonk voeren. In hun plaats stelde hij een municipaliteitsraad in, bestaande uit 13 leden, die het bestuur van stad en land in handen nam. Half November werd, onder veel lawaai, de vrijheidsboom in de stad geplant. De kerken en scholen werden tot magazijnen ingericht en de schilden en wapenborden, die aan het koningschap herinnerden, afgerukt en verbrand. Gelijk te Kleef, zo ging het overal, waar de Fransen verschenen. De openbare godsdienst oefeningen werden afgeschaft, de processieën en kerkelijke begrafenissen verboden, de beelden en kruisen omvergehaald. De kwellingen de godsdienst aangedaan, waren echter op pruisisch gebied niet zo hevig als elders, dank zij 't vredestractaat van Basel, waarover aanstonds.

Acht dagen na de komst van de Fransen te Kleef (25 October) kwam te Gennepe 't bevel van 'n zekere Detouils, dat de stad dadelijk 2000 broden, ieder van drie pond tot onderhoud der troepen te Wijchen moest bezorgen.

Op 7 November tekende de controleur Le Brun aan: dat Gennep aan de doortrekkende troepen aanhoudend hooi, stro en haver had moeten leveren: dat de buurten Mook, Middelaar en Ottersum "schon ausfuragirt" waren, weshalve het noodzakelijk was, dat van elders bijstand verschaft werd.

Op 15 November had, volgens ambtelijke opgave, Gennep reeds aan de Fransen geleverd: 112.000 p. hooi, 151.000 p. stro, 70 malder haver en vijf dagen later: 9979 rations brood.

De 29ste November kwam hier de tijding, dat alle geweren, pieken, degens en sabels moeten worden ingeleverd en naar Kleef opgezonden worden. De ingezetenen van Heijen, Ottersum en Nergena moesten hun wapenen in het raadhuis van Gennep brengen.

Nauwelijks hadden de Fransen onze gewesten veroverd of zij zorgden ook voor 'n ordelijke indeling daarvan. Met die taak waren belast zogenaamde représentants du peuple of volksvertegenwoordigers, die mede in opdracht hadden het oog te houden op hetgeen het leger uitrichtte. Zij stonden als vurige republikeinen bekend, hadden een schier onbepaalde macht en waren zeer gevreesd.

Drie dier volksvertegenwoordigers: N. Hausmann, Frécine en .Joubert, vaardigden de 24 Brumaire an m (14 November 1794:) het volgende arrêté uit: „Il y aura une administration centrale à Aix-la-chapelle pour le pays entre la Meuse et le Rhin. Sous cette administration il en sera formée (sic) sept autres".

Een van deze zeven arrondissements administratiën (afroondingsbestuur of Bezirksverwaltung) werd te Gelder gevestigd en strekte haar gebied uit over "la Gueldre prussienne et autrichienne, les comtes de Mörs et de Clève". 't Arrondissement Gelder omvatte de kantons: Gelder, Roermond Mör!j, Kleef, Goch, Calcal', Gennep, Cranenburg, Griethausen, Griet en Wessel. Bij de aanvang van het jaar 1795, verscheen van de "administration d'arrondissement" te Gelder een bevel: dat de zo even genoemde kantons aan het franse leger moesten leveren: 25156 paar schoenen; dat met de verschaffing daarvan belast waren: de adel, de geestelijkheid en de welhebbende ingezetenen; dat de schoenen te Gelder moesten geleverd worden en voor elk paar de som van 10 livres en 10 sols zou worden vergoed. 't kanton Kleef kreeg de levering van 5600 paar schoenen voor zijn rekening. Gennep werd aangeslagen voor 1200 paar. Een schrijven uit Gelder van de 28ste Januari, wees nader de personen te Gennep aan, die het schoeisel moesten verschaffen. Moest leveren: Jan van Bergen 50 paar, Jan Derks 95 paar, Cobes van Bergen 120 paar, Dirk Janssen 59 paar, Jan Mooren 50 paar, Dirk van Dick 120 paar, Thon van Dick 100 paar, Fredr. Scholten 95 paar, Fred. Hasselmans 40 pilar, Gradus Heesen 50 paar, Fred. van Bergen 85 paar, Manes Schol ten 10 paar, Willem Emming 35 paar, Willem Ysermans 50 paar, Daniël Woldenberg 30 paar, hemd. van Dick 100 paar, Thon Seegers 40 paar, Evert Reiniers 20 paar, Dirk van Duiren 15 paar en Rosenboom 15 paar. Al die schoenen moesten na acht dagen gereed zijn.

De magistraat van Gennep schreef op 6 Februari naar Gelder: dat de stad onmogelijk zoveel schoenen leveren kon, om reden, dat er in de ganse omtrek geen leder genoeg te krijgen was. Van die schoenenlevering schijnt dan ook, althans wat Gennep betreft, zo heel veel niet te zijn gekomen.

Op 14 Maart leverde onze stad aan het franse leger 11 koeien en 4 schapen. De gevraagde hooi, stro en haver kon niet volgen, omdat de ingezetenen en de troepen, die hier in garnizoen lagen, nauwelijks nog voor vier dagen voorraad hadden.

Op 20 Maart werd Gennep aangeslagen in een contributie van 2053 livres 13 sol en van 116 paar schoenen. De magistraat meldde, dat de schoenmakers in "armselige Umstände" verkeerden.

Toen de koning van Pruisen bemerkte, dat de oorlogskansen der Fransen gunstiger stonden, dan die der verbondene Mogendheden, waartoe ook hij behoorde, Het hij zijn bondgenoten aan hun lot over, lmoopte onderhandelingen aan met de franse republiek en sloot met haar, de 15e April 1795, het vredesverdrag van Base!.

Had de bevolking onzer gewesten de hoop gevoed, eerlang van de franse overheersing bevrijd te zullen worden, thans moest zij die hoop laten varen. Een artikel immers van genoemd vredesverdrag luidde als volgt: "Les troupes de la république française continueront d'occuper les pays de Mörs, Clève et Gueldre, situées sur la rive gauche du Rhin. Tout arrangement définitif à l'égard de ces provinces sera renvoyé jusqu'à la pacification générale entre la France et l'Empire germanique". En dat de koning er niet tegen opzag zijn gebied aan de linker Rijnsoever, mits vergoeding, geheel aan de Fransen af te staan, bleek overduidelijk uit een der geheime artikelen aan dit verdrag toegevoegd.

Ofschoon de Baseler vrede alles behalve tot eer strekt aan de pruisische vorst, bracht hij toch voor onze gewesten dit niet te versmaden voordeel mede: dat de bewoners wel geplaagd, maar niet zo baldadig behandeld werden als elders; dat de goederen der kloosters, kerken en godsdienstige stichtingen wel aangeslagen, maar nog niet ontvreemd werden, en dat de geestelijken niet werden geplaatst voor de keuze tussen de eed van haat aan 't koningschap en de ballingschap.

De Fransen alzo hielden onze landstreek bezet. Het arrondissement Gelder bleef bestaan en in Gelder zelf zetelde de citoyen Hopman als gevolmachtigde der republiek. Hem volgde niet lang daarna Seida op.

Bij de wet van 9 Vendémiaire an IV (1 October 1795) werden het land van Luik, Oostenrijks Gelderland, de andere op de linker Rijnsoever gelegen Oostenrijkse bezittingen en de voormalige Generaliteitslanden bij de franse republiek ingelijfd. Daardoor werd een groot gedeelte van Limburg aan de centrale administratie der landen tussen Maas en Rijn onttrokken.

Op het einde van dit jaar, werd op last van het frans bewind een opgave gevraagd van alle kosten en uitgaven, die ten behoeve van het franse leger gedaan waren. Uit de tabel door onze magistraat opgemaakt blijkt, dat van October 1794 tot 20 November 1795 de troepen aan Gennep gekost hadden: de som van 13660 rijksthaler, daarin begrepen 684 rijksthaler voor contributie. De Fransen betaalden metassignaten, die aanvankelijk een twijfelachtige en later volstrekt geen waarde hadden.

Op 17 Mei 1796 maakte het frans bewind een andere indeling van de veroverde landen: Een "division d'entre Rhin et Moselle" met de hoofdsteden Trier en Coblents, en een "division d'entre Rhin et Meuse" met de hoofdstad Aken. Aan het hoofd van elke dier afdelingen kwam een "directeur-général" ook commissaire du gouvernement te staan. Mede werd bepaald: dat alle administratie, van welke aard ook, waren opgeheven en diensvolgens alle documenten, boeken, papieren, enz., aan de directeurgeneraal moest ingeleverd worden.

Door die regeling werden de rechten van de pruisische landvorst nog meer beperkt.

Burger Poissant werd aangesteld als directeur-generaal in de landen. tussen Rijn en Maas, doch in hetzelfde jaar nog opgevolgd door burger Pruneau. 't Duurde niet lang, of deze nam al de goederen, die aan het stadsdomein behoorden, alsmede alle eigendommen en gerechtigheden van vorsten, heerlijkheden, bisdommen., pastoriën, abdijen, stichtingen en verenigingen onder zijn beheer. De renten en pachtpenningen van die goederen, als ook de tienden moesten voortaan uitsluitend aan de ontvanger der republiek betaald worden. De gemeentebesturen moesten, binnen tien dagen na afkondiging van zijn besluit, een lijst van de tienden aan de ontvanger inleveren; de pachters van geestelijke goederen moesten, binnen acht dagen, hun pachtcedule vertonen en een wettig afschrift overgeven; de beheerders der geestelijke- en kloostergoederen moesten nauwkeurig opgeven, waar die goederen gelegen waren; de abten en abdisen, de monniken en nonnen, de pastoors en allen, die prebenden bezaten, moesten een nauwkeurig verslag inzenden van al hun onroerende goederen, met opgave van de aard van de bezittingen, hun ligging, de namen van de pachters en de pachtprijs, enz., enz.

Een boete van duizend livres en nog andere straffen waren bepaald voor hen, die in verzuim bleven. Van deze verordening echter werd in de eerstvolgende jaren weinig ten uitvoer gebracht. .

Intussen ging de nieuwe beheervoerder ijverig voort om de troepen, die in 't land verbleven tevreden te stellen, ten koste van de bewoners.

Voor het jaar IV der republiek (21 September 1796-21 September 1797) verordende het bewind te Parijs een gedwongen lening van drie miljoen livres, te plaatsen in de landen tussen Rijn en Maas. Daarvan zouden twee derden voor rekening van het grondbezit en één derde ten laste der nijverheid komen. Die lening kwam echter niet tot stand. Generaal Hoche had de krijgs- en domeinenraad Sack met de geheim-secretaris Bohme. in zijn hoofdkwartier te Keulen ontvangen, en op 12 Maart een verdrag gesloten, krachtens 't welk het frans beheer op de linker Rijnsoever voorlopig zou opgeheven worden; mede werd in het verschieft gesteld, dat de geestelijke goederen en ook de domeinen van de pruisische koning zouden terug gegeven worden.

Dat de Fransen thans zo welwillend jegens de Pruisen waren, had zijn reden. Zij werden bedreigd door Oostenrijk en Italië; hun belang vorderde, dat zij met Pruisen op goede voet stonden.

De pruisische "Landes Kollegiën" keerden alzo naar Kleef terug. De krijgs- en domeinen Kammer bleef nog te Wezel, doch zond een deputatie van drie raadsleden uit hun midden. Deze raadsleden, von Bernuth, von Rappard en Sack, begonnen, omstreeks het einde van April 1797, met de rekeningen in te vorderen van de uitgaven, welke sedert de Baseier vrede (5 April 1795) wegens de franse troepen gedaan waren.

De rekening van Gennep luidt als volgt: Geleverd: 1e. Aan een convooi vee: 435 rations hooi van 10 pond ieder. 2e. Naar Straelen 56 bundels stro van 10 pond en 60 bundels hooi van 15 pond. 3e. Naar Wachtendonk 60 bundels stro van 10 pond ieder. 4e. Aan requisitie 407 quintalen 76 pond hooi en 207 quintalen 90 pond stro. Daarvoor waren 600 livres afslag in de contributie gebracht. Ondergetekend de kreitsontvanger Feldman de 8ste Mei 1797.

Een rekening van de 9de Mei voegt daarbij: Geleverd: 1e. Naar Urdingen 26 quintalen hooi en 26 quintalen stro, ter waarde van 180 livres.

Op 2 October gaf onze stad nachtverblijf aan een compagnie rijdende artillerie van het franse noordelijk leger, dat uit Holland terugkeerde.

Toen bezat Gennep 183 huizen, waarvan er 39 tot verblijf van twee soldaten en 48 van één soldaat geschikt waren. Ook konden er 50 paarden worden geborgen.

Op 4 November 1797 benoemde het frans bewind de Elzasser Rijler tot directeur generaal of commissaire du gouvernement over de landen tussen Rijn en Maas en tussen Rijn en Mosel. Deze verdeelde, op 23 Januari 1798, die landen in vier departementen: Saar, hoofdstad Trier, Donnerberg, hoofdstad Ments, Rijn en Mosel, met hoofdstad Coblents en Roer, met hoofdstad Aken. Elk departement zou verschillende kantons bevatten.

Vervolgens bepaalde hij de 1 Vendémiaire, an VII (22 September 1798), als de dag, waarop het boekhouden van de burgerlijke stand in de gemeenten een aanvang moet nemen. Uit dien hoofde waren de pastoors uitgenodigd, de doop-, trouwen sterfregisters hunner kerk, voor dat tijdstip aan de "president municipal" van het kanton over te geven. Deze registers zouden, door de "agent national" getekend, en voortaan door een beambte van het gemeentebestuur geregeld bijgehouden worden.

Te Gennep beginnen de registers van de burgerlijke stand: die van de geboortén de 7 Vendémiaire (28 September 1798), die van de huwelijken de 1 Pluiose (20 Januari 1799) en die van overlijden de 23 Brumaire (13 November 1798) de l'an VII. Zij zijn ondertekend: D. Berns, agent municipal.

Het Roerdepartement, dat de 24 Floréal an VIII (14 Mei 1800) in vier arrondissementen: van Aken, Keulen, Crefelt en Kleef, was ingedeeld, werd bestuurd door een administratie bestaande uit vijf leden. Naast hen stond de "préfet du département". Deze inrichting herinnert aan onze provinciale Staten en de commissaris van de koning.

In het arrondissement Kleef had 'n "sous préfet" te gebieden. De meest bekenden zijn: Von Dorsch, De Keverberg, d'Andlau. Dit omvatte elf kantons. Tot het kanton Cranenburg behoorden: Gennep, Ottersum, Mook en Middelaar.

Nog altijd deed Pruissen zijn rechten gelden op zijn voormalige bezittingen tussen de Maas en Rijn. Daarover was reeds onderhandeld door de keizer van Oostenrijk met de franse republiek in het vredesverdrag van Campo Formio (17 October 1797) en bij het geheim tractaat van Rastadt (1 December 1797; doch eerst met de vrede van Luneville, 20 Pluviose an IX (9 Februari 1801) verloor het alle aanspraak op onze gewesten. Artikel VI immers van genoemd vredesverdrag luidde: "Sa Majesté l'empereur et roi, tant en son nom, qu'en celui de l'empire germanique, consent à ce que la république française possède désormais en toute souveraineté et propriété les pays et donmines situés à la rive gauche du Rhin, de manière que... le thalweg du Rhin soit désormais la limite entre la république française et l'empire germanique, savoir: depuis l'endroit où le Rhin quitte le territoire helvétique, jusqu'à celui, où il entre dans le territoire batave".

Een maand later, op 9 Maart lijfde de republiek onze gewesten bij Frankrijk in, en een jaar daarna, op 20 September 1802, begon de Franse constitutie ook hier te verplechten.

Reeds op 16 Juli 1801 had Z. H. de Paus Pius VII met de eerste consul, Napoleon Bonaparte, een concordaat gesloten, waardoor de verhoudingen van de katholieke kerk tegenover de franse republiek geregeld waren geworden. De vrije openbare uitoefening van de katholieke godsdienst was voortaan verzekerd. De blijde tijding daarvan werd, op Zondag 30 Mei 1802, in onze parochies afgekondigd en met gejuich vernomen.

Noodlottig daarentegen was het decreet van de 9de Juni 1802, waardoor alle kloosters, vicariën, kapelaniën en kerkelijke beneficiën opgeheven en de goederen daarvan tot nationale eigendom verklaard werden. Dit ten gevolge verloor de kerk van Gennep al haar vaste goederen, de vicarie van Sint Martinus hield op wettig te bestaan en haar bezittingen vervielen aan de Staat.

Op 21 September 1802 werden de boeken, de inkomsten en bezittingen der vicarie van St. Martinus bevattende, aan de commissaris overgegeven.

De daarop volgende beschikkingen echter brachten verzachting aan. Een decreet van de 26ste Juli 1803 beval: dat de goederen van de kerkfabrieken, die nog niet vervreemd waren, even als de renten, welke dezelve genoten, en die nog niet waren overgedragen, aan hun bestemming moesten terug gegeven worden. 'n Spoedig volgend decreet van de 20ste December 1803 verklaarde: dat de goederen, renten en fondatiën, belast met jaarlijkse missen en kerkelijke diensten, deel makend van de inkomsten van de kerken, begrepen waren in de beschikkingen van het decreet van de Thermidor, an XI. Eindelijk bij. decreet van 17 Juli 1805 werd bepaald: dat de niet vervreemde goederen en niet overgedragen renten, voortkomende uit broederschappen voorgaandelijk ingericht in de parochiekerken, aan de kerkfabriek zullen behoren.

In gevolge van die beschikkingen vroeg de kerkeraad, op 24 Juni 1805, de goederen en renten der vicarie van St. Martinus terug; doch tevergeefs. Ongeveer een jaar later zond genoemde raad een lijst op van al de in beslag genomen goederen en renten van de vicarie, met verzoek van teruggave. Daarop volgde op 18 December 1806 een besluit van de prefect van het Roerdepartement.

Ook van dit besluit bleef de uitvoering achterwege. Op 1 Juli 1811 verscheen een besluit van de minister van financiën, ondertekend Le Duc de Gaëte, waarin. het decreet van de prefect bekrachtigd en de uitvoering daarvan bevolen werd.

Nu kwamen de vicarie-goederen in het bezit van de kerk, doch niet allen. Van 'n weide te Oeffelt gelegen en twee gronden, ten aldaar werd teruggave geweigerd, op grond, dat de gemeente Oeffelt sedert het begin van de eeuw tot Nederland behoorde, en daarom de goederen aldaar gelegen als vervreemd moesten beschouwd worden, tijdens de uitvaardiging van het besluit van de 18de December 1806. Eindelijk verscheen op 16 Maart 1816, een beschikking van de gouverneur-generaal, krachtens - welke genoemde weide en renten aan de kerk van Gennep moesten terug keren, omdat beide gemeenten thans tot hetzelfde rijksgebied behoorden. Deze beschikking werd, onder dagtekening van de 18de December 1816, door de administratie van de domeinen erkend.

Bij keizerlijk decreet van de 7de Maart 1806, waren de pastoors en desservanten in het bisdom Aken gehandhaafd geworden in het gebruik van de niet vervreemde: en aan hun pastorie voorheen toebehoord hebbende goederen; zij zouden ze, op dezelfde wijze als vroeger, blijven genieten, doch onder voorwaarde: dat de opbrengst van die goederen zou gekort worden op de toelage hen vanwege het Rijk verstrekt.

Ofschoon dit besluit gunstig was voor verscheidene pastoors in de omtrek, had 't Voor die van Gennep geen waarde, daar deze geen vaste goederen bezeten had, en de tienden, waarin hij grotendeels zijn bestaan gevonden had, onherroepelijk bleven afgeschaft.

Een zelfde strekking als het even genoemd decreet, had ook het Koninklijk Besluit van de 5de Februari 1816, bepalende dat de R. K. pastoors, die in het genot mochten zijn van goederen, welke tot de rijksdomeinen behoren, voorlopig en tot nadere regeling, in dat genot zouden blijven.

Deze toestand werd eindelijk bestendigd, bij besluit van de minister van financiën, op 20 September 1848.

Na de vrede van Luneville, zorgden de Fransen voor de invoering van een geregeld bestuur in de gemeenten. Vroeger hadden zij te Gennep reeds enkele beambten aangesteld, zoals de maire Feldman in 1794, de malre Godfried Bindeman in 1796, de "agent municipal" Diderik Berns 1798, doch van een volledig gemeentebestuur komt eerst melding in het begin van 1804. De leden daarvan waren: Godfried Bindeman, malre; van Wijlick en Schuurkens, adjudanten; P. Verheggen, Daniël Wollenberg, W. Kersten, van Bergen, L. Hendericks en Fredericks als raadsleden.

Of de loting van de krijgsmacht, in onze gewesten, voor het begin van 1806 in werking is getreden, blijkt niet. De jongelingen, die toen in dienst van het franse leger vertrokken, konden hun ouders en vrienden wel voor eeuwig vaarwel zeggen; de meesten zagen hun geboortegrond nooit meer terug. Was 't wonder, dat enige zich verscholen hielden en dat anderen, reeds ingelijfd, zodra zij de kans klaar zagen, aan de haal gingen? En toch zulke vlucht was levensgevaarlijk. Een beambte, die een déserteur bij de overheid aanbracht, kreeg 60 francs beloning, en de gevangene werd dood geschoten. De eigendommen van de zich schuil houdende werden in het openbaar verkocht. Bestond er vermoeden, dat de ouders wisten, waar hun zoon zich ophield en deden zij niet moeite genoeg om hem naar het leger te brengen, dan werd de vader in hechtenis genomen. Bleek het, dat de ouders geen schuld hadden aan de afwezigheid van hun zoon, dan kregen zij vier of minder soldaten in huis, die zij de kost en daarenboven ieder 2.50 francs per dag moesten geven, tot dat de jongeling terecht was. Konden de ouders die kosten niet dragen, dan vielen die boeten ten laste van de gemeente.

Van de lotgevallen onzer Genneper jongens is weinig meer bekend. Theodorus v. Bergen vond, in 1807, de dood in de golven; Antoon Thoonen werd, in 1808, bij de kurassiers te Wesel ingelijfd. In Maart 1809, werden als "réfractaires" opgegeven: Antoon Emming, Hendrik Koppers, Mathias Klaessen, Stephan Mooren, Leonard Olders en Jan Hendrik Westhoff. Deze laatste was, met Willem Ebben, in het begin van het jaar, bij het leger zoek geraakt. Beide ouders moesten de inwoning van enige soldaten in hun huis voor lief nemen.

De maire Friderichs dacht er zelfs aan, om de vader van Westhoff in hechtenis te nemen en schreef daarover aan de maire van Cranenburg. In het begin van 1810, kreeg Gerard Noy een kogel in het rechterbeen en een schot door de rechter hand, waardoor hij twee vingers verloor. Gerard mocht naar Gennep terugkeren. en kreeg, ter gelegenheid van Napoleons huwelijk, een tegemoetkoming van 600 francs. In Juli van laatstgenoemd jaar stonden op de lijst van de "réfractaires" vermeld: Piet Metselaers, Willem Frederik Rass, Hubert Westhoff, Willem Kortnayen Willem Pompen. Jan Adolf Westhoff werd, op 17 Augustus 1812, te Vlissingen gevangen genomen; of hij nog in leven was wist men niet; de maire schreef, op 17 September 1812, om inlichtingen aan de commandant van de stad Rijssel. Moeite te vergeefs.

Op 5 Juli 1813, kwam hier de tijding: "que dans la nuit du 21 en 22 Juin, une quantité prodigieuse de soldats ont abandonné leurs drapeaux à Wesel, avec armes et bagage". De maire van Gennep werd belast, al de soldaten, die geen wettige bewijzen van verlof konden vertonen, in hechtenis te nemen.

Na de vermaarde veldslag van Leipzig (18 October 1813) waarin Napoleons rijksmacht onherstelbaar geknakt was geworden, begrepen de Fransen, ook hier te lande, dat de tijd van hun vertrek nabij was. Hadden zij zich voor 17 jaren, gehaast hier te komen, meer haast maakten zij nu, om naar Frankrijk terug te keren en nog 'had het jaar zijn einde niet bereikt, toen de overweldigers geheel deze streken geruimd hadden.

Na de Franse overheersing

De mogendheden, op 21 October 1813, te Leipzig verenigd, belastten de baron von Stein met het voorlopig bestuur van de door de vijand ontruimde gewesten. Op 12 Januari 1814 sloten zij te Basel een verdrag en verdeelden de vrij geworden landen in departementen. Het departement van de Nederrijn omvatte de voormalige departementen van de Roer, de Ourthe en de Nedermaas, dus ook geheel het tegenwoordige Limburg. Die beschikking werd op 14 Februari te Dusseldorf afgekondigd. Aan het hoofd van dat departement stond de geheimraad Sack, die de titel voerde van gouverneur-generaal en te Aken zetelde; hij werd in zijn bestuur ter zijde gestaan door twee commissarissen, van welke de éne te Maastricht en de andere te Luik verblijf Melden. Nu moesten de Franse beambten geleidelijk hun plaats ruimen voor inlanders.

In November 1815 was onze gemeenteraad aldus samengesteld: burgemeester F. A.:

Hermesen; leden: Diderik Berns; Willem Kersten, F. Scholten, D. Janssen, D. Wollenberg, Reh: IJzer Geene en J. Verheggen.

Bij de vrede van Parijs (30 Mei 1814) vonden de verenigde mogendheden goed, dat Holland, onder het huis van Oranje, een vergroting van grondgebied zou verwerven tot aan de grenzen van Frankrijk en tot aan de Maas. Wat de rechter Maas-oever betreft, deze zou, met in acht neming van de eisen der militaire verdediging, tussen Holland en Pruisen verdeeld worden. In afwachting echter van een voldoende regeling, die later moest geschieden, zouden voorlopig Hollandse en Engelse troepen de linker Maas-oever, en Pruisische legerafdelingen de landen tussen Rijn, Maas en Moesel bezet houden. In de laatste helft van genoemd jaar, lag een afdeling van 'het vermaarde Litzows vrijkorps te Gennep en Mook, met opdracht, om de Maas-oever te bewaken.

Waren de Fransen dure vogels geweest voor onze gemeente, de Pruisen, die hun plaats innamen, hadden ook nog al iets nodig. Ten bewijze strekke een onvolledige opgave van hetgeen Gennep, in 1814, aan die troepen geleverd heeft.

In Januari: 6 malder haver, 1200 pond stro, 60 kannen jenever, de kan gerekend aan 19 stuiver. In Februari: 300 kilo tarwe, 200 kilo rogge, 3% malder haver. In Maart: 600 kilo vlees. Nog werd gevraagd: 124 schepel haver, 2000 pond stro en 2000 pond hooi. Het gemeentebestuur antwoordde: dat er geen haver aanwezig was, en vroeg uitstel.

In Juli: 30 malder haver, 4500 pond hooi en 2800 pond stro. Verder leverde onze gemeente, van Juli 1814 tot einde Maart 1815, aan benodigdheden voor de troepen, volgens rekening voor een waarde van 240 francs.

Een afdeling Pruisssidhe huzaren, sterk 60 officieren en 450 manschappen, hield Gennep bezet van de 1ste tot de 15de Februari 1815.

Na het verdrag van Londen (20 Juli 1814) aanvaardde, de late Augustus, de souvereine vorst, Willem van Oranje, voorlopig het bestuur van België. Ook werd de verdeling der landen op de rechter Maasoever tussen Holland en Pruisen tot een bevredigend einde gebracht. De 12de Mei 1815 trad Pruisen in het bezit van de hem toegekende landen tussen Maas en Rijn. De strook voor Nederland bestemd, bleef echter nog voorlopig onder het beheer van de generaal Verstolck van Soelen tot de tweede October, toen deze het gebied aan de gouverneur van Limburg overgaf.

Sedert de 2de October 1815 behoorde Gennep alzo tot het Nederlands hertogdom Limburg en maakte het deel uit van het arrondissement Roermond.

De nauwkeurige afbakening echter de grenzen tussen Nederland en Pruisen op de rechter oever van de Maas, had eerst in 1817 plaats, met dien gevolge, dat de grensscheiding tussen beide Rijken vanaf Sittard tot Mook overal op een uur afstand van de Maas verwijderd bleef. De prins van Oranje, die op 16 Maart 1815 de titel van: koning der Nederlanden had aangenomen, onder de naam van Willem I, vaardigde in Augustus van dat jaar een grondwet uit, die de Belgen volstrekt niet beviel. Dit zette reeds kwaad bloed bij hen; doch toen zich mettertijd nog andere grieven deden gelden, klom hun wrevel zo hoog, dat zij, in September 1830, tot opstand oversloegen. Ook enkele ingezetenen van Gennep, gaven openlijk blijk, van de gevoelens der Belgen te delen, doch de verschijning van een afdeling Nederlandse soldaten alhier, was voldoende om hen tot kalme te brengen.

Een nationaal congres, te Brussel op 12 November 1830 vergaderd, verklaarde België onafhankelijk. En een nieuwe grondwet, op 21 Februari 1831 ingevoerd, werd reeds op 21 Juli plechtig te Brussel bezworen, door de prins Leopold van Saxen Coburg, die de titel aannam van koning der Belgen. Geheel Limburg behoorde voortaan tot het nieuwe koninkrijk België.

Dit bleef zo voortduren, tot op 19 April 1839, toen Holland en België zich aan de beslissing der vijf grote mogendheden, in 24 artikelen uitgedrukt, onderwierpen. Zuid-Limburg bleef bij België; Noord-Limburg keerde tot Nederland terug en is daarmee steeds verenigd gebleven.

VI. KRONIEK

Anno 1371. "Op darthien dagh"...? bevestigden Reynoudt van Brederode en diens gemalin Joanna van Gennep alle rechten en voorrechten, welke de magistraat, de burgers en de poorters van Gennep tot hieraan bezeten hadden. De magistraat zou recht spreken over alle gevallen, die konden voorkomen, behoudens over verkrachting, diefstal, moord, moordbrand, vredebreuk en doodslag; deze zes misdaden bleven ter beoordeling en bestraffing van de heer van Gennep.

Anno 1413. "Des anderen daghs in Octobri" erkenden en bevestigden Jan II van Loon. echtgenoot van Margarita van Gennep alsmede haar broeders Jan, Walraven en Willem, heeren van Brederode en van Gennep, alle e rechten en voorrechten van de magistraat, de burgers en poorters van Gennep. Alleen de zes bovengenoemde misdaden bleven aan de rechtsspraak der heren van Gennep onderworpen.

Anno 1441, ging Gennep met zijn heerlijkheid over in 'het bezit der hertogen van Kleef en bleef met dat hertogdom verenigd tot aan het Wener Congres in 1815.

Anno 1447. Hertog Adolf van Kleef, eigenaar geworden van de heerlijkheid Gennepe, waarborgde bij open brief, van "daags na de Octaaf van H. Sacramentsdag", aan de stad alle privilegiën, die zij van de voormalige heren ontvangen had.

Anno 1522. Open brieven ter bevestiging van de rechten en privilegiën van de stad Gennepe verleenden ook nog Johan, hertog van Kleef, in dagtekening van daags na O. L. Vrouw-Hemelvaart 1522, en Johan Willem, hertog van Kleef, op 4 Juli 1598.

Anno 1554. Op Aswoensdag deed in deze streken zich een aardbeving zeer levendig gevoelen. Zij duurde meer dan een kwartier uurs.

Anno 1563. Op 21 Maart 'hevige aardbeving.

Anno 1575. Wegens de onlusten te Boxmeer, werd het zilver en goud van de kerk aldaar naar Gennepe gebracht. In 1582 volgden ook herwaarts de beste kerkelijke -gewaden en de relliquiën. Zij werden in veiligheid gebracht bij Jonker Bongart. Ook de relikwie van het H. Bloed rustte binnen onze veste. Eerst in 1594 keerden de kerkornamenten uit Gennepe naar Boxmeer terug.

Anno 1589 werden de burgers van O8nnep bedreigd met het verlies van de vrijheid, om op de Niers te schipperen en daarin te vissen.

Diederik van Boetselaar, drossard van O8nnep, diende bezwaren in bij de hertog van Kleef en betoogde: dat wegens het ~toefenen van genoemde bedrijven, het gras op de oevers der rivier vertreden, de omheiningen der weiden verbroken werden en het O8nnepeliluis, dat hij zelf bewoonde, minder veilig was; dat overigens de Gennepenaars geen recht hadden op 't gebruik der Niers, daar zijn voorganger, de heer van Well, dat gebruik slechts oogluikend had toegelaten.

De burgers lieten deze bewering niet zonder tegenspraak. Zij stelden een verweerschrift op, waarin zij de bezwaren van de drossard wederlegden. De magistraat nam ruim een twintigtal hoogbejaarde mannen in gerechtelijk verhoor. Zij verklaarden onder eed:

1. Herhaaldelijk gezien te hebben, dat in de Niers ongestoord gevist werd "van aff der moelen tot aen der noetgraeff, met stolpkorven, sluypkorven, pierkorven, vuyjcken und waaijen" en nooit gehoord te hebben, dat zulks verboden was, dan nu door de drossard.

2. Dikwijls gezien te hebben, dat de Gennepenaars, met hun schepen. de Niers op- en afvoerd en nooit enig verbod dienaangande vernomen te hebben. Johan de Ridder onder ander verzekerde: dat hij "seven en twintigh jaren de schipfaert utter Maese, so mit eerden potten, korven und manden van Maestricht aeffbrengende, die Nierse op bis aen die stadt heeft gefürt; oock mit der schippe is aeffgefahren so nae den Graef, Kuyck, Boxmehr, und dat hem sulcks nie ist verboden gewesen. Oock, dat de !heer van WeU, wannehr hy van boven aeff quam, wahl tot hem sacht: hy so l hem de potten ierst sehen laeten, oft daer by wehre, die hem dienden, van hem te koupden begehrt, sonst hem geene verhinderung gedaen oft laeten doen."

Deze verklaring werd op 3 November van dat jaar afgelegd.

De hertog van Kleef liet de Gennepenaars hun bedrijf als voorheen ongemoeid uitoefenen.

Anno 1597. Tussen de 16e en 17e April, des nachts om twee uur, brandde de stad bijna geheel af. Slechts tien huizen .bleven gespaard. Het raadhuis met zijn inhoud was de prooi der vlammen geworden. Ook de pastorie en de boeken, schriften en aantekeningen van pastoor ab Ellen werden verbrand. Het archief van Cuijk, dat wegens de beroerte der tijden hier gebracht was, de beste kerksieraden uit het klooster der Carmelieten te Boxmeer, alsmede enige meubelen en handschriften van de Kruisheren te St. Agatha, welke alle veiligheidshalve in de stad geborgen waren geworden, gingen in de vlammen op.

In de laatste jaren van de 16de eeuw - aldus verhaalt pastoor Krift - woedde alhier de pest in hevige mate en maakte vele slachtoffers, onder anderen ook de (voormalige) pastoor van de parochie (vermoedelijk Balthazar Weeze).

Anno 1610. Na de dood van Johan Willem (25 Maart 1610) laatste katholieke hertog van Kleef, Gulick en Berg, werd diens erfenis verdeeld. Het hertogdom Kleef met Gennep viel ten deel aan de gereformeerde Brandenburgse keurvorst: Johan Sigismund.

Anno 1614. Op de vooravond van Sint Mattheus Apostel (20 September) ontstond alhier in de Molenstraat brand, die een aanzienlijk gedeelte der stad in 86 legde.

Anno 1635. Dit jaar, met ook het volgende, draagt bij het volk de naam van "Krowatenjaar" en heeft treurige herinneringen in deze streken achtergelaten. De Croaten, een woeste bende soldaten, waren met Picolomini, generaal der keizerlijke troepen, in het land gekomen, om de koninklijke legers hulp te bieden; zij verspreidden alom angst en verwoesting. Te Kevelaer hadden de inwoners, uit schrik voor hen, de vlucht naar een schans genomen. De woestelingen achtervolgden hen daar en vermoordden er, in koelen bloedde, ongeveer honderd personen. Een stenen kruis ter plaatse opgericht en de pelgrims wel bekend, draagt het opschrift: "Anno 1635 dn. eerst. Augustus; also desen dato verklaert, syn hier op deze schans by de hondert menschen vermoort; bit Voor die seele" enz.

Anno 1636. "In de maand Augustus z6 staat in een doopregister van Oeffelt _ 's avonds omtrent 9 uur, zijn de Croaten (uit Gennep) door de Maas komen zwemmen en hebben hier in Oeffelt alles verwoest en verbrand; zodat de Oeffeltse ingezetenen hun huizen en goederen hebben moeten verlaten en zijn naar de Peelkant gevlucht; en drie huizen zijn maar blijven staan. Na het vertrek van de Croaten, zijn de inwoners wederom naar Oeffelt teruggekeerd en hebben hun huizen met schoppen strooij die zij uit de Peel mede gebracht hebben, wederom opgemaakt.

"Daarop is in hetzelfde jaar de pest gevolgd; en in gans Oeffelt zijn maar drie paar getrouwden in het leven gebleven".

Niet minder baldadig gedroegen zich de Croaten te Blitterswijk. Zij roofden en plunderden alles, wat van hun gading was, en - zo verhaalt men - sneden de inwoners de neus, de oren, de handen en voeten af.

Anno 1640. De 4de April, 's morgens om vier uur, werd hier ten lande een aardbeving waargenomen.

Anno 1641. De 9de Juni begon de belegering van het Gennepershuis, door de krijgslieden der Staten van Nederland en duurde zes weken. De 29ste Juli werd het Huis op de Spanjaarden bemachtigd.

Anno 1643. De 17de Januari was het water zo hoog als in 1575. Het stond drie en 'n halve voet hoog in 't koor der kerk.

Anno 1648. Op 20 Augustus, 's namiddags tussen 4 en 5 uur, stortte een groot gedeelte van onze kerk in. De toren, een stuk van het hoge koor en een zijbeuk waren blijven staan. Eerst zeven jaren daarna, werd een begin gemaakt met de herstelling van het gebouw. Al die tijd zegt pastoor Krift - had men zich beholpen onder een strodak.

Anno 1649. Op de landdag van de 9de October bevestigde de keurvorst Frederik "Villem, tegenover de Landsstende door de ridderschap en de steden vertegenwoordigd, alle privilegiën, vrijheden, rechten en gerechtigheden, die het hertogdom Kleef in het algemeen en ieder voor zich, als ook de ingezetenen afzonderlijk verkregen of in gebruik hadden.

Anno 1650. In zijn verslag van 7 April maakte Johan Gisbert von Nyvenheim, drost der ambten Goch en Gennep, de keurvorst opmerkzaam op een "Aergerniss eder Misbrauch" namelijk: "daas all die Wallfahrten, welche auss den Unterquartieren hinauf naoh Kevelaer tendieren, gemeinlich mit ihren processionibus den Weg durch die Stadt Goch nehmen, dase lbst die Glocken ziehen in der Kirche und so mitt öffentlichem Gepräuge fortan wandern; welches diejenigen, so chrJistlicher Religion sind, billig nicht allein betrübt, sondern deren Kindern auch zum Anstosz gereicht".

Ten einde zulks te beletten- dus schrijft de drossard verder - had zijn vader reeds stappen gedaan "beidem Kriegs commandanten", doch tevergeefs; "ob selbiger (Commandant) mit Geld, wie man angibt, sich bestechen oder sonst zum widrigen bewegen lassen, kan man nicht eben wissen", Alzo slechts zes jaren nadat het miraculeus Mariabeeldje te Kevelaar geplaatst werd, was de toevloed der processiën zo dat de drost van Goch en Gennep daarover een klacht meent te moeten indienen.

Vermoedelijk dagtekent. de bedevaart van Gennep naar Kevelaar uit die tijd. In de grote kapel aldaar hangt een bordje, waarop "Gennep 1775" te lezen staat.

De dag voor de Genneper bedetocht vastgesteld, is de Feestdag van O. L.

Vrouw-Bezoeking (2 Juli), mits deze op Zondag valle, zo niet, dan is de Zondag daarop volgende de aangewezen dag. Vroeger legden de pelgrims hun reis te voet af en hadden daartoe drie dagen nodig; thans nu de spoorlijn onze gemeente doorsnijdt, is de bedetocht veel gemakkelijker. In de morgen van de Zondag vertrekt een extra-trein naar Oeffelt, neemt daar de pelgrims van Beugen en Oeffelt op en keert onmiddellijk naar Gennep terug. Reeds staan de bedevaartgangers van Heijen, ottersum en Gennep op het stationsplein te wachten. Dadelijk scharen zich meer dan 500 personen in twee lange reien. De broedermeesters, met hun door zilveren kruis of beeld gekroonde staven, bewegen zich heen en weer en handhaven de orde. De banieren schitteren met hun glanzende kruizen in het zonlicht. Sierlijke en kostbare vaandels en wimpels zonder tal, verschillend in vorm en kleuren, wuiven boven de hoofden. Een rijk versierde of offerkaars en daarna een prachtig uitgedost Maria-beeld, door jonge dochters gedragen en door bruidjes omstuwd, prijken in het midden. Biddend en zingend trekt de schare langzaam voort. De kerkelijke harmonie van Gennep heeft haar feesttonen aangeheven. De geestelijken der verschillende parochiën, in rochetum en stola gekleed, hebben zich bij de stoet aangesloten. Zo treden de pelgrims Kevelaar binnen, zo verlaten zij !het bedoord weer. in de namiddag, wanneer het uur is aangebroken waarop het stoomros hen naar hun haardsteden zal terugvoeren. Inmiddels zijn talrijke bloedverwanten en huisgenoten, vriendjes en vriendinnetjes nabij het station van Gennep samengestroomd en wachten met ongeduld de komst van de trein af. Allen wensden te vernemen hoe de reis is afgelopen, allen, - en de kinderen niet het minst, - want wie naar Kevelaar gaat brengt een gedachtenis mede. Dat behoort zo. Al zingend en juichend en instemmend met de vrolijke tonen der kerkelijke harmonie, trekt de menigte kerkwaarts. Daar wordt tot dankzegging het Te Deum aangeheven en daarmee de bedevaart gesloten.

Anno 1648. In Maart stond het water zo hoog in de straten van de stad, dat "die Schiffe auf den Markt an der Fischbäncke fest gemacht wurden". Ter herinnering aan die watervloed, deed de kerkmeester, Rudolf Vogelvangens, een vierkante steen in de muur der Nierspoort aanbrengen, met dit opschrift:

Anno 1658 op Mertz dach

Doen men het water aen desen steen sach.

Anno] 661 werd door dominus Herting de protestantse kerk gebouwd.

Anno 1672. Op Ons Heren Hemelvaartsdag sloeg een brand uit, die in de Pottenhoek en de Zandstraat twintig gebouwen verteerde.

De magistraat, in een later verslag, zegt: dat er toenn laals 36 huizen en een oliemolen verbrandden.

Anno 1707. De 27e Augustus verscheen een koninklijk edict, de handhaving der godsdienstigheid en zedelijkheid ten doel hebbende. Het moest, onmiddellijk na ontvangst, in alle steden, drie op elkander volgende Zondagen afgekondigd, en vervolgens alle drie maanden in alle bedehuizen, van de kansel voorgelezen worden.

De zakelijke inhoud van dit stuk kan in de volgende punten worden samengevat:

1. Alle ingezetenen in den lande, ook de vreemdelingen, zijn verplicht op de Zondagen, de bede- en boetedagen, zich met ernst op de dienst van God toe te leggen. 'Wie het waagt alsdan, hetzij v6or- of namiddag, zijn winkel open te zetten, koopwaren uit te stallen of in het openbaar te kopen of te verkopen, belooft een boete, door het gerecht vast te stellen, ten bate van de fiscus.
2. Jaarmarkten en kermissen, die op Zonboete- of bededag vallen, worden daags daarna gehouden. De magistraat, die deze regel overtreedt, wordt beboet, en de kermis of jaarmarkt verliest daar ter plaatse haar rechten en vrijdommen.
3. De opvoering van toneelstukken of goocheltoeren, alsmede de uitventing van koopwaren op straat, zijn op genoemde dagen verboden. De uitventers belopen een straf door de rechter te bepalen; de commedianten en goochelaars betalen een boete van 25 goud gulden en blijven in hechtenis, totdat de boete vereffend is.
4. Niemand mag op de Zon-, boete- of bededagen, hetzij binnen- of buitenhuis enig handwerk uitoefenen, op een boete van 5 goudgulden voor elke overtreding.
5. Verboden is het: voor, tussen of onmiddellijk na de godsdienstoefeningen in de herbergen te eten, te drinken, te kaarten, te kegelen of zich luidruchtig aan te stellen. De overtreders van dit verbod betalen elk een boete van 2 goudgulden en de herbergier 5 goudgulden straf. Alleen aan reizenden mag de waard een dronk bier of wijn aanbieden. Daarenboven moet 'n voorbeeldige straf toegepast worden op de herbergiers, die nabij de ker wonen en de gelovigen van het kerkbezoek afhouden.
6. Personen, die in plaats van de godsdienstoefeningen bij te wonen, zich op het kerkhof, op de markt, of in particuliere huizen ophouden, worden gestraft met een boete van 2 goudgulden.
7. Een ieder, die geen afdoend beletsel kan doen gelden, is verplicht de godsdienstoefeningen in de kerk, zowel des voor- als des namiddags, van het begin tot het einde bij te wonen. Zodra de klok luidt moeten alle omwandelingen op de markt en het kerkhof ophouden.
8. Wanneer een huwelijk op Zondag gesloten wordt, veroorloven veelal zich bruid en bruidegom de kerkdienst te verzuimen en ondertussen met hun vrienden en vriendinnen sterke drank te gebruiken, in afwachting van het uur van hun huwelijksinzegening. Dat is een misbruik, dat voortaan zal gestraft worden met een boete van 5 goudgulden voor bruid en bruidegom en van 2 goudgulden voor elk van hun gezellen of gezellinnen.
9. Mede zijn op vele bruiloften de opschik overdreven, de verkwisting onverantwoordelijk en het getal gasten te groot. Uit dien hoofde wordt bepaald: dat voortaan niet meer dan twaalf paren mogen genodigd worden, en de bruiloft slechts twee dagen mag duren. De overtreding van deze bepaling wordt beboet met een som van 25 goudgulden.
10. Soortgelijke onhebbelijkheden zijn op sommige plaatsen ook in voege bij de kinderdoop. In 't vervolg mogen slechts tien personen, onder welke de doopborgers begrepen zijn, aan een doopfeest deel nemen. Een boete van 20 goudgulden bedreigt de overtreders van deze verordening.
11. Te grote feestmalen worden aangericht bij voltooiing van nieuwe gebouwen. Allen de naaste bureu, die aan de bouw hebben medegewerkt, mogen op een maaltijd onthaald worden; doch is het hun niet geoorloofd alsdan geld, of wat dan ook, ten geschenke aan te bieden.
12. Ter gelegenheid van de oefening in het schijfschieten blijven de schutters des avonds te lang bij elkaar; dan gebeurt het, dat "junge, eitele Tochter", onder voorwendsel van de overwinnaar een krans aan te bieden, zich bij hen voegen en het nacht wordt alvorens de vergaderden uiteengaan; dat misbruik moet ophouden. Het schijfschieten mag niet langer dan tot 's avonds negen uur duren. Daarna moet een ieder zich naar huis begeven. De overtreders van dit punt worden door de rechter met een willekeurige boete bestraft.

13. Afschaft voortaan en verboden zijn :

- a) De Vastenavondsfeesten op een boete van 25 goudgulden, dadelijk te betalen of bij gebreke daarvan veertien dagen hechtenis.
- b) Het ontsteken van Paasvuren, of een boete van 25 goudgulden.
- c) Het planten van Meibomen, of een boete van 5 goudgulden.
- d) Het vieren van de Pinksterbruid, of een boete van 2 goudgulden.
- e) De feestgelagen op St. Jan (24 Juni) of een boete van 2 goudgulden.
- f) Het schieten en muziekmaken op Nieuwjaarsnacht, op 'n boete van 5 goudgulden. De gevolgen daarvan zijn: brandstichting, baldadigheden en dronkenschap, die de jonge Heden ongeschikt maken om de Nieuwjaarsdag godsdienstig te vieren.

14. Verboden zijn:

- a) De feestmalen op Zon-, boete- en bededagen, op een boete van 5 goudgulden voor iedere disgenoot.
- b) Bier of wijn te schenken in de herbergen na negen uur 's avonds.
- c) De bruilofts- en kinderdoops feestmalen, langer te rekken dan tot ũen uur in de avond.
- d) Het "Taback trincken" op plaatsen waar brandgevaar aanwezig is, op 'n boete van 2goudgulden onmiddellijk te betalen.
- e) Het vloeken, zweren en God lasteren, op een straf door de rechter te bepalen.

Met de handhaving en uitvoering van deze bepalingen waren belast: de landdrossards, de rechters, de scholtissen, de schepenen enz. Wie dienaangaande nalatig was beliep een boete van 100 goudgulden.

Verplicht tot aangifte der overtredingen van genoemde verordeningen waren: de geestelijken en de leden van de kerkeraad. Hun gebrek aan ijver en waakzaamheid zou de ontzetting uit hun ambt ten gevolge hebben.

Men zal toegeven, dat vele dier verordeningen, ook nog op het einde der negentiende eeuw, gunstig zouden werken.

Anno 1713. Gedurende de gehele achttiende eeuw werden het hertogdom Kleef en omstreken onveilig gemaakt, door allerhande rondzwerfend geboefte. Vandaar de vele scherpe koninklijke edicten tegen dat "fremde Gesindel" uitgevaardigd.

Op 22 November 1713 werd onze magistraat, vanwege de hoge regering, uitgenodigd: te zorgen, dat elke dag, twee gewapende burgers aan iedere stadspoort de wacht hielden teneinde te 'beletten, dat pakjoden, bedelaars of zigeuners de veste binnenkwamen.

In 1717 werd onze stadsraad een lijst terhand gesteld met de namen en kentekenen van 24 rovers en dieven, die in het land rondzwierven. Een andere lijst uit het jaar 1750 bevatte de namen 51 vagebonden.

In 1723 kregen de logementhouders bevel, alle verdachte lieden, die hun intrek bij hen namen, onmiddellijk aan de magistraat aan te geven; zo niet, dan beliepen zij een boete van 2 goudgulden. Alwie een brandstichter opspeurde en hem in handen van het gerecht bracht, kreeg van de hoge regering een beloning van 100 thaler; wie echter zulk een misdadiger ongemoeid liet, werd als medeplichtige beschouwd.

Noemen wij de nog de placaten van de 30ste November 1739 tegen landlopers, zigeuners en bedelaars; van de 18de September 1750 tegen inbrekers en baanstropers; van de 17de Januari 1751 tegen roof, diefstal en inbraak; van de 22ste Juli 1763 tegen vagebonden en vreemde deserteurs; van de 12de December 1787 tegen de bedeljoden en men zal geredelijk aannemen, dat waar zoveel maatregelen nodig geacht werden, de veiligheid veel te wensen overliet.

De 20ste November 1730 vaardigde de koning een instructie uit over !het houden van dievenjacht in alle steden en dorpen. Zulk een jacht moest op onbepaalde tijden, geheel onverwachts en zo geheim mogelijk geschieden.

Het opgespeurde geboefte moest naar de vesting van Wesel worden opgezonden. Daar zouden de mannen, voor een eerste vergrijp zes maanden, voor een tweede vergrijp drie jaren en voor een derde vergrijp hun levenlang dwangarbeid - "in de karre gespannen" - moeten verrichten; de vrouwen zouden wegens eenzelfde getal vergrijpen eenzelfde tijd lang in het spinof tuchthuis worden opgesloten.

Niet altijd geschiedde de dievenjacht hier ter stede op gelijke wijze.

Een stedelijke verordening van de 5de Augustus 1765 geeft de volgende regels:

1. Zullen de overheden van Cuijk en Boxmeer verwittigd en uitgenodigd worden mede dievenjacht te houden.
2. Zullen hedenavond om 8 uur de stadspoorten gesloten en bij iedere daarvan een wacht van twee man geplaatst worden.
3. Zullen de poorten niet geopend worden, dan in tegenwoordigheid der burgerwacht.
4. Zal de stadsbode, bijgestaan door de bedeljager en vier manschappen uit de burgerij, een onderzoek instellen in alle huizen en herbergen.

De verordening van de 17de Juni 1774 is meer uitvoerig. Volgens deze moet de burgemeester met de overige leden van de raad de dievenjacht regelen.

1. De stad werd verdeeld in zes buurten of rotten. Voor iedere buurt werd een rotmeester aangewezen; deze had twee wachtmeesters onder zich, die elk zes gewapende burgers aanvoerden.
2. De hoofdwacht, bestaande uit twee wachtmeesters, elk met zes manschappen zetelde in het raadhuis.
3. De poorten werden bewaakt, ieder door een wachtmeester en vier gewapende burgers, die alle twee uren moesten afgelost worden.
4. Op het bepaalde uur 'begonnen de rotmeesters met hun manschappen de hun aangewezen buurt te onderzoeken. Alle keukens, kamers, winkels, kelders, zolders, schuren, stallen, werken 'bergplaatsen werden aan hun naspeuringen onderworpen. Buiten de poorten bezetten twee wachtmeesters met twaalf gewapende mannen de huizen en schuren, terwijl één wachtmeester met zes man de gebouwen van binnen onderzocht.
5. Al deze huiszoekingen moesten zo geregeld zijn dat, in geval van nood, de manschappen uit een buurt die der andere konden te hulp komen.

Nadat alles was afgelopen, maakte de burgemeester een verslag op over de bevindingen en zond dat aan de regering te Kleef. Meestal luidde dat verslag: "Kein gefunden". Doch niet altijd; want, de 16de Februari 1771, had de wacht zekere Johan :Michel Böttenstadt gesnapt, een deserteur naar het scheen; zij ondervroeg en onderzocht hem en liet hem daarna weer lopen.

Over dat loslaten moesten de wachters zich te Kleef komen verantwoorden. Nog hadden de dievenjagers, de 1ste December 1792, in de herbergen: De Drie Kronen en De Zwaan, enige emigranten gevonden, doch deze uitgewekenen waren met geldige reispassen voorzien. Deze.e dievenjachten werden in sommige jaren tot vijfmaal herhaald en duurden nu eens twee dagen en twee nachten dan weder twee nachten en één dag of slechts één nacht.

Meestal werden de burgemeesters uit de omtrek over de te ondernemen jachten verwittigd. Anno 1716. De 25ste Augustus werd een koninklijke verordening openbaar gemaakt, betreffende het rouwdragen over afgestorvenen. Krachtens deze mocht niet langer rouw gedragen worden dan:

1. Drie maanden door de ouders over hun zoon of hun dochter, die bij overlijden ouder was dan tien jaren. Stierf hun kind in jongere leeftijd, dan mochten zij geen rouw dragen.
2. Zes maanden door de kinderen over hun overleden ouders of grootouders.
3. Eén jaar door een weduwe over haar overleden man.
4. Een half jaar door een weduwnaar over zijn overleden vrouw.
5. Een half jaar over afgestorven schoonouders.

6. Een half jaar door de algemene erf genaam over de erflater.
7. Drie maanden over broers, zusters, zwagers en zwagerinnen.
8. Een maand over verdere bloedverwanten.

Aan allen was verboden uiterlijke teltenen van rouw aan hun huizen of wagens aan te brengen.

Anno 1718, beval de hoge regering, dat in de steden, alle stro- en rieten daken afgebroken en door pannen of leien bedekkingen moesten vervangen worden. De magistraat zou beslissen, welke gebouwen dadelijk en welke getimmerten eerst later voor verwisseling van dakbedekking vatbaar waren. Gennep telde toenmaals 47 gebouwen met riet of stro bedekt. Tien jaren later waren al deze bedekkingen verdwenen.

Teneinde het brandgevaar te verminderen, werd in 1722 verordend: dat voortaan geen "aangeklede" dat is: uit hout en latwerk vervaardigde en met leem beplakte, schoorstenen mochten opgetrokken worden. De feitelijk bestaande werden voorlopig geduld.

"Mede ter beveiliging der gebouwen tegen brand, werd het bedrijf van schoorsteenveger wettelijk geregeld. Reeds in] 731 en 1732 waren dienaangaande enige bepalingen vastgesteld, doch de 14de November 1755, verscheen een koninklijke "Guldenbrief für das Schornsteinfeger Gewerck". Luidens de 28 artikelen, waaruit dat "General Privilegium" bestond, mocht alleen hij dat ambt uitoefenen, die de vereiste proeven van bekwaamheid geleverd en daarom het diploma van "Meister" verworven had. Hij werd door de regering aangesteld en niemand mocht een schoorsteen reinigen dan de "Meister" of een van zijn knechten, op een boete van 2 thaler; ten ware het, dat de Meister tweemaal te vergeefs was geroepen. De schoorsteenveger was verantwoordelijk voor zijn bedienden. Iedere knecht, die hij naar de dorpen zond, moest voorzien zijn vall een pas door de Meister ondertekend; binnen de stad droegen de bedienden een koperen plaat op de borst waa.op 's Meisters naam duidelijk gegrift was. Eindelijk moest de Maister ook aangifte doen van alle schoorstenen, die gebarsten of in het ongerede geraakt waren.

In 1745 had meister Christ Dentzer 175 schoorstenen onder zijn beheer en genoot voor de reiniging van een middelmatig grote schouw 71h stuiver. Zijn opvolger, in 1750, Johan Gotlieb Braunlich had verschillende schoorstenen aan te wijzen, die in ontredde toestand verkeerden; onder anderen dien van de foeselbrander Conraad Strack. De magistraat verbood onmiddellijk de brander de schoorsteen nog te gebruiken en beval die binnen veertien dagen te !herstellen op 'n boete van 10 thailer.

Braunlich had veel te klagen. Enige ingezetenen weigerden hem de toegang tot hun woning, anderen lieten !hun schoorstenen vegen door de bedeljager, anderen wederom betaalden hem niet.

Anno 1724 had de hoge regering het plan opgevat, een nieuwe geographische beschrijving met kaart van het hertogdom Kleef te doen vervaardigen. Uit dien hoofde werd onze magistraat uitgenodigd, opgave te doen van de toestand van Gennep. Wat in die opgave gemeld wordt komt hierop neer.

Gennep ligt aan de rivier de Niers, die voor schepen onbevaarbaar is. Zuidwaarts verheffen zich zandheuvelds omgeven door uitgestrekte heidegronden. Oostwaarts op ongeveer één uur gaans ligt het koninklijk "Hehrwaldt" op een bergrug; daarnaast in het dal halen de ingezetenen van Gennep en Ottersum hun turf en andere brand stoffen uit het moeras. Een kwart uur gaans van de stad, mede oostwaarts, ziet men de "Hoeke" met struikgewas bedekt. De grens tussen Gennep en Heijen is mede met kreupelhout bezet.

De heren van Gennep, die ook privilegiën aan de stad verleend hadden, bewoonden voorheen het voormalig slot Lovenstein binnen de stad, die geheel met muren omgeven is.

Het raadhuis is een tamelijk goed gebouw. De magistraat bestaat uit één burgemeester, zes schepenen en vierr raadsleden.

De stad bezit een gewoon lager gerecht, waarvan men in hoger beroep kan treden voor het gerecht van Kleef.

Zij telt dertig schuren en honderd vijf en twintig huizen, bewoond door gereformeerden, luthers en katholieken. Deze laatsten zijn het talrijkst.

Eén protestantse en één katholieke kerk staan ten gebruike der inwoners.

De ingezetenen vinden hun middel van bestaan hoofdzakelijk in de akkerbouw en het vetmesten van rundvee. Enkelen leggen zich ook toe op het lakenweven.

Eertijds werd hier ook gersten bier gebrouwen; thans maakt men bruin "linke" en wit bier; dit laatste was vroeger zeer geroemd.

De jaarmarkt wordt gehouden op Maandag na St. Victor.

De stad heeft zich nog niet hersteld van de schade, die zij geleden heeft door de brand in 1672, toen 36 huizen en één Oliemolen in as werden gelegd.

Anno 1735 bracht de koning van Pruisen een bezoek aan het Gennepershuis. De schepen Erpers had te dier gelegenheid voor de mondbehoefte gezorgd en kosten gemaakt ten bedrage van: één thaler en twintig stuiver ongeveer.

In de nacht van de 20ste September, drongen dieven, door het vensterraam, nabij het O. L. Vr. altaar, onze kerk binnen en roofden er de remonstrans. De H. Hostie, in tweeën gebroken, werd op het kerk hof teruggevonden.

Anno 1739. Luidens officiële opgave, had het stadsbestuur te zorgen voor het onderhoud der volgende eigendommen:

1. Het raadhuis met de school en woningen der protestantse schoolbeambten.
2. De Niers- en Maaspoort, beide met haar houten bruggen, en de Zandpoort.
3. De stadsmuren met één toren en twee woonhuisjes.

De straten, namelijk: de markt, de ZandHout-, Maas-, Niers-, Molen- en Kerkstraat.

5. De R.K. school op het kerkhof.

6. Twee houten bruggen over de Niers.

7. De stenenbrug op een kwartier afstand van de Nierspoort.

8. De Jaspersbrug, mede op een kwartier afstand van de stad.

9. De Niersdijk met de palissaden tegenover de windmolen.

10. De houten brug aan Panoven.

11. De brandweergereedschappen, te weten: twee koperen brandspuiten, vier ladders, acht haken, vier brandkuipen, honderd brandemmers en drie houten brandspuiten.

Op 22 Juni gelukte het de houtvester Riedel, in het Genneperveen, zes jonge wolven levend te vangen. Als beloning daarvoor werd hem, vanwege de regering, de som van 7 thaler 30 stuiver ter hand gesteld.

Anno 1740 staat geboekt als een buitengewoon nat jaar. Op 20 Augustus zwollen de Maas en Niers dermate, dat alle weilanden in de omtrek onder water stonden. De ingezetenen zagen zich gedwongen hun vee naar de heide te brengen, waar het zijn voedsel kon zoeken.

"De 14de December - aldus verhaalt pastoor Schuurkens - is het water gekomen in onse kerke, also dat wij den 15, 16 en 17 geen dienst hebben kunnen doen. Maar dewijl het den 17 ietwat gevallen was, so hebben- wij den 18, sijnde den 4 Zondag in den Advent, als wanneer de choren bloot waren van het water, onsen dienst gedaan en sulcks gecontinueerd tot den 21 December, als wanneer geen water meer in de kerke was. Maar den 21 en 22 des nachts, is het water weer seer opgelopen en is wassende gebleven tot den 25, zijnde Kerstdag; als wanneer het so groot was, dat niet alleen onze kerke, tot op den voet van den hoogen altaar, is volgelopen, maar het is ook gekomen in de meeste huizen van de stad. Also dat wij op de feest dagen van Kerstmis, onse goddelyken dienst hebben moeten verrichten op het stad thuis, waar wij, pastoor en kapelaan, Misse hebben gelezen op de voornoemde feestdagen.

En de gemeijnte heeft ook vlijtig deselve bijgewoond. En niet alleenlyk hebben wy op de vier feestdagen van Kerstmis, maar ook op den 1 Januari 1741, synde Nieuwjaarsdag, onse goddelyke diensten op het stadhuis verricht". Zo ver het kerkarchief.

Hoe het er in de stad en omstreken uitzag, meldt ons over het gemeente-archief.

Schier alle inwoners hadden een goed heenkomen gezocht buiten de stad. Het vee stond op watervrije hoogten, gedeeltelijk in haastig opgerichte loodsen, gedeeltelijk onder de blote hemel. De meeste huizen, alle kelders en schuren zaten vol water. De rogge, haver, boekweit, erwten en andere vruchten waren bedorven. Men kermde en jammerde allerwege; er was niets te stoken, niets te eten voor mensen en vee. In de verte hoorde men bij tussenpozen de noodklok luiden en om hulp roepen. Vier personen waren te Defielt verdronken. Op 22 December beval het stadsbestuur een aak in gereedheid te brengen en die met brood en andere levnsmiddelen te bevrachten. Moedige mannen doorkliefdten daarmede de golvende vloed eru bezochten de meer afgelegene woningen, om er ondersteuning te brengen en te redden wat nog gered kon worden.

Een gedeelte van de stadsmuur, ten noorden en nabij de Nierspoort, had voor de drang van het water en de kracht van de wind moeten zwichten. Grote schade was aangericht aan de koninklijke walkmolen en aan de Niersbrug. Toen eindelijk het water geweken was, stortten de gewelven van tal van kelders in en vielen vele schoorstenen en binnenmuren omver.

De vloed had toenmaals slechts enkele centimeters lager gestaan, dan in 't noodjaar 1658.

Anno 1746. In het najaar werd de looien walkmolen door de vlanunen verteerd.

Anno 1748. De 17e September vaardigde de koning een besluit uit, krachtens !het welk, overal in den lande, de heide- en braakliggende gronden moesten ontgonnen worden. Mitsdien werd er bij de adel, de kloosters, de steden en dorpen op aangedrongen, hun uitgestrekte boerderijen te splitsen en stroken heidegrond af te staan, waarop zich kolonisten konden vestigen.

De onbebouwde gronden der ambten Gennep en Ottersum waren nog onverdeeld en werden, door beider ingezetenen, gemeenschappelijk benuttigd voor veeweide en aanschaffing van brandstoffen. Genoemde eigendommen hadden een oppervlakte: de Panovense- en Zellerse heide gezamenlijk 575 morgen 444 roeden; de Looijerheide 250 morgen en 't turfveen 245 morgen 405 roeden.

In Maart 1770 verzocht de domeinenkamer te Kleef, dat Gennep en Ottersum haar 105 morgen van de Zellerse heide zouden afstaan; zij was voornemens daarop enige Mennonitische huisgezinnen te vestigen, die de heidegrond zouden ontginnen. Aan dat verzoek werd evenwel geen gevolg gegeven; want ook verscheidene ingezetenen enkele vreemden uit de buurt vroegen vergunning, om enige morgen heidegrond in erfpacht te mogen nemen, onder beding: van de eerste vijftien jaren vrij van pacht en lasten te zijn en daarna een billijke pacht te zullen betalen. Zulks werd hun toegestaan. Weldra zag men op de zoom der Panovense- en Looijerheide enige, en in de Zellerse heide meer boerderijtjes verrijzen, die, jammer, merendeels niet tot bloei geraakten. Dit geschiedde in 1771 en volgende jaren.

Middelerwijl werd druk onderhandeld over de verdeling dier gemeenschappelijke bezittingen. Plannen werden gemaakt, vergaderingen te Gennep en te Roepaan belegd, en een uitvoerige briefwisseling werd onderhouden tussen de belanghebbenden en de hoge regering. In 1779 kwam men zover, dat stenen grenspalen. opgericht werden. tussen de eigendommen van Middelaar enerzijds en die van Gennep-Ottersum anderzijds. Eindelijk op 30 October 1793 gelukte het een overeenkomst te treffen. Daarin werd onder anderen vastgesteld:

1. Dat het turfveen, ten westen der Biesendijkse baan, groot 108 Hollandse morgen en 227 roeden aan Gennep zou behoren, alsmede een gedeelte der Panovenseen Zellerse heide, waarvan de grenzen nader zouden worden aangeduid;
2. Ottersum kreeg het oostwaarts gelegen deel van het turfveen en de Zellerse heide.

3. Daar evenwel het gedeelte voor Ottersum bestemd, veel groter was, kreeg Gennep van genoemd abt een som van 1250 rijksthaler als vergoeding. Deze som moest voorlopig- op de goederen van Ottersum blijven staan en een jaarrente van drie ten honderd opbrengen. Dit stuk is ondertekend door Felderhof, burgemeester, Schwencke en Friderichs, schepenen van Gennep, vrijheer van Hertefeld en Geissel, als koninklijke afgevaardigden, Schuurkens, An gen Eend, Forst en Van Wylick, als gevolmachtigden.

Anno 1749. Op 11 Mei werd een koninklijk verbod afgekondigd, betreffende het drukken en verspreiden van ergerlijke boeken en geschriften.

Op 21 September ontving onze magistraat een waarschuwing waarin hem op het hart werd gedrukt, zich wel te wachten wegens "kleine bagatellen, plaudereien und weiberklatschereien", de ingezetenen te beschimpen of te laten mishandelen, ten gevolge waarvan misschien enige personen naar elders verhuisden. Voor een en ander werd de magistraat verantwoordelijk gesteld.

Dit jaar kwamen er bijna wekelijks soldaten uit het Hollandse leger door de stad. In het voorjaar waren 't deserteurs, meest allen goed gekleed en gewapend. Vroeg men hun, om welke redenen zij de krijgsdienst verlaten hadden, dan antwoordden zij: dat in Holland de Pruisische exercitiën ingevoerd waren, en daar zij de wetenschap daarvan niet zo spoedig "im Kopf kriegen könnten, wur. Jen sie mit schlagen übel tractirt". Dat verdroot hen.

In het najaar waren het afgedankte soldaten. ZU trokken hier door en waren somtijds vijf of zes bij elkander.

Of onder dezen zich personen bevonden van het soort, zoals er zich op de Zellerse heide vertoonden? Wie zal het zeggen?

Op 14 October, des avonds om zeven uur, drongen enige mannen het huis binnen van Geurt van Baal, wonende op de Zellerse heide; zij bonden alle huisgenoten vast, zetten hun het pistool op de borst en dwongen hen te zeggen, waar. geld en geldswaarden geborgen lagen. Nadat zij alles, wat van hun gading was bijeengezamd hadden, gingen zij heen onder bedreiging, dat zo iemand van de inwoners zich durfde reppen hun huis in brand gestoken zou worden.

De 16de van diezelfde maand, 's avonds, hadden enige vreemde personen een ladder te Ottersum op het kerkhof tegen de muur van de pastorie geplaatst, toen, gelukkig, de Koster, die in de sacristie zijn slaapstede had, hen betrapte. Er behoeft nauwelijks bijgevoegd, dat die gasten het hazenpad kozen.

Anno 1750. In April brak hier en in de omstreken een ziekte uit onder het vee en heerste ook nog in de twee volgende Jaren. Daarom mocht geen jood in de stad worden toegelaten.

Luidens koninklijk edict, van dit jaar en in 1763 hernieuwd, was het de joden verboden, zonder vergunning van de vorst zelf, door aankoop, huur, lijfrente of onder welke vorm van verdrag ook, bezitter of eigenaar te worden van een huis, op een boete van 50 dukaten; ook mocht geen jood in het huwelijk treden, of zonder vrijpas huisvesting genieten in de steden, of handel drijven tijdens de jaarmarkten.

Toenmaals woonde te Gennep slechts één joods gezin: Raphaël Cosman met vrouw, twee dochters en een zoontje van zijn zuster. Hij was van beroep slachter en koopman in neteldoek en tabak.

Op 11 October werd onze magistraat door de hoge regering uitgenodigd, om de verroeste geldstukken, die in de "klingelbeutel" gevonden werden, aan de koninklijke munt in te leveren!

Anno 1751. Op St. Josephsdag en de Zondag daarna werden de godienstoefeningen in het raadhuis gehouden, omdat het Nierswater de kerk was binnengedrongen en op de trappen stond van het altaar.

Anno 1752. De 22ste. September ontving ons bestuur een schrijven vanwege de regering, waarin de opmerking werd gemaakt: dat het "messerzielhen" in de laatste tijd meer in zwang was gekomen. De raad wordt uitgenodigd, op deze onhebbelijkheid nauwkeurig te letten, de schuldigen streng te straffen en dit ambtelijk schrijven des Zondags op de kansel te laten afkondigen.

In ditzelfde jaar ontstond een rechtsgeding tussen Gennep en de heerlijkheid Heijen over het "wei- en snijrecht" der ingezetenen van Gennep op de heidegronden van Heijen.

Terwijl dit geschil hangende was, veroorloofde zich de "veldschut" Michaël Kool, van Heijen op 27 Januari 1755, de Gennepse burger Jacob Jacobs, en daags daarna de burgerzoon Hendrik Hoenselaer, die beide van hun betwist recht gebruik maakten door heide te kappen, met een geweer verscheidene hagelkorrels in de benen te jagen, met diengevolge, dat Jacob Jacobs geruimte tijd niet meer in staat was voor zich en voor zijn huisgezin de kost te winnen. Klachten daarover werden bij het gerecht ingediend. Intussen ging het geding zijn, doorliep alle instantiën en eindigde, in 1772, ten nadele van onze stad.

Anno 1755 de 16de Augustus werd in 't openbaar afgekondigd hetgeen volgt: Daar de magistraat met ongenoegen vernomen heeft, dat enige ingezetenen zich veroorloven op Zon- en bededagen openlijk te arbeiden, hetgeen met koninklijk edict in strijd is, zo wordt aan een ieder, op straf van 2 rijksthaler, verboden op gemelde dagen, enige arbeid te verrichten zonder machtiging van de magistraat. Alle verlof door de ambtsbode Verhulsdonk verleend is ongeldig. Deze ambtsbode veroorloofde zich nog meer dingen, die juist niet in de haak waren.

Ano 1756. De 28ste Januari nodigde de koninklijke regering onze magistraat uit, om een proefveld aan te leggen voor de teelt van lucerne, een voedergewas, dat voor de veehouders nog al voordeel beloofde. De magistraat gaf ten antwoord: dat hij voor het oogenblik geen akkergrond daarvoor beschikbaar had, tenzij. een halve morgen in de "Dormanshegge", die echter met struikhout was omgeven en 's winters door de Maas werd onder water gezet.

De 15e Augustus maakte de regering onze raadsleden opmerkzaam op het grote nut, dat de hopranken opleveren voor de spinnerij en de weefstoel. De hopranken worden in de herfst van hun bladeren ontdaan, in stukken van vier el lengte gesneden, in water gelegd of aan de werking van stoom blootgesteld, daarna gedroogd en gebraakt. Het weefsel daarvan kon zo beweerde men - met dat van linnen en hennep in deugdelijkheid wedijveren. .De regering verlangde, dat een proef zou genomen worden.

Op 26 December vestigde de regering de aandacht van stadsbestuur op het voordeel, dat in de teelt van zeker verfkruid, waidt genaamd, gelegen was en spoorde de magistraat aan de ingezetenen aan te wakkeren die plant aan te kweken. Een verver te Gelder beloofde een billijke prijs daarvoor te zullen geven.

Anno. 1757. De 24ste Januari werd de burgers een verordening uit !het jaar 1709 in herinnering gebracht, krachtens welke het sprokkelen van dor hout in 't "Reichswald" telken jare verboden was: van de 16de Mei tot de 16de Juli. Buiten die twee maanden stond 't de armen vrij het gehele jaar door, op de voormiddagen van Maandag en Donderdag dor brandhout aldaar in te zamelen.

De vrouw van Peter van de Laar had, in 1769, zich vermeten met een vracht groen sprokkelhout de stadspoort binnen te 'komen; zij werd, wegens dat vergrijp, door net gerecht te Kleef verdeeld tot drie dagen gevangenisstraf te water en te brood.

Ter begunstiging der papierfabrieken in het land, vaardigde de koning, op 19 Maart, een reglement uit, betreffende de lompenhandel. Ziehier enige bepalingen:

De lompenkoopman moest voorzien zijn van een schriftelijke machtiging, afgegeven door de papierfabrikant voor wie hij uitsluitend handel dreef. Hij moest de eed afleggen, geen lompen aan het buitenland te zullen leveren. Hij moest alle lompen aannemen die hem aangeboden werden.

De lompen moesten zuiver zijn van zand en stenen, met goed gewicht gewogen worden en voor zover zij zwaarder wogen dan twee pond, met geld betaald worden. Bleef haar gewicht beneden twee pond, dan kon de prijs door naalden, spelden en andere snuisterijen vereffend worden. Niemand mocht lompen wegwerpen of verbranden; de kleermakers, die zulks deden, werden beboet. Wie zonder behoorlijke machtiging lompenhandel dreef, beliep een straf van drie maanden hechtenis.

In Maart diende Peter Willems, buitenburger van Gennep, beklag in bij de magistraat over de ambtsbode Verhulsdonk. Deze in gezelschap van twee "kotter", met name Willem en Peter Gerrits, gewapend met "gaffelen", was 's nachts om twaalf uur in de aanklager zijn huis gekomen, om zijn zoon, die uit het leger gevlucht was, gevangen te nemen, én in geval hij die niet vond, de vader zelf gevankelijk naar Kleef te voeren. Toen noch het een noch het ander gelukte, had de bode in Willems huis "ein halbe kan fusel ausgesoffen, ein halben anker bier gleichfals ausgesoffen, in dem Schranke Thee und Zucker ausgeholt, Mettwurst, Brodt, Feinbrodt, Käss und Butter aufgefressen; auch ein halbe Karre Torf verbrannt und sonst sich brutal aufgeführt". Ook had hij het kinds erfdeel van de zoon, groot honderd rijksthaler in pand geëist. '

Een jaar later, in 1758, had Verhulsdonk iets anders aan de hand. Omstreeks half Juli, kwam bij het vallen van de avond, een jonge dochter uit Straelen, vergezeld van zes boeren schutters, onze stad binnen; zij bracht bericht aan de magistraat, dat de Fransen een schermutseling gehad hadden met de HannoVeranen, en dezen uit Straelen verdreven hadden. Onze ambtsbode, die te veel aan Bachus geofferd had, waagde het dit gezantschap lastig te vallen en wendde pogingen aan, om het gezelschap in hechtenis te nemen. De burgers verzetten zich daartegen en toonden zich zeer verontwaardigd. Dientengevolge werd Verhulsdonk ernstig onder handen genomen, en na plechtig beloofd te hebben, zich nooit meer aan dronkenschap te zullen overgeven, gestraft met een boete van tien rijksthaler. Dit baatte niet lang. In 1764 rezen nieuwe klachten: Men had namelijk de ambtsbode smoordronken, met een brandende pijp in zijn mond, in zijn bed vinden liggen. Men herinnerde zich ook nog, dat hij in 1755 aan de burgers van Gennep, eigenmachtig verlof gaf, op Zon- en Feestdagen te arbeiden.

Anno 1760. Wegens de vele klachten over diefstal in de tuinen, verordende, op 17 Juli, de magistraat, dat: wie 'het wagen durfde, iets, het ware nog zo weinig, uit de tuinen, binnen of buiten de stad, te ontvreemden, gestraft zou worden met 'n boete Van 10 thaler, en bij; wanbetaling, een lijfstraf zou ondergaan.

Maatregelen van dezelfde strekking werden, in 1763, door de koninklijke regering genomen, tegenover diefstal in tuinen en velden. Wie op diefstal uit tuinen of akkers betrapt werd, zou veroordeeld worden tot algehele schadevergoeding niet alleen, maar daarenboven - anderen tot waarschuwing - enige jarren aan de schandpaal of aan het "halsijzer" te pronk worden gesteld. Kinderen beneden de 14 of 15 jaren, zouden in plaats van genoemde straf te ondergaan, door de schoolmeester of hun ouders duchtig "durchgeprügelt" worden, hun ter verbetering.

Twee jaren later werd zekere Hendrik de Graaf van diefstal overtuigd en moest deswege 24 uren te water en te brood, in de gevangenis doorbrengen.

Anno 1761. De 17de Juni werd een waarschuwing afgekondigd betreffende 't schijfschieten zonder verlof van de overheid. Bij zulke vermakelijkheden - dus werd. betoogd dagen er allerlei lieden op met geweren gewapend, wordt bier en brandewijn gedronken, waarvan de belasting ontdoken is en wordt 's nachts allerhande baldadigheid gepleegd.

Men moet wel weten: dat het dragen van geweren, het vergaderen van gewapende gezelschappen zonder verlof, verboden was. Diensvolgens zou de herbergier, die het schijfschieten in zijn huis toeliet, een boete belopen van tien rijksthaler en degene, die met een geweer werd aangetroffen, gestraft worden met een boete van 5 thaler, bij wanbetaling aan te zuiveren door gevangenschap van vier weken te water en te brood.

Door een schrijven, op de 15de December, beval de regering de vlasteelt aan en stelde, ter aanmoediging, de oprichting van onderscheidene vlastmarkten in het verschieet. Onze magistraat echter antwoordde: dat hier weinig vlas verbouwd wordt en dus een jaarmarkt van dit voortbrengsel overbodig zou wezen.

Anno 1764. In Maart kwamen uit Gelder hier geheel onverwachts één luitenant, twee onderofficiers en vijf en twintig soldaten aan. Na hier overnacht te hebben, vertrokken zij de andere dag 's morgeru; om 3 uur in de richting van het Rijkswald. Later vernam men, dat zij daar zeven houtdieven in hechtenis hadden genomen.

Anno 1765. Op 8 Augustus verscheen 'n koninklijk edict betreffende de kindermoord, met bevel: dat dit edict in alle steden en dorpen, op alle openbare plaatsen en in alle herbergen moest aangeplakt worden en de inhoud daarvan vooral de dienstmeiden moest worden ingescherpt.

Anno 1768. In Mei ontving onze stadsraad een schrijven, waarin de hoge regering erop aandrong, gepaste middelen aan te wenden tegen het verbruik van buitenlandse "koffee". In de plaats daarvan bevat zij bijzonder aan een uittreksel van gebrande rogge, tarwe of erwten en noemde dat heel dichterlijk: "patriotischen cyther".

Teneinde dat aftreksel als volksdrank in te voeren en de "ungesunden koffée" uit de huisgezinnen te verdringen, zou de magistraat twee winkeliers uitnodigen, om dat gebrand goed in de handel te brengen. De winkeliers werden de 11de Juni, in het raadhuis ontboden en vernamen de wens van de regering; doch niemand was genegen om zich met de verkoop van die waar te belasten, overtuigd daar zij zich allen hielden, dat de huismoeders ook voortaan aan de "ungesunden koffée" de voorkeur boven de "patriotischen cyther" zouden blijven geven. In 1777 kwam de regering nogmaals op de bestrijding van de koffie terug. Thans had zij een andere drank aan te prijzen. Zij nodigde de plaatselijke besturen uit de cichoreiteelt te begunstigen, en verleende aan ieder, die wilde, volle vrijheid om dat goed aan de man te brengen. Of de vrouwen het cichoreisap smakelijker vonden dan het "ungesunde" koffienat, mag betwijfeld worden.

In hetzelfde (1768) ontstond een geschil tussen onze stad en de heerlijkheid Mook over de weidegelden. Mook beweerde voor het gebruik der weiden niets schuldig te zijn. Eindelijk in 1773, werd het geschil vereffend en Gennep, dat weidegeld eiste, in het gelijk gesteld.

In de herfst van dit jaar brak hier en in de omstreken een smettende ziekte uit onder het hoornvee. Daaraan stierven, volgens ambtelijke opgave, van de 1ste October tot de laatste December, 69 beesten. Slechts enkele der aangetaste dieren genazen. Van de gehele veestapel bleven slechts 52 stuks over.

Zes jaren later, in 1774, verscheen de ziekte andermaal en doodde in de drie laatste maanden van dat jaar, 59 dieren, of juist de helft van het aanwezige rundvee.

Ook aan de overzijde van de Maas, te St. Agatha, Boxmeer, Vierlingsbeek en omgeving, woedde de ziekte in hevige mate. Uit dien hoofde was het onze veerman, Herman Willems, op boete van 50 rijksthaler verboden, enig hoornvee uit Noord-Brabant herwaarts de Maas over te varen.

De hoge regering beval als voorbehoedmiddel tegen die ziekte aan, de toediening van "Steinsalz" aan de beesten en verbood allen in- en doorvoer van rundvee.

Anno 1773 heerste hier onder de mensen de "Friesel of Scharlackkoorts". Zij, vertoonde zich door rode uitslag over het gehele lichaam van de lijder. Het schijnt, dat verscheidene personen daaraan gestorven zijn: althans de dodenlijst van dat jaar houdt een merkkelijk groter getal sterfgevallen in, dan in andere jaren.

Anno 1774. Op 24 November verscheen een koninklijk edict, waardoor de kansspelen: "bassfette, landsquenett, pharáo, quindeci, cinq et neuf, pass à dix, berreby en ander dobbel- en loterijspelen streng verboden werden. Iedere speler, die betrapt werd, zou 100 dukaten boete belopen, bij wanbetaling te vereffenen door drie maanden hechtenis,

Anno. 1776 werden te Gennep vier veemarkten opgericht. De twee markten in de lente, bestemd voor de handel in mager vee, werden gehouden op de twee laatste Maandagen in April. De beide jaarmarkten in het najaar, waarop vet rundvee verhandeld werd, waren bepaald op de laatste Maandag in October en de tweede Maandag in November.

Anno 1783. Het verkeer van onze stad met Nijmegen en Venlo werd onderhouden, door middel van de keizerlijke rijkspost. Een postwagen uit Nijmegen kwam des Woensdags en des Zaterdags - in de zomer tussen 11 en 12 uur en 's winters tussen 4 en 5 uur - hier geregeld aan en reed, na een kort oponthoud, naar Venlo en Tegelen. 's Weeks daarna was dezelfde wagen op Woensdag en Zaterdag, - des zomers tussen 4 en 5 uur namiddag en des winters tussen 11 en 12 uur 's nachts weer hier op zijn terugtocht naar Nijmegen. Tegen 't uur van zijn aankomst, stond een postbode uit Kleef gereed, om de brieven en gedrukte stukken voor hem bestemd in ontvangst te nemen en de medegebrachte bescheiden aan de post over te reiken. Een andere gelegenheid van vervoer althans van de 1ste November tot 1ste Maart - bood een wagen aan uit Venlo, die evenwel geen brieven medenam. Deze hield des Dinsdags en des Vrijdags, tussen 9 en 10 uur hier stil, en vertrok vervolgens naar Nijmegen. Des Maandags en des Donderdags van de volgende week was hij omstreeks drie uur namiddag weer te Gennep, om personen en goederen mede te nemen in de richting: naar Venlo.

Gedurende de overige 8 maanden van het jaar, reed de wagen aan de overzijde van de Maas.

Anno 1783. Bij gedrukte circulaire van de 3de October, werd namens de koning van Pruisen, de dienstdoende geestelijken bekend gemaakt, dat het luiden van de torenklokken, als er onweer in de lucht was niet meer mocht geschieden.

Anno 1787. Op 8 Juli vroeg de regering opgave van het getal beschikbare stallen, tot plaatsing van legerpaarden, en van de hoeveelheid hooi, stro, haver, rogge en gerst alhier aanwezig. Mede werd bevolen de heirweg in orde te brengen en de aanbesteding van voedingsmiddelen te doen plaats hebben. Duizend één en zeventig rations zouden dagelijks aan het leger geleverd moeten worden; binnenkort zou een observatiecorps in de nabijheid van de vesting Wesel verschijnen. Gennep moest ook vier pakknechten aan Wesel leveren. Dezen moesten op 3 Augustus aldaar aanwezig zijn.

De 27ste Juli werden nog meer opgaven gevraagd: Hoeveel er, namelijk stookplaatsen in de stad waren; of de stad met muren omgeven was en zo ja, hoeveel poorten zij had; op hoeveel afstand zij van de hoofdstad verwijderd lag. Gennep kon zich gereed houden - zo werd er bijgevoegd voor een inkwartiering van de troepen; één bataillon en twee compagnieën zouden er hun intrek nemen. Aan ieder soldaat moest wekelijks één pond, dat is per maand vier en een half pond, vlees verstrekt worden!

Op 11 Augustus kwam het bevel, dat al het koren, zodra het geschuurd was, onmiddellijk moest uitgedorsen worden, ten einde leverbaar te zijn. zodra het gevraagd werd. Tevens werd opgave gevraagd van de toestand van de veestapel en van de hoeveelheid der bewerkte wol. In dit jaar heerste de tongblaar onder de paarden en het rundvee.

Anno 1790. Op 14 Mei stonden alle weiden in de omtrek onder water. Het vee werd naar de heide gejaagd en kon daar zijn voedsel zoeken.

Anno 1791. Op 5 Januari legde de hoge regering verbod op het inzamelen van geld langs de huizen van de ingezetenen, zoals de knechten van de molenaars, smeden en van de andere ambachten van oudsher gewoon waren te doen tijdens de Vasten avondsdagen omdat dit geld verkwist werd in dronkenschap en buitensporigheid.

Anno 1794. Op het einde van de maand October kwamen de Fransen in het land en bleven er volle zeventien jaren.

Anno 1795. Op 29 en 30 Juli stond de Maas een voet boven de Ottersumse dijk. Het bouwland was grotendeels overstroomd en de schade zeer groot.

Anno 1800. Gedurende bijna geheel de achttiende eeuw, oefende de familie Bodenstaff alhier de heekunde uit. Na de dood van de chirurgijn Johan Heinrich Bodenstaff in 1740, verkreeg zijn weduwe verlof, om met :haar jeugdige zoon Conrad het bedrijf voort te zetten. In 1768 werd deze door zijn zoon Laurens opgevolgd. Diens zoon Stephan leefde nog in 1797.

Aan het ambt van chirurgijn was tevens het bedrijf van barbier verbonden. Van daar, dat thans nog sommige lieden de barbier "chirurgijn" noemen.

Anno 1802. Op Zondag de 30ste Mei werd afgekondigd, dat de uitoefening van de openbare godsdienst voortaan vrij en ongehinderd kon geschieden.

Anno 1807. Daar de jaarmarkten te Gennep te niet gegaan waren, besloot het gemeentebestuur, op 16 Maart, weer een markt op te richten, en wel op de kermisdagen, "auxquels plusieurs niarchands se présentent et dont les marchandises existent en pain bis et épiceries".

Anno 1808. Volgens officiële opgave van de maire Friderichs, telde Gennep in dit jaar: 10 grondbezitters, 2 renteniers, 9 pachterlandbouwers, 44 handwerkers, 58 leerjongens, 9 knechten en meiden, 60 huisarmen, 2 bedelaars, 12 lutheranen, 66 calvinisten, 2 joden en 2 jodinnen, 309 personen die lezen en schrijven, en 522 personen die niet lezen en schrijven konden. Totale bevolking 831 zielen.

Anno 1812. In het begin dezer eeuw legden zich verscheidene ingezetenen toe op de ~.eelt. Zij werden echter niet weinig bemoelijk in hun. bedrijf, door de Franse régie, die op 26 April 1806, ook in deze streken was ingevoerd. :Mits deze moesten de planters ieder jaar zo, in de lente, aan de maire de grootte opgeven van de akkers, die zij met tabaksplanten willen bez9tten. Van de oogst mocht niets vervreemd worden; al de gewonnen tasbak behoorde aan de régie, die, na de planten in drie soorten verdeeld te hebben, daarvoor aan de planters de middelprijs der drie laatste jaren uitkeerde. Teneinde alle ontduiking te verhoeden, moesten de planters het volgende stuk ondertekenen: "Nous soussignés planteurs de tabac, domiciliés dans la mairie de Gennep, promettent par ces présents: de ne point frauder du tabac, que nous planterons en 1812, de n'en point vendre à un particulier, mais de livrer le tout dans les magasins impériaux à ce destinés. Pour toute sftreté nous mettons en gage tous nos biens et même notre personne. Fait à Gennep le 25 mars 1812". In dit jaar hadden zich 36 planters aangegeven.

Deze maatregel scheen de regering niet toereikend. Op 14 Augustus verscheen een verordening, inhoudende: dat van 's avonds negen tot 's morgens vier uur, geen tabaksplanten mochten vervoerd worden. Een afzonderlijke nachtwacht was belast op overtredingen te waken.

Anno 1815. In Maart kwam Gennep onder het hes tuur van de koning der Nederlanden. Op 2 October werd onze gemeente bij de provincie Limburg gevoegd en onder het arrondissement Roermond gesteld.

Anno 1830. Tijdens de opstand van de Belgen, was de bevolking ook in onze omstreken onrustig geworden. Tot oproer gezinde heethoofden meldden zich schier op alle plaatsen aan en trachten alom aanhangers te werven. Ook te Gennep vonden zij geestverwanten.

Op zekere dag - aldus verhaalt men nog steeds - had een bende, zich noemende soldaten van de garde-civique, te Vierlingsbeek en te Boxmeer, de Belgische vlag op de kerktoren gehesen. Niet zodra was dit feit te Grave bekend, of een afdeling Hollandse soldaten begaf zich op weg daarheen. Terwijl zij nabij het Genneperveer, aan de overzijde van de Maas, een ogenblik rust namen, slopen enige woelwaters uit Gennep in de veerpont en losten gewerschoten op de soldaten. Deze heldendaad bleef niet zonder gevolg. Des anderen dags verscheen in alle vroegte, een afdeling kurassiers uit Nijmegen, met een paar stukken geschut te Gennep en dreigde, bij de geringste blijk van ononderworpenheid, de stad in brand te zullen schieten. Meer was niet nodig. De dappere belgisch gezinden hadden reeds allerwege het hazenpad gekozen, met zulke overhaasting, dat zij hoeden, petten, kielen, knuppels, pieken en snaphanen vergaten mede te nemen. "Dat alles werd de volgende dag op een kar geladen en als oorlogsbuit, door Jan Driessen., naar Nijmegen gevoerd. Sedertdien was Gennep van alle lust tot oproer grondig genezen. Nog voegt men er bij, dat te dier gelegenheid een soldaat een paar zakdoeken uit een winkel ontvreemd had, en deswege gekluisterd en aan de staart van een paard gebonden, naar Nijmegen werd teruggebracht.

Anno 1831. Toen de Zuid-Nederlanden zich van de Noord-Nederlanden hadden afgescheiden en zich, in de persoon van Leopold I, een koning gekozen hadden (21 Juli) , werd geheel Limburg tot het nieuwe koninkrijk België gerekend.

Anno 1839. Na het vredesverdrag tussen Holland en België, de 19de April gesloten, keerden Gennep en omstreken tot het gebied van Neerlands koning terug.

Anno 1841 bracht Zijne Majesteit de koning Willem II, op zijn rondreis in Limburg, ook een bezoek aan Gennep. De burgerlijke en geestelijke gezagvoerders maakten aan Zijne Majesteit hun opwachting in het raadhuis. De stad was in feestdos. De koning toonde zich zeer minzaam en voldaan. De juichende bevolking vergezelde hem tot aan de grenzen van Heijen.

Anno 1846. De 13de Maart brandde de windmolen af, die op de thans nog bekende molenberg stond. Het toestromende volk liep toen over het ijs van de Niers.

Anno 1850. Blijkens een schrijven van de minister van binnenlandse Zaken, in dagtekening van de 11de April, werd de standplaats van de R.K. pastoor te Gennep tot de tweede klas verheven.

Anno 1852 bepaalde Z. D. Hoogw. de bisschop van Roermond: dat voortaan de rivier de Niers de grensscheiding zou blijven tussen de parochiën Gennep en Ottersum.

Anno 1861. In April werd door Z. D. H. de bisschop Paredis, het dekenaat Gennep opgericht en de Z.E. H. Bernardussen tot deken benoemd.

Anno 1869 werd onze kerk met twee paar losse pijlers vergroot en de nieuwe toren gebouwd. Toen in dit jaar besloten was dat de spoorweg Boxtel-Wesel zou gebouwd worden, had Gennep er groot belang bij, dat de lijn met haar station zo dicht mogelijk bij de stad gelegd werd. Daarvoor zorgden de burgemeester Lodewijk Muskens en de leden van de gemeenteraad uitstekend. Zij kregen hun zin, onder beding, dat de gemeentegronden, waarover de spoorlijn zou lopen aan de maatschappij gratis zou worden afgestaan. Het verdrag werd in September 1869 gesloten en beklonken op een feestmaal in het raadhuis. Inmiddels wuifde het vlaggedoek vrolijk langs de gevels van de huizen en: stonden 's 'avonds de woningen schitterend verlicht. Op 22 Maart 1870 werd door de zaakgelastigde van de concessionaris de eerste spade in de grond gestoken, terwijl de harmonie haar juichtonen aanhief. De 29ste Juli 1872 was Gennep weer in feestdos. Zijne Exc. de gouverneur van Limburg was ter plaatse gekomen om de eerste steen te leggen van het stationgebouw. Alle autoriteiten van de stad en van de omstreken waren aanwezig.

Vlaggen en wimpels fladderden boven het afgezette terrein. De toegestroomde menigte juichte allerwege. Tijdens 't feestmaal, in het rijkversierde hoofdbureau, voerden de stafmuzikanten der huzaren uit Arnhem, in een: bevallig kiosk, allerkeurigste muziekstukken uit. Een paar weken later was er alweer iets te doen. De concessionaris van Van Meukeren had goed gevonden de minvermogenden en armen van de gemeente een paar aangename uren te verschaffen, door hen in de schoollokalen op koffie met "gemeubleerde" broodjes, bier en sigaren te onthalen. Het behoeft niet gezegd, dat er dankbare vreugde heerste.

Op 15 Juli 1873 werd de spoorweg voor het openbaar verkeer ter beschikking gesteld.

Anno 1880. Buitengewoon hoge waterstand in de winter. De vloer van de kerk zat ongeveer een voet diep onder water. De kerkelijke diensten moesten verscheidene dagen in de kapel der Eerw. Zusters gehouden worden.

Anno 1883. Op 2 September werd onze kerk door de 88-jarigen bisschop, Mgr J. A. Paredis, plechtig ingewijd.

Anno 1884. In Februari sloeg, de door stoom- en waterkracht gedreven graanmolen in brand. De aanzienlijke bouwvallen wachten nog steeds op herstel of wegruiming.

Anno 1890. In de nacht van 7 op 8 November had in onze gemeente een gruwelijke moordaanslag plaats op de kleermaker G. J. A. Hulsman. De 58-jarige man woonde geheel alleen in een zeer eenvoudig huisje, vlak aan de Rijksweg gelegen, ongeveer tegenover het protestantse kerkhof. 's Morgens vond men hem, met akelige wonden overdekt, dood in zijn woning, waarvan de vensterruiten waren stuk geslagen. Het huisje werd een jaar later afgebroken. De moordenaar is nog niet ontdekt geworden.

Anno 1893. Op 30 Juli vierde onze kerkelijke Harmonie Unitas et Fidelitas haar vijf en zeventig-jarig ,bestaan door een prachtig festival. Geheel de stad was in feestdos; vlaggen en wimpels fladderden langs schier alle huizen; negentien harmoniën, fanfares of zangverenigingen waren opgekomen om aan het feest luister bij te zetten.

Anno 1894 werd de houten brug over de Niers door een fraaie ijzeren vervangen.

EINDE